

Yerel ve Mülteci Kadınlara Yönelik

**SOSYAL UYUM ve
BİRLİKTE
YAŞAM PROGRAMI
2024**

Yerel ve Mülteci Kadınlara Yönelik SOSYAL UYUM ve BİRLİKTE YAŞAM PROGRAMI

2024

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı

Yeniçarşı Cad. No:34 Beyoğlu 34425 İstanbul
Tel: (212) 293 16 05
Faks: (212) 293 10 09
ikgv@ikgv.org
www.ikgv.org

Yazan

Nilgün Yıldırım Şener

Sanat Yönetmeni

Onur Kanyılmaz

Editör

Sema Merve İş

Tasarım

Clockwork

Avrupa Birliği İnsani Yardım
Kurumu tarafından ortak
finans edilmektedir

alman
işbirliği
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Implemented by

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Bu yayın, Avrupa Birliği'nin İnsani Yardım Kurumu (ECHO) ve Alman Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı (BMZ) ortak finansmanıya, Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu (GIZ) tarafından yürütülen "Toplum Temelli Yerel İnisiyatifler Projesi (CLIP 2)" kapsamında hazırlanmıştır. İçeriği, Avrupa Birliği'nin maddi desteğiyle yürütülen insani yardım faaliyetlerini kapsamaktadır ve görevlendirici kurumların görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Bu yayının tüm hakları İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı'na aittir. Ticari kazanç amacıyla bir bölümü veya tamamı çoğaltılamaz ve satılamaz. Ticari amaçlar dışında kaynak gösterilmek koşuluyla alıntı yapılabilir. Bir bölümünü veya tamamının çoğaltılması için İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı'ndan izin alınması gereklidir.

Yerel ve Mülteci Kadınlara Yönelik

**SOSYAL UYUM ve
BİRLİKTE
YAŞAM PROGRAMI
İKGV 2024**

İçindekiler

SUNUŞ.....	11
YAZARDAN MERHABA: YOLCULUĞUN HİKAYESİ	13
BÖLÜM 1: BİRLİKTE YAŞAM PROGRAMI'NIN GENEL ÇERÇEVESİ.17	
BİRLİKTE YAŞAM PROGRAMI REHBERİ HAKKINDA	19
PROGRAMI KİMLER UYGULAYABİLİR?	20
PROGRAMIN ARKA PLANI.....	21
PROGRAMIN İÇERİĞİ VE STRATEJİSİ.....	24
PROGRAMLA OLUŞAN SOSYAL BAĞLARIN SÜRDÜRÜLMESİ.....	28
SOSYAL UYUM VE ÇOCUK ÇALIŞMALARI	29
BÖLÜM 2: YEREL VE MÜLTECİ KADINLAR ARASINDA TEMASI VE BARIŞÇIL DİYALOĞU SAĞLAMAK	31
TEMAS SÜRECİNDEKİ ZORLUKLAR, ENGELLER VE RİSKLER	33
İmajlar ve Kalıp Yargılar	33
Temastan Kaçınma ve Çatışma	34
Uygulamada Karşılaşılan Örnekler.....	35
BARIŞÇIL ETKİLEŞİM VE DİYALOG ZEMİNİ YARATMAK	36
Gruba Temas için Zaman Tanımak	37
Grup İçinde Eşit ve Yatay İletişim	38
Grup Kuralları ve İletişim Sözleşmesi.....	39
İletişime Eşit Katılım.....	41

Farklı Kültürlerin Eşit Temsiliyeti	42
BÖLÜM 3: PROGRAMIN HAZIRLIK ÇALIŞMALARI	43
PROGRAM EKİBİNİN OLUŞTURULMASI	45
GRUP KATILIMCILARININ BELİRLENMESİ	46
Gönüllülük	46
Katılımcı Profili	46
KATILIMCILARIN PROGRAMA ORYANTASYONU	48
UYGULAMA ALANININ DÜZENLENMESİ	50
İlk Buluşma: Katılımcıların Karşıllanması	50
Atölye Alanının Dekorasyonu ve Mekan Düzeni	50
BÖLÜM 4: KOLAYLAŞTIRICI EĞİTMENLER İÇİN TEMEL BİLGİLER.....	53
KOLAYLAŞTIRICI EĞİTMEN KİMDİR?	55
Birlikte Yaşam Programı'nda Kolaylaştırıcı Eğitmen Olmak	55
KOLAYLAŞTIRICI EĞİTMENLERİN SORUMLULUKLARI.....	58
Grup Çalışmasına Nasıl Hazırlanırız?.....	62
Grup Çalışmasında Kullanılan Teknikler ve Yöntemler	63
GRUP ÇALIŞMALARINI NASIL YÖNETMELİYİZ?.....	64
Kolaylaştırıcı Eğitmenlerin Grupla İletişimi	66
Kolaylaştırıcı Eğitmenlerin Uyumu	66
Kolaylaştırıcı Eğitmen Olmanın Püf Noktaları	67
GRUP ÇALIŞMALARINDA ZOR ANLARI YÖNETMEK.....	69
Farklı Katılımcı Tutumlarını Yönetmek	69
Gergin Anları Yönetmek	71

Duygusal Anları Yönetmek.....	73
BÖLÜM 5: ATÖLYE UYGULAMALARI.....	75
ATÖLYELERİ UYGULARKEN BU REHBERİ NASIL KULLANMALISINIZ?	77
1. HAFTA - Tanışma Atölyesi	79
2. HAFTA - İletişim Atölyesi.....	87
3. HAFTA - Çatışma Çözümü Becerileri Atölyesi	97
4. HAFTA - Bizim Sahne Atölyesi (Kültürel Farkındalık)	111
5. HAFTA - Tanısan Seversin Atölyesi (Önyargılar ve Ayrımcılık) ...	119
6. HAFTA - Kadın Olmak Atölyesi (Toplumsal Cinsiyet).....	131
7. HAFTA - Birlikte Güçleniyoruz Atölyesi (Kadın Dayanışması) .	143
8. HAFTA - Değerlendirme Atölyesi	151
9. HAFTA - Birlikte Yaşam Partisi	157
BÖLÜM 6: İZLEME VE DEĞERLENDİRME.....	161
Giriş	162
İZLEME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI.....	164
Uygulama ve İlerleme/Etki İzleme	164
Genel Değerlendirme.....	165
Sonlandırma ve Raporlama.....	168

Sunuş

Savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen elli binden fazla Suriyeliye Esenler Çok Amaçlı Destek Merkezi'miz aracılığıyla kadın- erkek, yaşlı-genç ayırmadan 2014 yılından beri hizmet sunuyoruz. Vakfın pek çok çalışmasında olduğu gibi, Esenler Merkez'de de öncelikli hedef grubumuz olan kadınlara yönelik heyecan verici çalışmalarımız hep biraz daha önde ve görünür oldu. Bu çalışmalardan biri olan "Kadın Dayanışma Atölyeleri" 2015 yılında beri gelişerek, çeşitlenerek devam ediyor.

2018 yılına geldiğimizde giderek daha fazla kadına ulaştığımız bu çalışmayı hem standardize etmek hem de zaman içinde geliştirdiğimiz araç ve yöntemlerimizi başkaları ile paylaşmak için bir dizi yayın yapmaya karar verdik. Aynı yıl "Mültecilere Yönelik Kadın Dayanışma Programı Rehberi" isimli yayını Türkçe, Arapça ve İngilizce dillerinde hazırlayarak bastık ve paydaşlarla ve bu sürece dahil olan kadınlarla paylaştık. Bugün, bu serinin ikinci yayını elinizde tutuyorsunuz. "Yerel ve Mülteci Kadınlara Yönelik Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı" başlıklı bu yayının daha çok kadına ulaşılmasında kolaylık sağlamasını diliyoruz.

Bu yayın, tüm zorluklara rağmen dirençlerini ve yaşam sevinçlerini yitirmeyerek, İKGV ekibine çalışma şevki veren Suriyeli kadınların ürünüdür, öncelikle onlara gönülden teşekkür ediyorum. Atölye çalışmalarının ve yayınların belkemiği olan Nilgün Yıldırım Şener'in yanı sıra, Esenler Merkezimiz ve Vakfımızın çalışanları ve yöneticileri kitabın yayınlanması için yoğun emek sarf ettiler ve teşekkürü fazlasıyla hak ettiler.

Esenler Merkez çalışmalarını Alman Hükümeti adına Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH (GIZ) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından verilen desteklerle sürdürmekteyiz. Bu yayının hazırlanması ve basılması GIZ'in desteği ile mümkün oldu. Bu iki kuruluşa programın yürütülmesine verdikleri destek nedeniyle teşekkür ediyorum.

Hasan Hasip Buldanlıoğlu
İKGV Yönetim Kurulu Başkanı

Yazardan Merhaba: Yolculuğun Hikâyesi

İKGV olarak 2015 yılında kadın dayanışmasının gücüne olan inancımızla Mültecilere Yönelik Kadın Dayanışma Programı'nı oluşturduk. Dayanışmaya olan inancımız bizi yanıltmadı. O günden bu yana yüzlerce mülteci kadının yer aldığı, birlikte güçlendikleri bir dayanışma ağı kurduk. Aynı inançla sosyal uyum programlarında toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı geliştirmek, yerel ve mülteci kadınların kültürel zenginliklerini keşfederek birlikte yaşamı deneyimleyecekleri bir program tasarlamak üzere 2017 yılında yola çıktık. Bu yolculuk, mültecilere gönüllü kampanyalarla yardıma koşulan ilk dönemlerden, onlarla bir arada yaşamanın gönülsüzce kabullenildiği günlere uzanan bir zaman tüneli içinde oldu.

Türkiye, 2011 yılında Suriye'de iç savaşın başlamasıyla ülkenin sınır bölgelerine gruplar halinde gelen ve yerinden edilen Suriyelilerle tanıştı. Bu dönem, toplumun hayatta kalmaya çalışan sığınmacılara kucak açtığı aynı zamanda sığınmacıların Türkiye'nin farklı şehirlerine yerleşmeye başladığı bir süreçti. Diğer büyükşehirlerde de olduğu gibi İstanbul'a gelen sığınmacılar kente iç göçle gelen, çok kültürlü, ekonomik yönden kırılgan olan yerel halkın yaşadığı mahallelere yerleştiler. Yerel halkın sosyoekonomik sorunlarının gün geçtikçe artması, buna paralel olarak mülteci nüfusunun zamanla daha görünür hale gelmesi iki topluluk arasındaki kutuplaşmayı hızlandırdı. Kutuplaşmanın ilk işaretleri yerel halkın bir bölümünün mecbur kalmadıkça mültecilerin yaşadığı binalarda yaşamak istememesi veya kendi binalarında mültecilere ev kiralanmasına izin vermemeleriydi. Zamanla ilçelerin bazı bölgeleri mültecilerin gruplar halinde yaşadıkları semtler haline geldi. Topluluklar arasında kutuplaşma ve sosyal izolasyonun her geçen gün daha da yükseldiği bu semtler, yerel halkın mecbur kalmadıkça yerleşmek, hatta uğramak istemedikleri yerler oldu.

Sosyal uyum meselesi her toplumsal olayda olduğu gibi kadınların ve çocukların yaşamlarını daha derinden etkiledi. Mülteci ve yerel iki kadın arasında yaşanan anlaşmazlık, "Kadınların yetersiz sosyal becerileri, farklı kültürlere sahip olmaları, aynı dili konuşmamaları, çocuklarının gürültüsü veya kişisel tutumlarıyla" açıklanacak bir sorun olmaktan ziyade iki kadının toplumdaki statüleri, toplumun bakış açısı, paylaşılan kaynakların yetersizliği,

kamu politikaları, ekonomik kaygılar gibi birçok etkenle ilişkilidir. Cinsiyetçi yapı, her dönemde olduğu gibi günümüzde de farklı değer yargılarına ve yaşam biçimlerine sahip kadınları makbul olmayan, uyumsuz, ahlaklı veya makbul kadınlar olarak gruplandırmakta ve bu grupların arasına temas kesen duvarlar örmektedir. Sorun alanları benzer olsa da bu duvarlar kadınların birbirleriyle temas etmeleri, ortak sorun alanlarını keşfetmeleri ve çözüm için dayanışmaları önünde engeller oluşturmaktadır. Bu nedenle kadınların toplumsal sınıfları ve statülerinden kaynaklanan farklılıklar, hane gelirleri, yaşadıkları ilçede hizmet veren doktor sayısı, okulların sınıf mevcudu, yetersiz park ve oyun alanı ve sokakların temizliği gibi birçok konu o bölgenin yerel sorunları olmakla birlikte aynı zamanda sosyal uyumu etkileyen meselelerdir. Dolayısıyla bu yerel politika alanları, yerel ve mülteci kadınlar için uygulanacak sosyal uyum programlarının tasarım ve uygulama süreçlerinde ele alınması gereken önemli başlıklardır. Sosyal uyumun tesisi için toplumsal barış ve adaleti gözeten kapsayıcı sosyal ve ekonomik politikaların uygulanmasına ihtiyaç vardır. Bir sosyal uyum programından kadınların sosyal uyumla ilgili tüm sorunlarını çözmesi elbette beklenemez. Ancak, bu programlar aracılığıyla yerel ve mülteci kadınların temas etmelerine, sorunlar hakkında tartışmalarına, anlaşmazlıkları azaltmalarına, meselelere birbirlerinin gözünden bakmalarına, bir arada yaşama deneyimi kazanmalarına destek olmak çözüm için önemli bir adımdır.

Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı'nın ilk tohumları Suriyeli kadın dayanışma grubu üyelerinin yerel kadınlarla bir araya gelme isteğiyle yaptıkları davete, Esenler'de yaşayan bir grup yerel kadının olumlu yanıtı ile atıldı. Toplum temelli yöntemlerle oluşturulan bu programın tasarım sürecinde kök soruna karşılık gelen en uygun çözümü ve uygulama araçlarını, ihtiyaç duyulan bilgi ve deneyimin kaynağını bir araya gelen yerel ve Suriyeli kadınlar arasında gerçekleşen dayanışma yarattı.

Yaşam şartları ve ihtiyaçların her geçen gün ağırlaştığı bu yolculuğumuzda, sorunların çözüm seçeneklerini kadınların toplumdaki statüsü, toplumsal yapı ve politikalarla bağlantısını tartışarak oluşturmaya gayret ettik. Bu tutum, kadınların özel yaşamlarında maruz kaldıkları kişisel olarak adlandırılan konuları toplumu ilgilendiren meseleler olarak yeniden tanımlamamızı sağladı. Programın tüm aşamaları "durumdan/sorundan etkilenen toplulukların üyeleriyle" birlikte katılımcı yöntemlerle gerçekleştirildi. Bu yöntem Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı'nın grupların sorunlarla başa çıkma ve çözüm üretme kapasitelerini artırdı, diğer yandan programın onların kültür ve yaşam bilgisiyle zenginleşmesini sağladı.

2017 yılında Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı'nın ilk adımlarının ardından yaklaşık 40 grupta çalışma uygulandı. 2023 Kasım ayında programı yeniden yapılandırma çalışmaları tamamlandı ve Suriyeli kadınların kolaylaştırıcılığında sürdürülmesi için hazırlıklar yapıldı. Ocak

2024'te mülteci ve yerel kolaylaştırıcı adaylarının katılımıyla eğitici eğitimlerine başlandı. Yerel ve mülteci kadınların sorumluluğunda uygulanacak programın, iki topluluk arasında dayanışmayı ve toplumsal uyumu güçlendireceğine inanıyoruz.

Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı'nı uygulamak isteyen kurumlar, sivil toplum örgütleri ve yeni kolaylaştırıcıların katılımıyla sosyal uyum ağıımızı güçlendirmek ve barışın tesis edildiği bir dünyada buluşmak dileğiyle...

Nilgün Yıldırım Şener

BÖLÜM 1

BİRLİKTE YAŞAM PROGRAMI'NIN GENEL ÇERÇEVESİ

BİRLİKTE YAŞAM PROGRAMI REHBERİ HAKKINDA

Bu rehber, göç alanında çalışan uygulayıcılara, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) Esenler Çok Amaçlı Destek Merkezi'nin yapılandırıp yürüttüğü Kadınlara Yönelik Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı hakkında bilgi ve deneyim aktarmak üzere yayınlanmıştır.

Birlikte Yaşam Programı, yerel ve mülteci kadınlar arasında sosyal uyumu güçlendirmek amacıyla uygulanmaktadır. Katılımcıların çoğunluğa benzeyerek bütünleşmelerini değil, her kadının farklılıklarıyla var olabileceği bir arada yaşama kültürünü yaratmayı hedefler. Bu hedef, programın sosyal uyuma yaklaşımını belirleyen temel ilkedir.

Birlikte Yaşam Programı, kadınları her hafta farklı temalardan oluşan istasyonlarda buluşturan ve iki ay süren bir yolculuktur. Katılımcılar, her istasyonda yeni bir bilgi ve tema ile buluşurlar. Bir sonraki istasyona kadar geçen bir haftalık süre içinde aldıkları bilgiyi günlük yaşamlarına pratik etme, deneyimleme ve gözlem yapma şansı yakalarlar. Bir sonraki istasyonda buluştuklarında, bilgiyi yaşamlarına yansıtırken karşılaştıkları engelleri, başarılarını veya sonuçsuz kalan çabalarını paylaşırlar. Ardından, bu bilgiyi tamamlayan ve güçlendiren yeni bir bilgi ile buluşurlar. Bu döngü, final istasyonuna varana kadar devam eder. Deneyim paylaşımları çözüm arayışının temel taşıdır. Her diyalogun uzlaşmaya, her sorunun çözüme ulaşmadığı durumlarda bile "arayışın kendisi" kadınlar için başlı başına öğretici ve güçlendirici bir süreçtir.

Programda yer alan temalar ve uygulama yöntemleri, yerel ve mülteci kadın gruplarıyla iş birliği içinde toplum temelli yöntemle oluşturulmuş, tüm aşamaları yerel ve mülteci kadın gruplarından değerlendirme, geribildirim ve öneriler alınarak yapılandırılmıştır.

Program, uygulanacağı bölgenin yerel özelliklerine, toplulukların hassasiyetlerine, ihtiyaçlarına ve taleplerine göre uyarlanabilecek dinamik bir yapıya sahiptir. Birlikte Yaşam Programı Rehberi, 6 bölümden oluşmaktadır:

1. Bölümde, İKGV Esenler Çok Amaçlı Destek Merkezi'nin kadınlara yö-

nelik güçlendirme ve sosyal uyum programlarında çalışma prensipleri ve Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı'nın yapılandırma ve uygulama süreçlerini içeren arka plan bilgileri yer almaktadır.

2. Bölümde, Birlikte Yaşam Programı katılımcıları arasında temas ve iletişim süreçlerinde karşılaşılan risk ve engeller, barışçıl diyalogun oluşması için uygulanan yöntem ve teknikler hakkında bilgilere yer verilmiştir.

3. Bölümde, programın katılımcılarının belirlenmesi, programın hazırlanması, atölye alanının düzenlenmesi gibi programın hazırlık süreci ile ilgili çalışmalar yer almaktadır.

4. Bölümde kolaylaştırıcı eğitmenler için grup çalışması moderasyonu, davranış ve iletişim kuralları hakkında bilgiler içermektedir.

5. Bölümde atölyelerin, program şeması, içerikleri, uygulama yöntemi ve teknikleri hakkında detaylı bilgiler yer almaktadır.

Son olarak, 6. Bölümde ise izleme ve değerlendirme çalışmaları hakkında bilgiler yer almaktadır.

PROGRAMI KİMLER UYGULAYABİLİR?

Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı Rehberi, göç ve sosyal uyum başta olmak üzere, mültecilerin Türkiye'deki yasal statüleri, hak ve sorumlulukları konularında bilgi ve çalışma deneyimine sahip uluslararası kuruluşlara, yerel kurumlara, sosyal girişimlere, sivil inisiyatiflere ve sivil toplum örgütlerine yönelik hazırlanmıştır.

Bu rehberde yer alan bilgiler ve uygulamalar kadınlarla grup çalışması deneyimi olan kolaylaştırıcı adaylarına yönelik hazırlanmıştır. Programı uygulayacak kurumlar, kolaylaştırıcı ekiplerini "daha önce kadınlarla grup çalışması yapmış, moderasyon ve eğitmenlik deneyimine sahip kişilerden" oluşturmaya özen göstermelidir. Programın uygulayıcısı olacak kolaylaştırıcı eğitmenlerin temel özellikleri:

- Yetişkinlerle grup çalışması yöntemi ve moderasyonu konusunda bilgiye sahip ve deneyimli,
- Fikir ayrılıkları ve çatışma süreçlerini yönetebilen ve çözüm odaklı yaklaşım geliştirebilen,
- Mülteci ve yerel toplulukların kültür, gelenek, yaşam biçimi, sorun ve ihtiyaçları hakkında bilgiye sahip,
- Her türlü ayrımcılık ve şiddete karşı, toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığına sahip ve kadının insan haklarından yana,
- Yerel ve mülteci kadınların kadın hakları, yasal hakları, alabilecekleri hizmet ve destekler hakkında bilgi sahibi olmalarıdır.

Aynı zamanda kolaylaştırıcılar, şiddet, savaş, göç ve yakın kaybı gibi acı veren deneyimleri dinlemeye hazırlıklı olmalıdır. Benzer yaşam deneyimleri yaşamış kadınların çalışmada sorumluluk almaları grupla duygudaşlık kurabilmelerine olanak sağlar. Ancak, şiddet ve göç deneyimlerinin etkisini yoğun olarak yaşamaya devam eden kişilerin programda görev alması, kendilerinde ve katılımcılarda olumsuz etkiler yaratabileceği unutulmamalıdır. Bu profile sahip kolaylaştırıcıların program süresince öz değerlendirme yapmalarını, olumsuz etkiler fark etmeleri halinde öz bakım, danışmanlık veya süpervizyon desteği almalarını öneririz. Bu destekleri alamayan veya destek aldığı halde olumsuz etkiyi yaşamaya devam eden kolaylaştırıcıların programa devam etmemelerini öneririz.

Programı uygulamak isteyen kişi ve kuruluşlar, kolaylaştırıcı eğitici eğitimi almak üzere İKGV'ye başvurabilirler. Kolaylaştırıcı eğitici eğitimleri İKGV ekibi ve katılımcı kuruluşların çalışma koşullarına bağlı olarak yüz yüze veya çevrimiçi araçlarla uygulanabilmektedir.

PROGRAMIN ARKA PLANI

İKGV Esenler Çok Amaçlı Destek Merkezi, Ocak 2015'te Suriyeli mültecilere yönelik koruma hizmeti vermek üzere faaliyetlerine başladı. Açılışından kısa bir süre sonra, destek almak üzere başvuranlar arasında en kırılgan gruplardan biri olan yalnız anneler için koruma faaliyetlerine ek olarak güçlendirme çalışmaları yapmaya karar verdi. Yapılan hazırlıkların ardından Nisan 2015'te Suriye'den yeni gelmiş, savaş ve göçün etkilerini yoğun bir şekilde yaşayan, eşlerini kaybetmiş veya eşleri başka ülkelerde olan tek ebeveyn annelerle grup çalışmalarına başladı. Annelerin katılımlarını kolaylaştırmak için grup çalışmalarını eş zamanlı çocuk atölyeleri düzenledi. Atölyeler, anneleri ve çocukların göç sonrası yaşamlarında ihtiyaç duydukları bilgi ve deneyimlerle buluşturdu. Aynı zamanda benzer deneyimler yaşayan akranlarıyla deneyim paylaşımı fırsatı sundu. Bu süreç, yalnızlık duygularının azalmasını, savaş ve göçün yarattığı etkilerle daha güçlü bir şekilde başa çıkma yöntemlerini ve kalıcı sosyal bağlar kurmalarını sağladı. Ulaşılan olumlu sonuçlar üzerine aynı yıl içinde Kadın Dayanışma Programı (KADAP) oluşturuldu. 2015 yılında yapılandırılan program o günden bu yana değişen şartlara, kadınların yaşam koşullarına, ihtiyaçlarına ve taleplerine uygun olarak yenilenmeye ve güçlenmeye devam etti.

KADAP, Türkiye'de yaşayan mülteci kadınların dayanıklılığını ve sosyal

uyumunu güçlendiren ilk programlardan biridir. Bu program, bir yandan kadınların göç sonrası yeni bir yaşam kurma mücadelesini güçlendirirken, diğer yandan Türkiye'nin idari sistemi, kültürel yapısı ve bireylerin hak ve sorumlulukları konusunda bilgi ve farkındalıklarını artırmayı amaçlamaktadır. 2018 yılında programın rehberi¹ yayınlandı ve ardından göç alanında faaliyet gösteren kuruluşlara yönelik eğitici eğitimleri uygulandı.

KADAP, mülteci kadınların zamanın şartlarına bağlı değişen ihtiyaç ve taleplerinin takibi açısından önemli kaynaklardan oldu. 2015 yılında KADAP deneyim paylaşımı oturumlarına katılan kadınlar temel sorunlarını "ekonomik kaynaklardan ve desteklerden yoksun olmak, hizmetlere erişim, dil bariyeri, yabancı ve yalnız olmak, savaşın özellikle çocukların ruh sağlığına olumsuz etkileri" başlıklarında sıraladılar. Bunun yanı sıra yerel komşularının kendilerine misafirperver davrandığını, giysi, ev eşyası ve gıda gibi yardımlarda bulduklarını paylaştılar. "*Aynı inanca ve benzer kültüre sahibiz. Birbirimize benzediğimiz için daha kolay uyum sağlıyoruz*"² cümleleri pek çok atölyede tekrar edildi. Bu ifadeler o dönemlerde, yerel halkın çoğunluğu tarafından da kabul görüyor ve dillendiriliyordu.

Zamanla Suriyelilerin en büyük göçmen nüfusu olmaları ve yerleşik hale gelmeleri, savaşın biteceği ve geri dönüşün olacağına dair umutların azalması, maaş aldıkları, sınavsız üniversiteye yerleştikleri gibi yanlış bilgilerin yaygınlaşması, hastane, okul ve sosyal hizmetler gibi kurumlarda ve sosyal alanda daha görünür olmaları yerel halkın hak kaybına uğrayacağı/ uğradığına dair endişe yaşamalarına ve dolayısıyla uyum sorunlarının artmasına neden oldu. Bu gelişmeler 2016 yılının sonbaharında, KADAP katılımcısı Suriyeli kadınların geribildirimlerinde yoğun olarak yer almaya başladı: "*Komşularım artık selam vermiyor, Suriyeli olduğum için ev bulamıyorum, çocuğum okul arkadaşlarıyla sorun yaşıyor!*"³

---

1 İKGV Mülteciler İçin Kadın Dayanışma Programı Rehberi 2018'de Türkçe, Arapça ve İngilizce dillerinde yayınlanmıştır.

Rehber <https://www.ikgv.org/yayinlarimiz.html> adresinden ulaşabilirsiniz.

2 Galia B, Mülteciler İçin Kadın Dayanışma Programı Değerlendirme Toplantısı, Aralık 2015.

3 Leyla M. Mülteciler İçin Kadın Dayanışma Programı Deneyim Paylaşımı Atölyesi, Nisan 2016.

Komşunu Al da Gel!

Toplumsal bütünleşme ve karşılıklı kabul sürecinin gitgide güçleştiği böylesi bir dönemde mülteci kadınlar yerel halkla ilişkilerini onarmak üzere harekete geçti ve dayanışma gruplarına yerel kadınların da katılmasını istediler. Ayrıca KADAP atölyelerine yerel kadınlarla iyi ilişkiler kurmalarını kolaylaştıracak oturumlar eklenmesini talep ettiler. Kadınların talepleri üzerine 2017 yılında Birlikte Yaşam Programı'nın da tohumunu atacak olan "Komşunu Al da Gel" atölyesi oluşturuldu. Komşunu Al da Gel Atölyesi iki kültüre ait müzik dinletileri ve ikramların yapıldığı eğlenceli buluşmalar şeklinde gerçekleşti. Bu etkinlik, İKGV Esenler Çok Amaçlı Destek Merkezi'nin, yerel ve Suriyeli kadınların katılımıyla yürüttüğü ilk çalışmalarından biri oldu. Merkez, "Komşunu Al da Gel" atölyesinin ardından karma grupları bir araya getiren sosyal etkinlikler, hobi saatleri ve kültürlerarası öğrenme programları uygulamaya başladı.

Komşu Şarkılar ve Masallar

2017 yılında merkezde yürütülen sosyal uyum çalışmalarıyla eş zamanlı olarak kamusal alana yönelik faaliyetlere başlandı. Göçün yarattığı kültürel zenginliğe dikkat çeken çalışmaların ilki Suriyeli Kadınlar Korusu⁴ konserleri oldu. Devam eden yıllarda Komşu Şarkılar müzik CD'si ve farklı ülkelerden kadınların anlattığı masallardan oluşan Komşu Masallar kitabı, çocuk şenlikleri ve Sosyal Uyum Çalıştayı, Merhaba Çocuk masal kitabı gibi kamusal alana yönelik birçok çalışma ve yayın gerçekleştirildi.

Birlikte Yaşam Programı'nın ilk adımları

Sosyal uyum çalışmalarına yerel katılımın sağlanması o güne kadar sadece Suriyeli mültecilerin gidip geldiği bir destek ofisi olarak bilinen bir merkez için aşılması gereken önemli zorluklardan biri oldu. Bu algıyı değiştirmek ve toplum merkezi faaliyetleri hakkında bilgi vermek üzere mahalle sakinlerine ve esnafa ziyaretler yapıldı. Esenler Belediyesi Esmâ Biltacı Kadın ve Çocuk Merkezi'yle iş birliği yapılarak yerel ve mülteci kadınlarla grup çalışmaları ve sosyal etkinlikler düzenlendi. Bu çalışmalar, Birlikte Yaşam Programı'nın oluşmasına zemin hazırlayacak bilgi ve deneyimin güçlenmesini sağladı. Aynı zamanda dayanışma ağına yerel kadınları davet eden mülteci kadınların talepleri yaklaşık bir yıl sonra gerçekleşmiş oldu.

---

4 Suriyeli Kadınlar Korusu için hazırlanan tanıtım filmine aşağıdaki bağlantıdan ulaşabilirsiniz: <https://www.youtube.com/watch?v=DfcT62hvoJI>

Konserlere ait video kayıtlarına aşağıdaki bağlantıdan ulaşabilirsiniz: https://www.ted.com/talks/suriyeli_kadinlar_korusu_sarkilar_bizim_umudumuz/details

2018-2019 yıllarında KADAP'la eşzamanlı olarak Birlikte Yaşam Programı'nın pilot çalışmaları sürdürüldü. COVID-19 pandemisi ile başlayan ve 2021 yılının sonbahar aylarına kadar devam eden çevrimiçi çalışma süreci, program hazırlığının hedeflenen hızda ilerlemesini engelledi. 2022 yılında yüz yüze çalışmaların başlamasıyla birlikte İKGV Esenler Çok Amaçlı Destek Merkezi'nde atölyeler yeniden uygulanmaya başladı. Bu süreçte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Esenler Sosyal Hizmet Merkezi ile iş birliği yapıldı. Esenler'de yaşayan toplum merkezi yararlanıcıları Sosyal Hizmet Merkezi'nden destek alan yerel ve mültecilerle buluşturuldu ve dört ayrı grupta Birlikte Yaşam Programı uygulandı. İKGV Esenler Çok Amaçlı Destek Merkezi'nde yürütülen çalışmaların yanı sıra Bağcılar, Esenyurt, Ümraniye, Bahçelievler ve Beyoğlu ilçelerinde yaşayan yerel ve mülteci kadınların katılımıyla sosyal uyum çalışmaları yürütüldü. Esenyurt Belediyesi Kadın ve Çocuk Merkezi, İBB Ümraniye ve Bağcılar Kadın Merkezleri, İBB Mahalle Evleri ve Göç Birimi, İstanbul Vakfı ile yapılan iş birliği neticesinde yerel ve mülteci kadınlar ve bu kadınların çocuklarıyla toplam 49 sosyal uyum atölyesi gerçekleştirildi.

Birlikte Yaşam Programı, sahada ve İKGV Esenler Çok Amaçlı Destek Merkezi'nde yürütülen uygulamalardan alınan sonuçlar ve detaylı değerlendirmelerle yeni koşullara uygun şekilde Kasım 2023'te yeniden tasarlandı. Aynı zamanda, sosyal uyum alanında çalışma yapan diğer kurumlarla bilgi ve deneyim paylaşımı yapmak ve dayanışma ağını güçlendirmek amacıyla Birlikte Yaşam Programı Rehberi'nin yayın çalışmalarına başlandı. Ocak 2024'te yayına hazır hale gelen bu rehberin sosyal uyum alanında çalışan diğer kurumlarla bilgi ve deneyim paylaşımına ve bu kurumlar arasında dayanışma ağını güçlendirmeye imkân sağlamasını ümit ediyoruz.

PROGRAMIN İÇERİĞİ VE STRATEJİSİ

Birlikte Yaşam Programı, bir araya gelmek ve birbirini tanımak konusunda isteksiz ve/veya bu konuda endişe/çekinceye sahip yerel ve mülteci toplulukların yüz yüze gelecekleri güvenli alanlar yaratmak, karşılıklı kabul, barışçıl etkileşim, diyalog ve sosyal bağlar geliştirmelerine aracılık etmek ve bu yolla sosyal uyuma katkı sunmak üzere hazırlanmıştır.

Program, yerel ve mülteci kadınlar arasında güvenli diyalog zemininin oluşması, tanışma ve kendini ifade etme alanlarının yaratılması, anlamlı/kalıcı sosyal bağlar kurulması ve bir arada yaşama pratiklerinin geliştirilmesine yönelik içerik ve yöntemlerle uygulanmaktadır. Sosyal uyumun güçlenmesini hedefleyen temalara toplumsal cinsiyet ve kadın dayanışması oturumları eşlik etmektedir. Bu oturumlar farklı kültürlerden gelen kadınların toplumsal cinsiyet farkındalıklarının artması, cinsiyet ayrımından kaynaklı benzer sorun

alanlarını görmeleri, ayrımcılığa karşı birlikte düşünme ve bir arada olmaya yönelik farkındalık ve tutum geliştirmeleri amacıyla uygulanmaktadır. Bu atölyelerde grup içinde oluşan kadın dayanışması cinsiyet eşitliğinin yanı sıra sosyal uyumu destekleyen güçlü bir araç olmaktadır.

Program yerel ve mülteci kadınlarla oluşturulmuş katılımcı sayıları 8 ile 10 kişi arasında değişebilen gruplarla uygulanmaktadır. Her biri ortalama iki saat süren, haftada bir kez düzenlenen ve grup çalışması yöntemiyle uygulanan dokuz atölyeden oluşmaktadır. Atölyeler, iki grup arasında sosyal uyumun güçlenmesini hedefleyen beş aşamadan oluşan bir stratejiyle uygulanmaktadır. Programın aşamaları şu şekilde gerçekleşmektedir:

Aşama 1: Programa katılım çağrısı ve grubun oluşturulması

Programın katılımcı adaylarına yönelik tanıtım ve oryantasyon atölyeleri düzenlenir. Bu atölyelerde tanıtım ve bilgilendirme oturumlarının ardından programa katılmaya gönüllü olan adaylar tespit edilir ve gruplar oluşturulur.

Aşama 2: Güvenli alan oluşturulması

Tanışma Atölyesi: Ekip ve grup katılımcıları tanışır, program hakkında bilgi verilir ve grup kuralları katılımcı bir şekilde belirlenir.

İletişim Atölyesi: Katılımcıların iletişim becerilerini güçlendirmeyi ve grup içinde sağlıklı bir iletişim ortamı oluşturmayı hedefler. Barışçıl ve eşitlikçi bir diyalog oluşturmak için teknikler anlatılır ve grup tartışmaları gerçekleştirilir.

Çatışma Çözümü Becerileri Atölyesi: Katılımcıların çatışma çözümü hakkında bilgi ve farkındalık kazanmasını, grup içinde çatışma yönetimi ve çözümü hakkında ortak kurallar belirlenmesini ve bu sayede grup içi uyumun güçlenmesini hedefler.

Aşama 3: Kültürel farklılıklarla tanışma ve uyumlanma

Bizim Sahne Atölyesi (Kültürel Farkındalık): Katılımcıların birbirlerini ve kültürlerini daha yakından tanımalarını, temas ve iletişimlerinin güçlenmesini hedefler. Atölyede iki grubun birbirlerine kendi kültürleri hakkında bilgi ve beceriler aktardığı, karşılıklı öğrenme ve iş birliğine yönelik tekniklerin uygulandığı katılımcı etkinlikler gerçekleştirilir.

Tanışan Seversin Atölyesi (Önyargılar ve Ayrımcılık): Katılımcıların kendi önyargılarını fark etmelerini ve bu farkındalıkla eşitlikçi bir iletişim kurmak üzere harekete geçmelerini hedefler. Atölyede grubun kalıp yargılarını nasıl ve nereden öğrendikleri ve bu yargıların

yaşamlarına etkisi hakkında farkındalıklarının güçlenmesine yönelik uygulamalar yapılır. Eşitlikçi ve önyargısız iletişim ve davranış geliştirilmesi yönünde tartışmalar gerçekleştirilir.

Aşama 4: Toplumsal cinsiyete dayalı ortak sorun alanlarını keşfetme ve ayrımcılığa karşı dayanışmayı güçlendirecek farkındalık ve tutum geliştirme

Toplumsal Cinsiyet Atölyesi: Cinsiyet ayrımcılığını besleyen toplumsal inanç, kabul ve kuralları fark ettirmeyi ve cinsiyet eşitliği yönünde farkındalık yaratmayı hedefler. Grup katılımcılarının cinsiyetçi ayrımcılığına dair ortak sorun alanlarını keşfetmeleri ve çözüm hakkında birlikte düşünmeleri için uygulamalar gerçekleştirilir.

Birlikte Güçleniyoruz Atölyesi: Grubun “dayanışma” kavramı ve iki kültürde kadın dayanışması yöntemleri hakkında bilgilenmesi için uygulamalar gerçekleştirilir. Temel amaç, grup içinde dayanışmanın yaratılması için katılımcıların kendi öz yöntemlerini oluşturmak üzere fikir alışverişini yapmalarıdır. Atölye, katılımcılar arasında anlamlı sosyal bağların oluşmasını ve kadın dayanışmasının güçlenmesini hedefler.

Aşama 5: Değerlendirme ve grup içinde gelişen uyum ve dayanışmanın kutlanması

Değerlendirme Atölyesi: Program süresince yürütülen atölye ve etkinlikler katılımcılarla birlikte değerlendirilir. Katılımcıların deneyimlerini paylaşmaları ve gelecekteki etkinliklerin nasıl iyileştirilebileceği konusunda geri bildirimde bulunmaları programın geliştirilmesi için önemli bir fırsattır.

Bu atölye aynı zamanda katılımcıların programdan sonra iletişimlerini nasıl sürdüreceklerine dair fikirlerini paylaştıkları ve uzun vadeli planlar yaptıkları oturumlardır.

Birlikte Yaşam Partisi: Program, katılımcıların birbirlerine kendi kültürlerinden müzik, yemek ve dansları tanıttıkları, birlikte eğlendikleri bir kutlama ile tamamlanır. Karşılıklı kültürel öğrenmeyi ve grup içinde oluşan dayanışmayı kutlamak üzere grup üyelerine katılım belgeleri verilir.

Birlikte Yaşam Programı'nın atölyeleri grup çalışması tekniğiyle uygulanmaktadır. Grup çalışması tekniği, ele alınan sorunun çözümü hakkında bireysel ve grup halinde fikir yürütmelerini, kişisel deneyim ve bilgilerini rahatlıkla paylaşmalarını, farklı fikirlerin tartışılmasını teşvik eden katılımcı bir yöntemdir. Her grup çalışması katılımcılar arasında

sosyal uyumu hedefleyen farklı temalardan oluşmaktadır. Temalar birbirini destekleyen, tamamlayan ve aynı ana hedefe hizmet eden içeriklerden oluşmaktadır. Atölyeler üç ana bölümden oluşmaktadır.

1- Giriş	Selamlama	15 Dakika
2- Uygulama	I. Oturum	45 Dakika
	Ara	15 Dakika
	II. Oturum	45 Dakika
3- Değerlendirme	Değerlendirme ve kapanış	15 Dakika

Bölümler için ortalama süreler verilmiştir. Program süresi grubun üye sayısı, kadınların konulara katılımlarının yoğunluğu ve tercüme süresine bağlı olarak değişebilmektedir.

1- Giriş: Selamlama

Her atölyenin ilk bölümünde "Bir haftanız nasıl geçti?" sorusuyla düzenli olarak yapılan kısa sohbet, katılımcıların dokuz hafta boyunca özel hayatları, günlük yaşam rutinleri hakkında karşılıklı bilgi edinmelerine ve deneyim paylaşımına olanak sağlamaktadır. Böylece, aile yaşamları, iyi ve zor anları, kişisel özellikleri, kadın olarak karşılaştıkları durumlar gibi özel alana dair bilgileri öğrenme fırsatı bulan katılımcılar arasında temas güçlenmekte ve anlamlı bir ilişki ve bağ kurmaları için zemin oluşmaktadır.

Selamlama bölümü aynı zamanda önceki atölyede paylaşılan bilginin kadınların özel yaşamlarına nasıl yansıdığına dair deneyimlerini paylaştıkları bölümlerdir. Deneyim paylaşımları kolaylaştırıcılara kadınların bilgi ve farkındalık süreçlerinin nasıl ilerlediği, yaşamlarına nasıl yansıdığı konusunda bilgiye ulaşma fırsatı sunmaktadır. Bunun yanı sıra kadınların farkındalık süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları ve başarıları paylaşımları karşılıklı öğrenme ve dayanışma olanağı yaratmaktadır.

2- Atölyenin Uygulanması

Atölyelerde ele alınacak tema içeriği iki oturumda gerçekleşmektedir. Genel olarak, birinci oturumda ele alınan konu hakkında tanımlar ve bilgi paylaşımları yapılır. Kısa bir molanın ardından yapılan ikinci oturum ele alınan bilgilerin grupça tartışılması, sonuçlara ulaşılması, ortak yöntem-kararların alınması şeklinde uygulanır.

İki oturum arasında verilen ara kadınların ele alınan konu veya özel

yaşamları hakkında sohbet etmeleri, annelerin atölyede olan çocuklarını görmeleri varsa ihtiyaçlarını karşılamaları için de zaman yaratmaktadır. Ara aynı zamanda kolaylaştırıcıların dinlenmeleri ve gerekliyse ikinci oturum hakkında fikir alışverişinde bulunmaları için bir fırsattır. Kolaylaştırıcıların bu süreyi atölye dışında katılımcıların olmadığı bir alanda geçirmeleri dinlenebilmeleri ve katılımcıların bağımsız olarak hareket edebilmeleri açısından önemlidir.

3- Değerlendirme

Değerlendirme bölümünde atölyede paylaşılan bilgiler, kilit mesajlar, varsa grup kararları özetlenir. Kısa özetten sonra ele alınan konular ve uygulama yöntemi hakkında gruptan geribildirim alınır.

Değerlendirme bölümünde katılımcıların ilettikleri geribildirimler çalışmanın nasıl yürüdüğü ve etkisi konusunda önemli ipuçları içerir. Bu bölümde alınan bilgiler kolaylaştırıcılar tarafından not edilerek atölye raporuna eklenir. Program ekibiyle birlikte değerlendirilir.

PROGRAMLA OLUŞAN SOSYAL BAĞLARIN SÜRDÜRÜLMESİ

Birlikte Yaşam Programı'nın son oturumlarında, kadınların sosyal uyum programıyla oluşturdukları sosyal bağları nasıl sürdürebilecekleri konusu grupça tartışılmakta ve ileriye yönelik planlar yapılmaktadır. Bu oturumlarda, grup katılımcıları iletişimlerini sürdürmek konusunda istekli olduklarını ancak bunun için çeşitli zorluklarla karşı karşıya olduklarını paylaştılar:

- Buluşma zorlukları: İstanbul'da birbirlerine uzak mahallelerde yaşayan kadınlar ekonomik ve sosyal sebeplerden dolayı bir araya gelmelerinin zor olduğunu belirttiler.
- Ekonomik engeller: Düşük gelire sahip kadınlar için cafe gibi sosyal alanlarda veya evlerde buluşmanın ekonomik zorluklar içerdiği ifade edildi.

Kadınların bir araya gelmeleri için toplum merkezlerinin desteğine ihtiyaç duyulduğu ve bu merkezlerin düzenledikleri aktivitelerle kadınların iletişimlerini sürdürmelerine yardımcı olabileceği ifade edildi. Katılımcılardan alınan bu geribildirimlere bağlı olarak, sosyal uyumun uzun vadeli desteklenmesi için programı düzenleyen kişi ve kurumlar program sonrasında katılımcı kadınlar için özel gün etkinlikleri, yaratıcı sanat etkinlikleri ve sosyal geziler gibi etkinliklerle buluşma alanları sağlayabilirler.

Mayıs 2023- Hobi Saati Atölyesi

Örneğin, 8 Mart Kadınlar Günü, 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü, Dünya Mülteciler Günü gibi özel gün etkinlikleri, hobi saatleri, sosyal geziler ve çocuklara yönelik etkinlikler gibi sosyal uyum gruplarının bir araya gelmesini sağlayan bu etkinlikler programların uzun vadeli etkisini artırmakta ve katılımcıların sosyal ağlarının güçlenmesine destek olmaktadır.

SOSYAL UYUM VE ÇOCUK ÇALIŞMALARI

2015 yılında atölyelere davet edilen yalnız anneler “Gelirim ama çocuklarımı emanet edebileceğim biri yok. Çocuklar ne olacak? diye sordular. Böylelikle çocuk dostu atölye alanlarında, çocuklar için eş zamanlı atölyeler düzenlenmeye başlandı. İlk aşamada, annelerin katılımını kolaylaştırmak amacıyla düzenlenen oyun atölyeleri zamanla çocukların yaş grubuna bağlı olarak yaratıcı ve sosyal gelişimini destekleyen farklı temalara odaklandı. Çocuk etkinlikleri, çocuklara kaliteli zaman geçirme ve sosyal beceriler kazanma fırsatı sağlarken, annelerin kapalı yaşam alanlarından çıkarak güçlenme programlarıyla tanışmalarına ve diğer kadınlarla dayanışma ve sosyalleşme fırsatı yakalamalarına yardımcı oldu.

Birlikte Yaşam Programı'na paralel olarak düzenlenecek çocuk etkinlikleri, kadınların katılımı üzerinde pozitif etki sağlayacak ve yerel ve Suriyeli çocukların bir araya gelmesini sağlayarak sosyal uyumu güçlendirecektir. Bu sebeple, çocuk atölyelerinde eğitmenler, çocuklarla uyguladıkları etkinlik temalarının kadınların katılımıyla gerçekleşen programın içeriğiyle

eş zamanlı ve pedagojik olarak uyumlu olmasına özen göstermelidirler. Bu yöntem, çocukların annelerinin güçlenme süreçlerine dahil olmalarını sağlayacaktır. Ortak süreç, anne ve çocukların programla kazandıkları farkındalıkları sosyal yaşamlarında birlikte uygulamalarını ve ev içinde değişim yaratmak için birbirlerini desteklemelerini sağlayacaktır.

Çocuk atölyelerinde çocukların yaş ve becerilerine uygun olarak *Kaynaşma, İletişim, Kültürlerarası Öğrenme, Çocuk Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Barış, Dayanışma, Çevre ve Doğa, Çocuk Şenliği* temalarında atölyeler uygulanabilir. Eğitimcilerin yönettiği bu etkinlikler, çocukların kültürel farkındalıklarını artırarak arkadaşlık kurmalarını teşvik eden alanlar kuracaktır. Annelerin grup çalışmaları sırasında geliştirdikleri dostluklar, çocuklar arasında oluşan arkadaşlık bağı gruplar arasında sosyal uyumun oluşmasını da destekleyecektir.

BÖLÜM 2

YEREL VE MÜLTECİ KADINLAR ARASINDA TEMASI VE BARIŞÇIL DİYALOĞU SAĞLAMAK

TEMAS SÜRECİNDEKİ ZORLUKLAR, ENGELLER VE RİSKLER

İmajlar ve Kalıp Yargılar

Mültecilere yönelik yapılan çalışmalar, yayınlar ve haberler çoğunlukla kadınları “savaş ve göç mağduru” ve “tüm zorluklarla baş etmeyi başarmış kahraman” olmak üzere iki temel karakterle sınırladı. “Mülteci kadın olmak” meselesini yerel topluluğa açıklama gayretiyle ön plana çıkarılan bu iki karakter yerel topluluğun bakış açısını pek fazla değiştirmede. Hatta bu imajlar önyargıların korunmasına ve beslenmesine sebep oldu. Mülteci kadınlara atfedilen olumlu veya olumsuz anlamlar içeren bu basitleştirilmiş imajlar ve kalıp yargılar çoğunlukla kadınların nasıl bir hikâye ve arka plandan geldikleri bilgisini önemsizleştirdi. Hayatı dramatize edilmiş, yardıma muhtaç mağdur mülteci kadın profili, toplumun bir kısmının dikkatini yaşanan ağır mağduriyete çekmekle birlikte, çoğunluğun bu kadınların “yardımlarla beslenen, üretmeyen, yerel ekonomik kaynakları tüketen kişiler” olarak algılamalarına neden oldu. Bu algı, yaşam şartlarının herkes için daha da ağırlaştığı günümüz dünyasında mültecilere yönelik ötekileştirici davranışları besleyen araçlardan biri oldu. Mağdur kadın karakterine eşlik eden “hayatındaki tüm trajediye rağmen iş kurmuş, başarılar elde etmiş kahraman mülteci kadın” imajı da aynı şekilde ayrıştırmacı, eşitlikçi olmayan sonuçlar yarattı. Mağduriyet veya kahramanlığa odaklanan toplumsal algı, mülteci kadınların karşı karşıya kaldıkları meselelere hak temelli yaklaşımı zorlaştırdı. Aynı zamanda mülteci kadınların toplum içerisinde ortalama, normal, sıradan biri gibi görülmelerini engelledi. İlham almaları için başarılı kahramanlarla bir araya getirilen kadınlar, ulaşılması zor başarı örnekleri karşısında zaman zaman daha güçsüz ve zayıf hissettiler.

Şampiyon/süper kahramanlar, önyargılarla oluşturulmuş imaj ve kimlikler sadece mülteciler için değil yerel kadınlar için de her dönemde sorunlu alanlardan biri olmaya devam etti. Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi toplumumuzda da kadınlar için “toplumsal sınıf, etnisite, yaşadıkları coğrafya, yaşam biçimi, meslekler, giyim kuşam” gibi özellikler ve cinsiyetçi yaklaşımla oluşturulan kimlikler/imajlar ayrımcılık ve şiddeti besleyen güçlü araçlar olmaya devam etmektedir. Cinsiyetçi yapı, kendi değer yargılarıyla uyumlu olan ve makbul kadınlar olarak tanımladığı gruplarla, bu değerlerle uyumsuz ve makbul kabul edilmeyen kadınlar olarak tanımladığı gruplar arasında teması kesen duvarlar örmektedir. Bu duvarlar grupların birbirleriyle temas etmeleri, ortak sorun alanlarını keşfetmeleri ve çözüm için dayanışmaları önünde engeller oluşturmaktadır.

Farklı grupların birbirlerine atfettikleri imajlar ve kalıp yargılar, yerel ve mülteci gruplar başta olmak üzere toplulukların birbirlerine karşı olan ötekileştirici tutumlarını beslerken aynı zamanda bu tutumlarla beslenen bir döngüyle artmaya devam etmektedir. Göçmen ve yerel kadınlar arasında oluşan duvar da aynı şekilde her geçen gün farklı harçların eklenmesiyle çok daha katmanlı bir hal almaktadır. Göçmen kadınlar için “kültürel ve ekonomik yapıya zarar veren, uyumsuz, kimisi için fazla rahat, kimisi için bağınaz ve gerici” gibi kavramlarla güçlenen bu katmanlar iki kadın topluluğunun birbirinden daha da uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Mülteci ve yerel kadınlar arasında oluşan çok katmanlı duvar iki grubun birbirleriyle temasını ve diyalogunu kesmekle birlikte, temas etmekte kaldıkları alanlarda çatışmaya zemin hazırlayan kutuplaşmaların da yaşanmasına sebep olabilmektedir. Bu durum toplulukların sosyal uyumunu hedefleyen çalışmaların ortak sorun alanlarını oluşturmaktadır. Toplulukların fiziksel olarak bir araya gelmekte isteksiz davranmaları, temas etmekten kaçınmaları, dışlayıcı ve üstenci tutumlar sosyal uyum çalışmalarında barışçıl diyalog zemininin yaratılmasına yönelik çabanın önünde bariyerler oluşturur.

Grupların birbirlerine karşı yükledikleri olumsuz yargılar sosyal uyum programlarımızda “farklı olana kötü davranmak ve onunla temas etmemek/ ondan uzak durmak” olmak üzere iki temel davranışa sebep olmuştur. Sözle veya beden diliyle karşı tarafı incitmek, yıkıcı eleştiriler yapmak gibi olumsuz davranışlar iki grup arasında çatışmayı körüklerken, karşı tarafı yok saymak/uzak durmak şeklinde tezahür eden tutum ise (1) farklı olanla yan yana oturmamak, (2) karşı tarafın açtığı tartışmalara aktif katılmamak, (3) atölye alanında onlar yokmuş gibi davranmak, (4) sadece kolaylaştırıcılar ve kendi grubuyla iletişim kurmak gibi teması engelleyen davranışlar şeklinde gerçekleşti.

Temastan Kaçınma ve Çatışma

Birlikte Yaşam Programı, farklı kültürlere, etnisitelere, inançlara, değerlere sahip yerel ve mülteci kadınların fiziksel olarak bir araya geldiği grup çalışmalarından oluşur. Bu çalışmalara katılan yerel ve mülteci gruplar, kendi topluluğunun değer yargılarına, ötekileştirici söylemlerine ve önyargılarına maruz kalmış, farkında olarak veya olmayarak bu yargıları tamamen ve kısmen benimsemiş kişilerden oluşur. Bu nedenle katılımcıların diğer grup hakkındaki fikirleri ve meselelere yaklaşımları çoğunlukla etkileşimde oldukları topluluklardan izler taşır.

Yerel katılımcıların, mültecilerin yardım ve maaş aldıkları, üniversitelere sınavsız girdikleri vb. söylentilerle şekillenen bakış açıları, mülteci kadınların yerel topluluğun birlikte yaşam konusunda istekli olmadığına dair inançları

ve buna bağlı olarak ayrımcılığa uğrama endişeleri iki grubun temas etme ve bağ kurmalarını engelleyen bariyerler yaratır. Aynı alanda ancak birbirinden izole yaşayan, çoğunlukla daha önce birbirleriyle temas etmemiş kadınların fiziksel olarak "ilk kez bu yakınlıkta" bir araya geldiği program çatışma/çözüm, fikir ayrılıkları/uzlaşma hallerinin sık sık yer değiştirdiği, zaman zaman birbirini takip ettiği süreçlerle devam eder. Uygulamalarımız sırasında, özellikle yerel toplulukla temas etme imkânına sahip olmamış mülteci kadınların büyük çoğunluğunun, program katılımcısı yerel kadınlarla ilişkilendirme biçimlerini "muayene oldukları doktor, çocuklarının öğretmeni veya yerel komşuları" gibi sınırlı düzeyde ilişki kurdukları kişilerle yaşadıkları deneyimlere göre şekillendirdiklerini gözlemledik. Bu kişilerle yaşadıkları olumlu deneyimler yerel kadınlarla temaslarını kolaylaştırırken, olumsuz deneyimleri zaman zaman "aynı davranışlara maruz kalmamak için kendini korumaya, savunmaya hazır ve iletişime kapalı" tutumlar sergilemelerine sebep oldu. Buna paralel olarak yerel kadınlar, mülteci kadınları "yardım edilmesi gereken mağdurlar" veya bunun tersine "kaynaklarını paylaşmak zorunda kaldıkları ve kendilerini hak kaybına uğratan kişiler" olarak görebildiler.

Uygulamada Karşılaşılan Örnekler

Programın ilk buluşması olan Tanışma Atölyesi katılımcıların çoğunlukla mesafeli olmakla birlikte birbirlerine olumlu yaklaştıkları bir atmosferde gerçekleşti. İlerleyen dönemlerde katılımcılar arasında diyalogun oluşmasıyla birlikte anlaşmazlıklara zemin hazırlayan, aşığıda da örnekleri verilen davranış ve tutumlarla karşılaşıldı.

- Farklı/yabancı olana karşı endişe/korku ve buna bağlı duygusal ve fiziksel temastan kaçınma
"Türkçe/Arapça bilen arkadaşımınla eşleşmek/yan yana oturmak istiyorum."
- Önyargılara bağlı güvensizlik
"Biraz haksızlık etmiş olabilirim ama sizin için söylenen her şey de yanlış olamaz. Bunu kabul edin."
"Bana kötü biriymişim gibi baktın, rahatsız oldum."
- Kendisiyle aynı kültürden gelen kişiden yana tavır alma
"Tartışmayı onlar başlattı."
"Onlar daha fazla malzeme kullandı."
"Onlar hatalı..."
"Makasların hepsini onlar aldı!"
- Kendi aidiyetlerini (dil, gelenek, kültür, etnik köken, memleket vb.) diğerlerinden daha üstün ve değerli görme
"Bizim kültürümüzde insani ilişkiler daha samimidir."

“Hiçbir çiçek bizim yaseminlerimiz kadar güzel kokmaz.”
“Bizim kültürümüzde kadına saygı duyulur, şiddet yoktur.”
“Sizin el beceriniz bizim kadar iyi değil. Biz daha hünerliyiz.”
“Bizim çocuklarımız sizinkiler gibi değiller.”

- Kendini alanın sahibi olarak konumlandırma, diğer katılımcıların tavır ve davranışlarını kontrol etme
“Daha sessiz konuşmalısınız.”
“Türkçe öğrenmek zorundasınız.”
“Bizde böyle, uyum sağlamalısınız.”
“Atölyeyi temiz tutmalısınız!”
“Çocuklarınızı terbiye edin.”
- Sosyal kaygı nedeniyle geri çekilme
“Sonra konuşurum.”
“Bir fikrim yok.”
“Konuşmak istemiyorum.”

Programın bu aşaması iki grup arasında barışçıl diyalogun güçlenmesine yönelik içerik ve yöntemlerle güçlendirildi. Katılımcıların iletişim ve çatışma çözümü becerilerinin güçlenmesine, ayrımcılık ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı farkındalıklarının desteklenmesine yönelik temaların uygulandığı bir süreç olarak tasarlandı.

BARIŞÇIL ETKİLEŞİM VE DİYALOG ZEMİNİ YARATMAK

Birlikte Yaşam Programı, iki grubun değişime zorlanmadan farklılıklarıyla bir arada olabilecekleri anlamlı sosyal bağlar kurmalarını amaçlamaktadır. Programın tüm aşamaları bu amacı gerçekleştirmeye yönelik ilkelerle gerçekleştirilmektedir. Bu ilkeler, programın hazırlığı, grupların oluşturulması, çalışmaların yürütülmesi ve değerlendirilmesi aşamalarını şekillendiren yaklaşımın çerçevesini oluşturur.

Programın sosyal uyum yaklaşımı özetle şu şekildedir:

- Birlikte Yaşam Programı, katılımcıları temas etmeye zorlamaz. Ortalama iki buçuk ay devam eden program, iki grubun birlikte yol aldığı farklı temalar içeren atölyelerden oluşur. Bu atölyelerin her biri katılımcılara yeni farkındalıklar kazandırarak güçlendiren, sonraki buluşmaya ve temaya hazırlayan istasyonlar niteliğindedir.

Katılımcıların öğrenme ve farkındalık hızlarıyla eş zamanlı ilerleyen, birbirini destekleyen ve tamamlayan aşamalarla devam eden süreç "iki grup arasındaki temasın doğal akış içinde" oluşması için gerekli zemini hazırlar.

- Grup çalışması, hiyerarşiden uzak ve yatay iletişim zeminin oluşmasına yönelik yöntemlerle uygulanır. Yatay iletişim biçimi, katılımcıların güçlü-güçsüz, mağdur-kurtaran, ev sahibi-misafir kimlikleri dışına çıkararak eşit bireyler olarak sosyal ilişkiler kurabilmelerine aracılık eder.
- Her katılımcının kendi aidiyetleriyle var olabildiği ve farklılıklarla yan yana durmayı deneyimlediği bir sosyal uyum zemininde ilerler. Katılımcıların "kendi kültürlerini ifade ve temsil edebilecekleri" güvenli alanlar yaratır.
- Kadınlara kendilerinden bağımsız olarak oluşturulmuş kurallar dayatmaz. Her grubun farklı ihtiyaç ve dinamiklere sahip olduğunu kabul eder. Grup kurallarını kadınlarla birlikte katılımcı yöntemlerle ve tüm üyelerin onayıyla oluşturur.
- Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve şiddeti bütün kadınların ortak meselesi olarak tanımlar. Katılımcıların cinsiyete dayalı ortak sorun ve çözüm alanlarını keşfetmeleri için tartışma ve deneyim paylaşımı alanları oluşturur. Kadınları cinsiyet eşitliğini hedefleyen dayanışma yöntemleri geliştirmeleri yönünde destekler. Grup içinde oluşan kadın dayanışması aynı zamanda sosyal uyumun da güçlenmesini destekleyen en güçlü araçlardan biri haline gelir.

Birlikte Yaşam Programı, sosyal uyum hedefine ulaşmak amacıyla, çalışmanın tüm aşamalarında "hiyerarşisiz eşit iletişim zemini" ve "farklı kültürleri kabul etme ve bir arada yaşama becerisi ve farkındalığı" olmak üzere iki temel alana odaklanır. Bu hedeflere ulaşmak için gerçekleştirilen faaliyetler, programın ilkeleri ve yaklaşımıyla uyumlu bir şekilde yürütülür. Bu uyumu sağlamak adına, aynı ilkeler ve yaklaşımlarla şekillenmiş yöntemler ve teknikler kullanılır. Bu yöntemler, grupta temasın ve diyalogun güçlenmesi için katılımcılara zaman tanımak, grup içinde yatay iletişim zemini yaratmak, her kadının grup çalışması ve iletişiminde adil bir şekilde katılımını desteklemek, katılımcılara farklı olanla empati kuracakları ve aynı zamanda kendi kültür ve davranış biçimleri ile yer alabilecekleri güvenli alanlar yaratmak başlıklarında sıralanabilir.

Gruba Temas için Zaman Tanımak

Çok kültürlü ve farklı dünya görüşlerine sahip kişilerin bir araya geldiği her çalışmada olduğu gibi Birlikte Yaşam Programı katılımcıları arasında da anlaşmazlık ve çatışmaların yaşanması kaçınılmazdır. Fikir ayrılıkları ve

çatışmalar doğaldır, önemli olan bu anlaşmazlıkların ne kadarının çözüldüğü ve ne kadarının çözümsüz kaldığıdır. Grubun çözüm geliştirme kapasitesi; katılımcıların kaynaşmaları, bağ kurmaları, önyargılarının azalması, kültürel farkındalıklarının güçlenmesi adımlarının eşlik ettiği süreç içinde güçlenir.

Çatışma her zaman kaçınılması gereken bir durum değildir. Doğru yönetilmesi durumunda, katılımcıları yeni fikirlerle ve farklı bakış açılarıyla buluşturan, öğreten ve zenginleştiren bir araç haline gelir. Çatışmayı yaratan sorunu tarif etmek, soruna dair farklı bakış açılarını, farklı fikirleri tartışmak, anlamak ve anlaşmak için zamana yayılan bir sürece ihtiyaç vardır. Özellikle bir araya gelmeye hazır veya istekli olmayan katılımcılarla yapılan tek oturumluk etkinliklerde yaşanan çatışmalar, katılımcı ve uygulayıcıların çözüm için yeterli zaman ve fırsatlara sahip olamamaları dolayısıyla çözümsüz kalabilir. Bu durum, sosyal uyumu hedefleyen etkinliği, mesafe ve önyargıları daha da derinleştiren bir araç haline getirebilir.

Birlikte Yaşam Programı, haftada bir atölye olmak üzere dokuz haftalık bir zaman dilimine yayılmaktadır. Programın rotası üzerine kurulan dokuz atölye istasyonu, kadınların pek çok kez bir araya gelmelerine, kendilerini ifade etmelerine, birbirlerini yakından tanımalarına, çatışma ve uyumsuzluklara çözüm bulmalarına, birlikte öğrenmelerine ve dayanışma yöntemleri geliştirmelerine olanak sunar.

Grup İçinde Eşit ve Yatay İletişim

Bir grubun kendini diğer gruba kıyasla farklı statülerde gördüğü çalışmalarda hiyerarşik ilişkilerin oluşması kaçınılmazdır. Ancak, eşit ve barışçıl etkileşim için katılımcıların birbirlerini mağdur-kahraman, güçlü-güçsüz, ev sahibi-misafir vb. olarak görmedikleri bir iletişim zeminine ihtiyaç vardır. Bu zeminin oluşması için katılımcıların birbirleri hakkında öznel fikirler oluşturmaları ve bu yolla kazandıkları farkındalıkla önyargılarından arınmaları gerekir.

Birlikte Yaşam Programı'nda hedeflenen zemine ulaşmak için çalışmalara hazırlık döneminde başlanır. Odak grup görüşmeleri ve oryantasyon atölyeleri bu çalışmaların ilk aşamalarıdır. Yerel ve mülteci kadınlardan oluşan karma gruplarla ilk kez çalışacak kurumlar/kişiler programa başlamadan önce, katılımcı iki grubun birbirleri hakkındaki düşünce ve tutumları hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Bu ön bilgi, katılımcıların programa hazırlanması ve programın sahanın ihtiyacına ve katılımcı profiline uygun düzenlenmesi için yol gösterici olacaktır.

Odak grup görüşmeleri, iki grubun birbirleri hakkındaki görüşlerinin öğrenilmesi için en uygun yöntemlerden biridir. Tarafların baskı hissetmeden rahatlıkla fikirlerini paylaşmaları için görüşmelerin yerel ve mülteci gruplarla ayrı ayrı yapılması önerilir. Odak grup görüşmelerine katılacak kişilerin farklı profillerden seçilmesi farklı görüşlerin alınmasına olanak sağlayacaktır.

Oryantasyon atölyeleri, mülteci ve yerel gruplar henüz bir araya gelmeden önce, programın hazırlık aşamasında her grupla ayrı ayrı düzenlenen toplantılardır. Oryantasyon atölyeleri, katılımcıların birbirleri ve Birlikte Yaşam Program hakkında bilgilenmeleri için düzenlenir. Bu toplantılar, toplulukların merak ettikleri konularda rahatlıkla soru sorabildikleri ve doğru bilinen yanlışlar hakkında açıklamalarla ve doğru bilgilerle buluştukları oryantasyon toplantılarıdır. İki topluluğun grup çalışmalarından önce doğru bilgilerle buluşmaları, ilk temasın daha sağlıklı bir zeminde kurulmasına önemli katkılar sunar. Oryantasyon çalışması hakkında detaylı bilgilere rehberin hazırlık çalışmaları bölümünde yer verilmiştir.

Grup Kuralları ve İletişim Sözleşmesi

Birlikte Yaşam Programı'nın grup kuralları, kadınlarla birlikte katılımcı yöntemle oluşturulmuş ve onaylanmış "davranış kuralları sözleşmesidir". Grup kuralları ilk kez 2017 yılında programa katılan yerel ve Suriyeli kadınlarla birlikte oluşturulmuştur. O günden bu yana, tanışma atölyelerinde yeni gruplarla paylaşılmaktadır. Gruplar, mevcut kuralları değerlendirdikten sonra değişiklik önerebilir, uygun bulmadıklarını çıkarabilir ve yeni kurallar ekleyebilir. Belirlenen grup kuralları her katılımcıdan ayrı ayrı onay alınarak tamamlanır. Bu sözleşme her oturumda atölye mekânına, tüm grubun göreceği şekilde asılır. Atölyeye başlarken kolaylaştırıcı eğitimler tarafından gruba sözlü olarak hatırlatılır.

Programın ikinci oturumu olan İletişim Atölyesi'nde katılımcılar grup içi iletişimin sağlıklı bir zeminde ilerlemesi konusunu tekrar ele alırlar. Bu değerlendirmede önerilecek iletişim kurallarıyla iletişim sözleşmesi oluşturulur. İletişim sözleşmesine eklenecek maddeler için de aynı yöntem geçerlidir; yeni bir kuralın hayata geçmesi için her katılımcının onaylaması gerekir. Birinci ve ikinci atölyelerde oluşturulan grup kuralları ve iletişim sözleşmesine sonraki haftalarında ihtiyaç duyulması halinde yeni kurallar eklenebilir.

Bu sözleşmeler grup çalışmalarında barışçıl etkileşim ve iletişimin oluşmasında etkili bir ortak zemin oluşturur. Katılımcıların sözleşmelerin oluşumunda aldıkları aktif rol sözleşmeleri sahiplenmelerini, kurallara uymak konusunda gönüllü olmalarını ve kuralların ihlali durumunda birbirlerini uyarmalarını sağlamaktadır.

Aşağıda paylaşılan grup kuralları, 26 Temmuz 2023 tarihinde son grup çalışmasında program katılımcılarıyla belirlenmiştir:

Grup Kuralları

- Her türlü ayrımcılığa ve şiddete karşıyız.
- Herkes eşit haklara ve sorumluluklara sahiptir.
- Her kadın inancını, dilini, kültürünü, geleneklerini yaşamakta özgürdür. Kimse kadınları yargılayamaz, farklı davranmaya zorlayamaz.
- Din ve siyaset konusunda tartışma yapmayacağız.
- "Ben senin yerinde olsaydım" cümlesi kullanılamaz. Kimse, kimse-nin yerinde değildir.
- Farklılıklarımız bizi zenginleştirir. Birbirimizi değiştirmeye zorlamayacağız. Hepimiz aynı olsak dünya renksiz olurdu.
- Çocuklarımızın sayısına biz karar veririz. Neden çocuğun yok/çok çocuğun var/yine mi hamile kaldın gibi sorular sorulamaz. Bu konuda yorum yapmak kurallara aykırıdır.
- Sahip olduğumuz kültür, yaşam biçimi, dil vb. özelliklerimizin hepsi kıymetli ve eşittir. Birbirinden daha iyi, daha kötü, daha değerli, daha değersiz değildir.
- Abayemiz⁵, çarşafımız, başörtümüz, elbiselerimiz, eteğimiz (tüm giysilerimiz) biz beğendiğimizi söylüyorsak güzeldir. Bizim beğenmemiz yeterlidir.
- Burada konuşulan burada kalır. Hepimiz gizlilik kuralına uyacağız.
- Kimsenin kendisini başkasından üstün görme, tepeden bakma hakkı yoktur.
- Atölyeye zamanında gelenler geç kalanları beklemek zorunda kalyor. Atölyelere geç kalınmamalıdır.
- Herkesin eşit söz hakkı vardır. Bunu gözeterek konuşmalarımızı kısa tutalım.
- Atölyede konuşulan her şey herkes tarafından anlaşılmalıdır. Tercümana tercüme etmesi için zaman tanıyacağız, kısa konuşacağız, tercüme bitmeden konuşmaya devam etmeyeceğiz.

---

⁵ Abaye genellikle koyu renkli, omuzlardan ayak bileğine kadar uzunlukta, daha çok Arap yarım adası, İran, Mısır gibi ülkelerde giyilen kaftan veya çarşaf benzeri kadın üst giysisidir.

İletişime Eşit Katılım

Grup çalışmalarının bir diğer zorluğu ortak bir dile sahip olmayan kadınlar arasında sosyal uyum alanı sağlamaktır. Kolaylaştırıcılar ve tercümanlar dil bariyerini minimum seviyeye indirmek için kültürlerarası arabulucu kilit bir roledir. Özellikle, grup çalışmaları sırasında Türkçe bilmeyen kadınların iletişime eşit oranda katılımlarının sağlanmasına özen gösterilmelidir. Türkçe bilen katılımcıların kolaylaştırıcılarla doğrudan ve aracsız iletişim kurabilmeleri, Türkçe bilmeyen katılımcıların grup iletişimde geride kalmalarına sebep olabilir. Örneğin, grup tartışması gibi iletişimin hızlı ilerlediği durumlarda, Türkçe bilmeyen kadınlar seslerini duyurmak için daha çok çaba göstermek, daha yüksek sesle konuşmak zorunda kalabilirler. Kendini ifade etmek konusunda çekingen davranan katılımcılar ise bunun tam tersine konuşmaktan vazgeçerek sessiz kalmayı tercih edebilirler. Kolaylaştırıcıların grup iletişimini ve tercümeyi adil ve eşit bir şekilde yönetmesi, gerekli yerlerde akışı durdurup konuşamayanlara söz hakkı vermesi, tercümana çeviri için yeterli zamanı yaratması gerekir.

Bir grubun kendi dilinde yaptığı konuşmanın diğer grup tarafından anlaşılması, o grubun tartışma dışında kalmasına, konuşulan konunun ne olduğu hakkında vücut diline bağlı olarak tahminler yapmasına ve yanlış anlaşılmalara sebep olabilmektedir. Atölye sırasında yerel ve mülteci kadınların kendi aralarında gerçekleştirdikleri “özel diyaloglar dahil olmak üzere” tüm konuşmaların iki grubun anlayacağı şekilde tercüme edilmesi gerekmektedir. Katılımcılara, grup çalışması sırasında tüm konuşmaların tercüme edileceği, kişisel paylaşımların grup çalışması dışında yapılması önerilerek bilgi verilmelidir. Kolaylaştırıcıların kendi aralarında yaptıkları konuşmalar da bu kurala dâhildir.

Bir diğer dikkat edilmesi gereken konu ise Suriyeli kadınlar arasında farklı kültürlere ve etnisitelere sahip gruplar bulunmasıdır. Uyguladığımız çalışmalarda Kürt kadınlardan bazılarının Arapça bilmediğini veya Arapça anladığı halde kendini Arapça ifade edemediğini gözlemledik. Özellikle 60 yaş üstü grup, Suriye’de okula gidememiş veya çocuk yaşlarda Türkiye’ye gelmiş genç kadınlar arasında Arapça konuşamayan kadın sayısının daha yoğun olduğunu tespit ettik. Bu sebeple, bazı grupları Arapça bilmeyen mülteci kadınlarla oluşturduk ve bu çalışmaları Kürtçe–Türkçe tercüme ile yürüttük. Birlikte Yaşam Programı grup çalışmalarında (Arapça–Kürtçe–Türkçe) üç dilde çeviri yapılması çeşitli zorluklar yaratmaktadır.

Bu nedenle katılımcı grupları oluştururken, mülteci kadın grubunu tamamı Arapça veya Kürtçe konuşan kadınlardan oluşturmak, çeviriyi grupların ortak diline göre Arapça–Türkçe veya Kürtçe–Türkçe gerçekleştirmek daha avantajlı olacaktır.

Son olarak, katılımcıların okuryazar oldukları diller ve okuryazarlık düzeyleri göz önünde bulundurulmalı ve buna uygun bir dil kullanılmalıdır. Örneğin, Türkçe konuşamayan, Türkçe okuma yazma bilmeyen mülteci kadınların “dil bilmiyor, okuma yazma bilmiyor” şeklinde tanımlanmamasına dikkat edilmelidir. Bu yönde sıfatlar, kadınların “bilgisiz ve eğitimsiz” olarak algılanmalarına sebep olabilmektedir. Mülteci kadınların kendi dillerini konuşabildikleri, kendi dillerinde eğitim aldıkları ve okuyup yazabildikleri unutulmamalıdır. Bu yönde açıklama gerekiyorsa okuma-yazma bilmiyor yerine “Türkçe bilmiyor, Türkçe okuma yazma bilmiyor” şeklinde tanımlanmalıdır.

Farklı Kültürlerin Eşit Temsiliyeti

- Gruplar, eşit sayıda yerel ve mülteci katılımcıdan oluşturulmalıdır.
- Program süresince yapılacak grup tartışmaları, drama aktiviteleri, oyunlar, rol oyunları (role play), grup kararlarının belirlenmesi, ortak etkinlik planlamaları vb. tüm çalışmalarda yerel ve mülteci kadınların eşit söz hakkı ve katılımı sağlanmalıdır.
- Program içeriğinde yer alan uygulamalar iki grubun kültürel özellikleri, hassasiyetleri ve davranış biçimlerine uygun planlanmalıdır.
- Programın iletişim kuralları ve uygulamaları, katılımcıların yargılanmadıkları, yargılamadıkları, kişisel özellikleriyle değişime zorlanmadan yer aldıkları, kültür, dil, inanç, yaşam biçimi gibi aidiyetlerini diğer katılımcılarla eşit ifade etme ve tanıtmaya hakkına sahip oldukları yöntem ve prensiplerle uygulanmalıdır.
- Katılımcılara kültürleri, yaşam biçimleri, değerleri vb. hakkında tanıtmaya ve ifade hakkı konusunda eşit fırsatlar yaratılmalıdır.
- Atölye mekânında (varsa) tablolar, görsel ve dekoratif objeler, ikram ve müzikler iki kültüre de uyumlu olmalıdır. Örneğin, yerel kadınlar için gül, Suriyeli kadınlar için yasemin ağacı resmi kullanmak, Suriye kahvesi ve Türk kahvesini aynı anda bulundurmamak, Suriye ve Türk sanatçılarının şarkılarını kullanmak vb.

BÖLÜM 3

PROGRAMIN

HAZIRLIK

ÇALIŞMALARI

PROGRAM EKİBİNİN OLUŞTURULMASI

Birlikte Yaşam Programı ekibi, bir danışman/süpervizör, iki kolaylaştırıcı ve tercümandan oluşur:

Kolaylaştırıcı Eğitimciler

Programın atölyeleri iki kolaylaştırıcı eğitimci tarafından yürütülür.

Kolaylaştırıcı ekip, atölye çalışmalarının Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı'nın içeriği, uygulama yöntemi ve kurallarına uygun olarak gerçekleştirilmesinden sorumludur. Bu çerçevede, grup çalışmalarının moderasyonu, katılımcıların program sürecinde kat ettikleri aşamaların takibi ve değerlendirilmesine yönelik çalışmaları yürütür. Grup katılımcılarının öğrenme ve farkındalık süreçlerini katılımcıların profillerine uygun metot ve yöntemler kullanarak destekler.

Tercümanlar

Katılımcıların ortak bir iletişim dili olmaması durumunda iletişim tercüman aracılığıyla gerçekleştirilir. Tercüman çevirileri birebir cümlelerle, herhangi bir yanlış anlamaya sebep olmadan, kendi duygu ve düşüncelerini ve yorum eklemeyen ardıl tercüme yöntemiyle aktarır. Kullanacağı cümleler kadar, vücut dili, mimikleri ve davranış biçimi de önemlidir ve tercüme esnasında objektif bir tutum alır. Tercümanın, çalışacağı grubun profili, kültürü ve yaşam biçimi hakkında bilgi sahibi olması beklenir. Grup katılımcı sayısının yüksek olduğu programlarda iki tercümanla çalışılması önerilir.

Süpervizör/Danışman

Süpervizör, programın hedefleri, uygulama yöntemi ve teknikleri ve grup çalışmaları konusunda yeterli uzmanlık bilgisi ve deneyime sahip kişilerdir. Grup çalışmalarında sorumluluk alan kolaylaştırıcıları uygulama sürecinde bilgi ve deneyimle desteklemek amacıyla süpervizyon desteği sağlanması önerilir. Süpervizörün temel rolü, uygulamanın gidişatını değerlendirmek ve program ekibinin karşılaştığı zorluklara karşı gerekli yönlendirmeleri yapmak ve çözüm önerileri geliştirmektir. Süpervizörle ilk toplantı, programın hazırlık aşamasında gerçekleşir. Uygulama sürecinde üç haftada bir süpervizyon toplantısı yapılır. İhtiyaç durumunda acil toplantılar yapılabilir veya toplantı sıklığı artırılabilir.

GRUP KATILIMCILARININ BELİRLENMESİ

Gönüllülük

Birlikte Yaşam Programı'nın grupları oluşturulurken dikkat edilecek ilk husus gönüllülük ilkesidir. Katılımcı adaylarına program hakkında yeterli düzeyde bilgi verilerek bu bilgiler ışığında programa katılıp katılmayacakları hakkında kendi kararlarını vermeleri sağlanmalıdır. Katılımcı adaylarına yapılacak tanıtımlar; programın içeriği ve amacı, çalışmaya ne kadar zaman ayıracakları, diğer katılımcıların profili, katılımcıların sorumlulukları ve program ilkeleri hakkında şeffaf bilgiler içermelidir. Gönüllü katılımcıların belirlenmesi çalışmaları, katılımcı adaylarına yönelik hazırlık toplantıları veya adaylarla birebir görüşme yöntemiyle gerçekleştirilebilir.

Katılımcı Profili

Grup çalışmaları kadınların özel deneyimlerini paylaştıkları, zaman zaman kişisel yaşamları hakkında bilgiler verdikleri çalışmalardır. Katılımcıların yakın arkadaşları veya akrabalarıyla birlikte grup çalışmasında yer almaları kendilerini rahat hissetmelerine engel olabilecek bir faktördür. Yakınlarını huzursuz etmek, üzmemek, söylediklerinden dolayı eleştirilmek, konuştuklarının diğer akraba veya sosyal çevrelerine yayılması gibi endişeler deneyim paylaşımı yapmalarını engelleyebilir. Aynı zamanda grup çalışması sırasında yaptığı paylaşımlar arkadaşlık ve akrabalık ilişkilerine zarar verebilir. Tüm bunlarla birlikte, yakın arkadaş veya akraba olan kadınlar grup içinde kendi küçük gruplarını oluşturabilirler. Grup içinde oluşan bu küçük gruplar program sırasında kutuplaşma ve çatışma zemininin oluşmasına sebep olabilir. Bu nedenlerle katılımcı grupları oluşturulurken dikkat edilecek ilk kurallardan biri yakın arkadaşların ve akrabaların aynı gruplarda yer almamasıdır.

Grupları oluştururken dikkat edilecek bir diğer nokta ise katılımcıların ortak yaşam deneyimlerine veya ilgi alanlarına sahip olmasıdır. Birbirine yakın profiller grubun uyum sağlamasına, sağlıklı iletişim kurmasına, bağ geliştirmesine ve dayanışma becerisi kazanmasına destek olur.

Programın katılımcı grupları **benzer deneyimlere** sahip katılımcılarla oluşturulabilir:

- Göç deneyimi yaşamış olmak, yalnız anne olmak, yalnız kadın olmak, çalışan anne olmak, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağduru olmak vb.

Ortak yaşam deneyimleri ve sorun alanları kadınların bilgi ve deneyimlerini birbirlerini desteklemelerini ve yeni çözümler geliştirme yönünde harekete geçmelerini sağlar.

Örnek 1:

Esenyurt ilçesinde uygulanan Birlikte Yaşam Programı, çoğunluğu eşlerinden boşanmış veya eşini kaybetmiş yerel ve mülteci annelerin katılımıyla uygulandı. Çalışmanın ilk haftasından itibaren, grupta dayanışma duygusunun olduğu gözlemlendi. Programa devam eden yerel kadınlar, ev sahibi ve bina sakinlerinin evden çıkması yönünde baskı yaptığı mülteci kadına destek olmak üzere harekete geçtiler. Bina sakinleri ve ev sahibi ile görüştüler ve kadının evden çıkarılması yönünde baskıyı durdurdular.

Örnek 2:

Esenler ilçesinde İstanbul'a Türkiye'nin farklı bölgelerinden iç göçle gelmiş yerel kadınlar ve mülteci kadınlardan oluşturulan grupla, Birlikte Yaşam Programı uygulandı. Atölyelerde katılımcıların göç deneyimlerini ve göç ettikleri alanlara ait kültür ve yaşam biçimlerini paylaşımlarına aracılık eden etkinlikler hayata geçirildi. Bu etkinliklerde "göç ve göç edilen alanda yeniden kök salmak" konusunda paylaşılan duygu ve deneyimler, katılımcıların birbirlerine temasını güçlendirdi ve bütünleşmelerine aracılık etti.

Benzer özellikler ve ilgi alanlarına sahip kadınlardan oluşturulabilir:

- Benzer meslekler, uzmanlık alanları veya becerilere sahip olmak, benzer hobiler, sanatsal faaliyetler gibi ilgi alanlarına sahip olmak.

Benzer uzmanlık, beceri ve ilgi alanları katılımcılar arasında iletişim, kaynaşma ve arkadaşlık ilişkilerinin güçlenmesine zemin hazırlar.

Örnek 3:

Bağcılar ilçesinde biçki-dikiş kurslarına devam eden yerel ve mülteci kadınların katılımıyla Birlikte Yaşam Programı uygulandı. Katılımcıların ortak ilgi alanlarına sahip olması grup diyalogunun güçlenmesine aracılık etti. Katılımcılar program süresinde kurslarda öğrendikleri hakkında bilgi aktarımları yaptılar. Evde dikiş- nakış vb. ev eksenli çalışma, ev içi alanda üretim yapmak, ev içi sorumluluklar ve aile yaşamını buna uygun hale getirmek konularında bilgi ve deneyimlerini paylaştılar. Ortak alanlar, katılımcılar arasında bilgi, deneyim paylaşımı ve iş birliğinin güçlenmesine aracılık etti.

Programın katılımcı grupları **yakın yaşlardan** kadınlarla oluşturulabilir:

- Genç, orta yaş, orta yaş üstü gruplar.

Gruplar oluşturulurken grup üyeleri arasında yaş, sosyo-ekonomik düzey, eğitim gibi konularda yüksek düzeyde farklılıkların olmamasına özen gösterilmelidir. Zira grup üyelerinin profilleri arasındaki büyük farklılıklar hiyerarşiden uzak eşit iletişim zemininin oluşmasını engelleyebilir.

KATILIMCILARIN PROGRAMA ORYANTASYONU

Yerel ve mülteci grupların ilk kez bir araya geldiği programlarda katılımcıların “Ülkenize geri dönmeyi düşünüyor musunuz? Üniversiteye sınavsız mı yerleşiyorsunuz? Suriye güvenli olmadığı halde bizim geri dönmemizi neden istiyorsunuz?” vb. karşılıklı sorularıyla karşılaşabilmektedir. Bu sorular, merak ve iyi niyetle dile getirilmiş bile olsa grup katılımcıları üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu etki, henüz çalışmanın başındayken çatışmaların oluşmasına, temastan kaçınmalarına sebep olabilmektedir. Grup çalışmaları öncesinde katılımcıların birbirleri hakkında merak ettikleri soruları yanıtlamak, onları doğru bilgilerle buluşturmak çalışmanın daha sağlıklı bir ortamda başlamasına imkân sunmaktadır. Oryantasyon Atölyeleri bunun için etkili bir araç olmaktadır.

Oryantasyon Atölyeleri, mülteci ve yerel grubun temasından önce, henüz programın hazırlık aşamasındayken her grupta ayrı ayrı düzenlenen toplantılardır. Bu toplantıların gündemi temel olarak Birlikte Yaşam Programı'nın tanıtımı, katılımcı profili hakkında bilgiler ve sosyal uyum olmak üzere üç başlıktan oluşur. Toplantının son bölümünde katılımcılara edindikleri bilgiler ışığında çalışmada yer alıp almayacakları sorulur. Programa devam etmek isteyen kişiler belirlenir. Böylece programın katılımcı grubu program içeriği ve uygulama süreci konusunda bilgili ve programa katılmak konusunda gönüllü kişilerle oluşturulmuş olur.

Oryantasyon toplantısı programı katılımcıların profiline göre değişiklik gösterse de genel olarak aşağıda paylaşıldığı şekilde uygulanmaktadır. Kurumlar toplantı içeriğini katılımcı profilleri ve ihtiyaçlarına uygun olarak güncelleyebilirler.

Yerel Katılımla Yapılan Oryantasyon Atölyesi

- Katılımcıların ve program ekibinin tanışması
- Birlikte Yaşam Programı tanıtımı: Amacı, içeriği, uygulama yöntemi ve grup kuralları
- Sosyal uyum nedir?
- Mültecilerin yasal statüsü
- Mülteciler hakkında toplumda doğru bilenen yanlışlar
- Sorular, cevaplar, öneriler
- Çalışmaya devam edecek gönüllü kişilerin belirlenmesi ve katılımcı listesine son halinin verilmesi

Mülteci Katılımıyla Yapılan Oryantasyon Atölyesi

- Katılımcıların ve program ekibinin tanışması
- Birlikte Yaşam Programı tanıtımı: Amacı, içeriği, uygulama yöntemi ve grup kuralları
- Sosyal uyum nedir?
- Sorular, cevaplar, öneriler
- Çalışmaya devam edecek gönüllü kişilerin belirlenmesi ve yerel katılımcı listesine son halinin verilmesi

UYGULAMA ALANININ DÜZENLENMESİ

İlk Buluşma: Katılımcıların Karşılansması

Birlikte Yaşam Programı, katılımcıların programın uygulanacağı binaya giriş yaptıkları anda başlar. Katılımcı binaya giriş yaptığında program ekibi tarafından güler yüzle ve saygı çerçevesinde karşılanmalıdır. Uygulayıcı kurumun bekleme alanı varsa katılımcıların bekleme alanına yerleşmelerine eşlik edilmelidir. Bekleme alanının havalandırılmış ve temiz bir ortama sahip olması, su bulundurulması, çocuk dostu alan ve WC bulunması katılımcıların bekleme süresini daha huzurlu geçirmelerini sağlar.

Atölyenin başlama saatinde katılımcılar programı uygulayan bir kişinin eşliğinde atölye alanına yönlendirilmelidir. Dikkat edilecekler:

- Katılımcıların uygulayıcı kuruma ilk kez gelmeleri durumunda merkezin konumu, binaya girişleri, bekleme yeri hakkında katılımcılara önceden bilgi verilmelidir.
- Katılımcılara kuruma ulaşmaları sırasında gerekli durumlarda arayabilecekleri iletişim bilgisi verilmelidir.
- Atölyeye başlamadan önce, katılımcılara binanın/mekânın ortak kullanıma açık alanları hakkında bilgi verilmeli, mümkünse bina turu yapılmalıdır.
- Çocuk atölyesinin, çocuk ve yetişkin tuvaletlerinin yerleri, su ve hijyen malzemelerine nasıl ulaşacakları hakkında bilgi verilmelidir.
- Çocuklarıyla birlikte merkeze gelen annelere çocuk atölyesi gezdirilmeli, çocuk eğitmeni ile tanıştırılmalı ve çocuklarla yapılacak etkinlik hakkında detaylı bilgi verilmelidir.

Atölye Alanının Dekorasyonu ve Mekan Düzeni

Atölyelerin, dış etkilerden ve seslerden uzak, havadar, ferah ve gün ışığı alan bir mekânda düzenlenmesi katılımcıların kendilerini güvende ve rahat hissetmelerini kolaylaştırır.

İç mekânda (gerekliyse) kullanılacak tablo ve dekoratif objelerin iki kültüre hitap eden görseller ve ürünlerden oluşması,

- Katılımcının kültürel temsiliyetini güçlendirir.
- Mekâna karşı yabancılik duygusunu azaltır.
- Kendisine ve kültürüne değer verildiği mesajını alır.
- Uygulayıcı kurumla daha güçlü bağ kurmasını sağlar.

Örneğin, İKGV Esenler Çok Amaçlı Destek Merkezi atölye alanlarının dekorasyonunda yerel ve Suriyeli kadınların yaptığı resimler, panolar ve dekoratif ürünler kullanılmıştır.

- Atölye alanında savaş, şiddet ve çatışmayı çağrıştıran her türlü objeden kaçınılmalıdır.
- Atölye alanlarında mültecilerin zor anlarını ve mağduriyetlerini tasvir eden posterler kullanılmamalıdır. Bu tür görseller mülteci kadınların mağduriyetini ön plana çıkararak yatay iletişime zarar verebilir. Ayrıca mülteci katılımcılara travmatik deneyimlerini hatırlatarak programa odaklanmalarını güçleştirebilir.

Oturma Düzeni

Atölyelerde çember biçiminde oturma düzeni kullanılmalıdır. Bu düzen kolaylaştırıcılar ve katılımcıların aynı daire etrafında buluşmalarını ve herkesin birbirinin rahatça görebilmesini ve katılımcı bir ortam sağlar. Masa etrafında oluşturulacak oturma düzeninde ise bütün katılımcıların birbirlerini görecekleri şekilde konumlanmalarına dikkat edilmelidir.

Oturma düzeni oluşturulurken aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

- Programı uygulayacak kolaylaştırıcılar ile yerel ve mltesi kadınların kullanacakları sandalye veya koltuklar birbirinden farklı olmalıdır.
- Kolaylaştırıcılar kendilerine özel olarak içecek ve yiyecek buldurmamalıdır. Programda ikram olacaksa tüm katılımcılarla eşit olarak paylaşılmalıdır.
- Kolaylaştırıcılar protokolü çağrıştıran özel koltuk, sehpa veya masa kullanmamalıdır.

İstisnalar

- Programa katılan bebekli annelerin atölye boyunca bebeklerini kucaklarında taşımaları yorucu olmaktadır. Annelerin zaman zaman bebeklerini oturtarak dinlenmeleri için masa mümkünse bebek masası, yatağı ve sandalyesi vb. kullanılabilir.
- Yaşlılar, sağlık sorunu ve engeli olan özel ihtiyaa sahip katılımcıların atölye sırasında destek olarak dinlenmeleri için masadan yararlanılabilir.

BÖLÜM 4

KOLAYLAŞTIRICI EĞİTMENLER İÇİN TEMEL BİLGİLER

KOLAYLAŖTIRICI EĞİTMEN KİMDİR?

Birlikte YaŖam Programı'nın grup alıŖmaları, iki kolaylaŖtırıcı eğitmen tarafından yürütülür. KolaylaŖtırıcılar, grup alıŖmalarında eŖ zamanlı olarak iki temel rol üstlenirler: eğitmen ve kolaylaŖtırıcı/moderatör rolü.

Programın farklı temaları ele alan atölyeleri kadınların bilgilenmesi ve farkındalıklarının güçlenmesini amaçlayan içeriklerden oluŖur. Atölye yürütücüleri bu atölyeler sırasında grubun hedeflenen kazanımlara ulaŖmasını sağlayan eğitmenler olarak sorumluluk alırlar. Bu sorumluluğu yerine getirmeleri için ele alınacak konularda yeterli bilgiye sahip olmaları gerekir. Aynı zamanda, eğitimin, grubun ihtiyacına uygun yürütülmesi ve öğrenme süreçlerinin takip edilmesiyle ilgili bilgi ve becerileri olmalıdır.

Program, aynı zamanda kadınların ele alınan temalarda kendi bilgilerini bir araya getirmelerini, kendi bakıŖ aılılarıyla değerlendirmelerini ve bilgi ile yaŖamları arasında bağ kurmalarını hedefler. Bu hedef, paylaŖılan tohum bilginin kadınlar tarafından üretilip geliŖtirilmesi sürecini içerir. Bu sürecin yönetiminde ana rol, "kolaylaŖtırıcı" olmandır. Haftalık temalar, bilgilendirici içerikler, kısa sunum, drama, canlandırma ve grup alıŖmaları gibi yöntemlerle katılımcılara aktarılır. Ancak kolaylaŖtırıcı olmak, hedeflenen bilgiyi gruba aktarmaktan daha fazlasını ifade eder. Her katılımcının sahip olduğu bilgi, beceri ve deneyimi görünür kılar, katılımcıların bilgilerini gruplarıyla paylaŖmaları için zgven kazanmalarını sağlar ve sağlıklı bir iletiŖim zemini yaratır.

Atölye yürütücüleri, grup alıŖması programına bağlı olarak bazı anlarda kolaylaŖtırıcı, bazı anlarda eğitmen, bazı anlarda iki sorumluluğu eŖ zamanlı yürütür. Bu nedenle Birlikte YaŖam Programı atölye yürütücüleri "kolaylaŖtırıcı eğitmen" olarak adlandırılmaktadır.

Birlikte YaŖam Programı'nda KolaylaŖtırıcı Eğitmen Olmak

Birlikte Güçlenmek!

Kadınlara yönelik programlarımızdan söz ederken "alıŖmamız baŖlı baŖına bir eğitim programı değildir" cümlesini sık sık kullanınız. "Eğitim" bu alıŖmaların sacayaklarından sadece birisidir. Eğitimin baŖlangı noktası esasen "kadının neyi bilmediği" sorusudur. KolaylaŖtırıcı, eksik olan bilgiyi tamamlamak üzere programı oluŖturur ve bilgiyi kadınlara iletir. "Bir

konuda bilgi sahibi olmak” önemlidir ancak harekete geçmek için başlı başına yeterli midir? Mesela bir kadının hakları konusunda bilgi sahibi olması bu hakları yaşamına geçirmek için mücadeleye başlaması için yeterli olur mu? Değişim için çoğu zaman bir saç ayağına daha ihtiyaç vardır. Bu saç ayağını “güçlenme” oluşturur. Nasıl güçleniriz? Bir halden başka bir hale, bir durumdan başka bir duruma hareket etmeye neden olan durumun temelinde farkındalık vardır. Güçlenme farkındalığın yarattığı değişim kararıyla/isteğiyle başlar.

Grup çalışmaları sırasında ele alınan konularda kadınların bilgilerini ve yaşadıklarından öğrendiklerini paylaşmaları onların bir yandan öğrenen diğer yandan kendi bilgisini diğerleriyle paylaşarak öğreten kişiler olarak konumlanmalarını sağlar. Bu konum, paylaşılan bilgiyi kendi cümleleriyle tanımlayarak yaşamlarına yansıtabilecekleri pratikler haline getirmelerini mümkün kılar. Böylece ele alınan bilgi, kavramların ve tanımların ötesine geçerek yaşamlarıyla ilişkilendirilir. Mesela, “toplumsal cinsiyet ayrımı” kavramı neden eğitimine devam edemediği, neden bir çocuk daha doğurmak zorunda kaldığı, neden izin almadan evden dışarıya çıkamadığı gibi onlarca sorunun yanıtıyla ilişkilendirilir. Aynı şekilde sosyal uyum “sorununun” sadece mültecilikle alakalı bir mesele olmadığını aynı zamanda cinsiyeti, gelir durumu, eğitimi, içine doğduğu ailenin kültür ve değerleri, mensubu olduğu sınıf vb. gibi birçok sebepten dolayı hayata katılımının önünde oluşan engellerle de ilişkili olduğunu fark eder. Bu özelliklerinin ayrımcılıkla ilişkisini, kendisinden farklı olandan neden uzak durduğunu, bazen ezen bazen ezilen olduğunu keşfeder. Bu keşifler yani kadınların kendilerine ve yaşamlarına baktıkları her an farkındalığın kendisi haline gelir. Güçlenmeye giden hareketi de bu farkındalıklar başlatır.

Kadınların güçlenmesini sağlayan temel araç mevcut bilgiyle oluşturulmuş bir eğitimden çok bilgiye kadınlarla birlikte ulaşılan sürecin kendisidir. Kadınlara deneyim paylaşımı alanları açmak, farklı fikirleri tartışmak, karşı karşıya kaldıkları birçok sorunun sadece şahsi meseleler değil toplum ve sistemle ilişkili olduğunu fark ettirmek önemlidir. Bu yöntem, çözüm için harekete geçmeleri ve diğer kadınlarla dayanışmaları amacıyla uygulanacak bilgilendirici eğitimlerden çok daha etkili bir araçtır.

Her kadının güçlenme süreci kendisine özeldir. Yaşamı evle sınırlanmış bir kadının kendi başına başka bir şehre seyahat etmeyi başarabilmesi bazen dünyanın çevresini tek başına tekneyle dolaşarak rekor kıran birinin mücadelesinden daha büyük bir güç ve cesaret gerektirir. Bu sebeple, kadınların attığı her adım hatta adım atmaya niyet etmeleri bile büyük bir mücadelenin ardından gelir ve çok değerlidir.

Bu sebeple, Birlikte Yaşam Programı’nda kolaylaştırıcı eğitmen olmak

kadınların güçlenme yolculuğuna eşlik edecek farkındalık, beceri ve motivasyona sahip olmayı gerektirir. Bu yolculuğa başlamadan önce ilk ödev birlikte yol alınacak kadınların kim oldukları hakkında fikir sahibi olmaktır. Programa başlamadan önce, yerel ve mülteci topluluklar arasında sahada neler yaşandığı, neyi paylaştıkları/paylaşamadıkları, birbirleri hakkında nasıl varsayımları ve önyargıları olduğu bilinmelidir. Toplulukları bir sorunun çözümü için harekete geçirmek için öncelikle sorunun ne olduğunu ve sorunu yaratan sebepler hakkında fikir sahibi olmak gerekir. Sahada yaşananlardan haberdar olmak ve katılımcıları tanımak, çalışma sırasında yaşanabilecek fikir ayrılıklarını hesap etmek ve tartışmaları doğru yönetmek için hazırlıklı olmayı sağlar. Katılımcıların birbirlerine karşı tutumlarını önceden bilmek, grupların temas/iletişim kurmakta ne kadar zorlanacaklarını veya hangi fırsatlara sahip oldukları yönünde bilgileri okumak açısından yarar sağlar.

Grup çalışmalarına hazırlanırken, grup çalışmalarına katılacak kadınların kim oldukları hakkında bazı soruların yanıtlarını bulmalıyız:

- Bu kadınlar kim?
- Yaşam şartları nasıl?
- Aile içinde nasıl bir statüye sahipler?
- Yaşamlarında karşı karşıya kaldıkları zorluklar, engeller ve sorunlar nedir?
- Hayattan beklentileri nelerdir? Yaşama bakış açıları nasıl?
- Bir günleri nasıl geçer?

Katılımcıları tanımak onlarla doğru dil ve davranışlarla iletişim kurmanız açısından önemlidir. Sizinle paylaştıkları sorunların, onların hayatına nasıl yansdığı ve ne hissettiklerini anlamanız deneyim paylaşımı süreçlerini daha doğru yönetmenizi sağlar. Bu farkındalığınız, onlarla paylaştığınız bilginin hayatlarının hangi alanıyla ilişkili olduğu, hangi konularda zorluklar yaşayacakları veya nasıl başaracakları konusunda öngörü sahibi olmanızı sağlar. Öngörünüz, kadınların çözüm arama süreçlerine doğru yöntemlerle eşlik etmenizi sağlar.

Cinsiyetçi sistem kadının deneyim ve bilgisini değersizleştirir. Grup çalışmaları ise bu sistemin değersizleştirdiği bilgi ve deneyimin özgürce paylaşılabilmesi için alanların oluşturulması açısından en uygun yöntemdir. Kadınların bilgi ve deneyimlerini keşfettikleri bu yolculukta her kadının deneyimi, bilgisi kıymetli ve biriciktir. Paylaşımını doğru, yanlış veya

hatalı olarak sınıflandırmak, değerlendirmek ve müdahale etmek doğru bir tavır olmayacaktır. Arayış sürecinde esas mesele, kadınların sahip oldukları bilginin doğruluğu veya ne kadar çok bilgilendikleri değildir. Esas olan, bu arayışın sonunda birbirlerinden duydukları ve öğrendikleriyle ulaştıkları çözüm, bilgi, deneyim, farkındalık ve değişimdir.

Dayanışma, kadınların kendi ihtiyaçlarına destek ararken gruptaki diğer kişilerin ihtiyaçlarını gözetmeleri ve çözüm için birlikte hareket etmeleridir. Bu bağlamda, sosyal uyum ve toplumsal barış yerel ve mülteci kadınların ortak dayanışma meselesidir. Gruba, sosyal uyumda herkese eşit sorumluluklar düştüğünü ve bu konuda aynı gemide olduklarını fark ettirmek, bu yönde dayanışma yaratmaları için katkıda bulunacaktır.

Kadınların çözüm için harekete geçmesi için “bir bilgiyi ihtiyaç olarak görmeleri, yaşamlarının hangi alanıyla ilgili olduğunu, neyi neden değiştireceklerine karar vermeleri” gerekir. Bu aynı zamanda bir keşif yolculuğudur. Kadınların keşif yolculuğunda rehberlik etmeniz için o yolculuğa başlamış, biraz yol almış olmanız gerekir.

Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı Rehberi kadınlarla gerçekleştireceğiniz yolculuğun her kilometre taşında ihtiyaç duyacağınız bilgiler içermektedir. Bununla birlikte her program kolaylaştırıcılarla kadınlar arasında karşılıklı öğrenme sürecidir. Her grup çalışmasında iyi bir rehber olmak için kadınlardan öğrenilecek dersler vardır. Kadınlardan öğrenmeye hazır ve istekliyseniz, onlardan edineceğiniz tecrübelerle, grupla iletişim biçiminizi, çatışma ve fikir ayrılıklarını nasıl yöneteceğinizi, grubu idare etme tarzınızı her daim geliştirebilirsiniz.

KOLAYLAŞTIRICI EĞİTMENLERİN SORUMLULUKLARI

Kolaylaştırıcı eğitmenler, programın hazırlık ve uygulama faaliyetlerinin tüm aşamalarında sorumluluk alırlar. Kolaylaştırıcı eğitmenlerin sorumluluklarını genel olarak aşağıdaki gibi listeleyebiliriz:

1- Saha çalışması	Programdan önce iki grubun ihtiyaçları ve birbirleri hakkında tutumları hakkında bilgilerin tespiti için katılımcı adaylarıyla birebir görüşmeler ve odak grup çalışmaları yapılır.
2- Katılımcı grupların oluşturulması	Katılımcı adaylarına yönelik programı tanıtmak üzere oryantasyon toplantıları yapılır. Programa katılmak isteyen kadınlarla gruplar oluşturulur. Atölye programında katılımcı grubun özelliklerine göre düzenlenmeler yapılır ve mevcut grubun ihtiyaçları ile uyumlu hale getirilir.
3- Atölye programı ve akışının planlanması	Grup çalışmasının akışı planlanır ve bu akışa uygun olarak iki kolaylaştırıcı arasında iş bölümü yapılır.
4- Tercümanın programa hazırlanması	Tercümana programın amacı, içeriği, program katılımcılarının profili ve varsa grup iletişimini etkileyecek özel durumlar hakkında gerekli bilgiler verilerek programa hazırlanması sağlanır.
5- Atölye salonunun düzenlenmesi	Atölye salonu ve oturma düzeni grup çalışmasında uygulanacak etkinlik ve tekniklere uygun olarak düzenlenir.
6- Gerekli malzemelerin hazırlanması	Grup çalışması için gerekli malzeme ve ihtiyaçlar hazırlanır.
7- Grup çalışmalarının uygulanması	Grup çalışmaları doğru ve etkin yöntemlerle gerçekleştirilir.
8- İzleme-Değerlendirme çalışmalarının yapılması	Katılımcıların kat ettiği yolun değerlendirilmesi, engellerin tespiti ve buna uygun çözümlerin geliştirilmesi, ekibin çalışma kapasitesinin güçlenmesine yönelik izleme ve değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilir.

Kolaylaştırıcı eğitimcilerin hazırlık aşamasından başlayarak programın tüm aşamalarında sorumluluk almalarının birkaç önemli nedeni vardır:

- Etkili öğrenme ortamı: Katılımcılar hakkında grup çalışmaları öncesinde yeterli bilgiye sahip olmak kolaylaştırıcı eğitimcilerin katılımcıların ihtiyaçlarını, birbirlerine karşı tutumlarını ve beklentilerini anlamalarını sağlar. Bu bilgi atölyelerde etkili bir öğrenme ortamı oluşturmaya yardımcı olur. Aynı zamanda kolaylaştırıcı eğitimcilerin iki grup arasında ne gibi çatışma ve uyumsuzlukların yaşanabileceği hakkında öngörü sahibi olmalarına ve bu durumlara karşı hazırlıklı olmalarına yardımcı olur.
- Katılımcıların ihtiyaçlarına uygun program: Katılımcıların tutumları, profilleri, ihtiyaçları ve talepleri hakkında bilgi toplamak, programın içeriğinin ve yaklaşımının doğru yöntemlerle şekillenmesini sağlar. Grup çalışmalarının gruba en uygun teknik ve yöntemlerle planlanması katılımcıların ele alınan konulardan en iyi düzeyde faydalanmalarına yardımcı olur.

Kolaylaştırıcı eğitimciler bu sorumlulukları toplum merkezi ekiplerinin desteğiyle yerine getirirler. Bununla birlikte alacakları sorumluluklar her kurumun olanaklarına, çalışma yapılan sahanın ihtiyacına ve şartlarına bağlı olarak şekillenir.

Gizlilik ilkesi

Kadınların özel yaşamlarından deneyimler paylaştıkları grup çalışmalarında mahremiyet ve gizlilik ilkesi büyük önem taşır. Programın bu ilkelerle yönetilmesi katılımcıların grup çalışmaları süresince kendilerini güvende hissetmelerini, dolayısıyla birbirleriyle ve kolaylaştırıcılarla daha rahat ve sağlıklı iletişim kurabilmelerini sağlar. Grup dışına yayılan özel bilgiler katılımcıların program ekibine ve birbirlerine duydukları güvenin sarsılmasına neden olur. Bununla birlikte grup dışına yayılan paylaşımlar, katılımcılar arasında çatışmaya ve özel yaşamlarına zarar verecek sonuçlara yol açabilir. Bu sebeple gizlilik ilkesi, programın ilk oturumunda katılımcıların mutabakatıyla grup kuralı olarak belirlenir. Bu ilkeye hem katılımcı kadınların hem de program uygulayıcısı ekibin uyması zorunludur.

Katılımcıların grup çalışması sırasında ve kolaylaştırıcılarla paylaştıkları tüm bilgiler onların onayı olmadan kurum içinde ve dışında paylaşılamaz. Aynı şekilde; katılımcıların rızası ve onayı olmadan fotoğrafları, ses kayıtları ve kişisel bilgileri alınamaz ve paylaşılamaz. Bu ilke programın kurallarına göre etik ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nu gereğince yasal yükümlülüktür.

Ancak, çocuk istismarı, erken evlilik gibi çocukların zarar gördüğü veya zarar görme riskinin olduğu durumlarda, kurumların bildirim sorumlulukları ve çocukların üstün yararı çerçevesinde, katılımcıdan onay alma kuralı geçerli değildir. Bu, çocukların korunması ve güvenesi için önemli bir istisnadır.

İKGV Esenler Çok Amaçlı Destek Merkezi çalışanları, İKGV İş Etiği Sözleşmesi'ni imzalayarak merkezden hizmet alan kişilerin özel bilgilerinin gizliliği kuralına riayet edeceklerini taahhüt etmiştir. Programda sorumluluk alan kolaylaştırıcılar, tercümanlar ve danışmanlar iş etiği sözleşmesine uymakla yükümlüdür. Bu programı uygulayacak kurumlar benzer sözleşmeler yaparak gizlilik ilkesini güvence altına alabilirler.

Yazılı, Sesli ve Görsel Kayıtlar için Onam Formları

Atölyeler sırasında fotoğraf, ses ve görüntü kaydının yapılması, kişisel bilgilerini içeren geribildirimlerin kullanılması ve yayınlanması katılımcıların rızası ile mümkündür. Kayıtlarının alınmasına rızası olmayan katılımcıların, fotoğraf, video veya ses kayıtlarının hiçbir şekilde alınmaması gerekir.

Onam formu, katılımcılara neyin kaydedileceğini ve nasıl kullanılacağını anlatarak açık ve şeffaf bir iletişim sağlamalıdır. Onam formunda, görsel kaydın hangi amaçlarla kullanılacağı detaylı bir şekilde açıklanmalıdır. Örneğin, tanıtım, raporlama veya arşivleme gibi amaçlar belirtilebilir. Onam formunda, kişisel bilgilerin ve görüntülerin gizliliği ve güvenliği konusundaki önlemler de açıklanmalıdır. Kişinin, onamını geri çekme veya iptal etme hakkına sahip olduğu belirtilmelidir.

Bu form, program başlamadan önce katılımcılara sunulmalıdır. Ses kaydı ve görsellerinin alınmasına izin veren kişilere kişisel bilgilerin kullanımına dair onaylarını ifade eden onam formları imzalatılmalıdır. Bu formlar Türkçe ve katılımcıların konuştuğu dilde hazırlanmalıdır. Formlar imzalatılmadan önce ilgili kişilerin duyacağı şekilde ve katılımcıların kullandıkları dillerde okunmalı, grubun içerik hakkında bilgilenmesi sağlanmalıdır.

Atölyelere katılan çocukların fotoğraf, görüntü ve ses kayıtları için hem çocuklardan hem de annelerden izin alınması gerekmektedir. Çocuk atölyesinde alınacak kayıtlar için aynı şekilde ebeveynlerden izin alınmalı ve kişisel bilgilerin kullanımı hakkında hazırlanan onam formları imzalatılmalıdır.

Bu konuda gösterilecek hassasiyet katılımcıların haklarını, kişisel gizliliği korumak ve etik kurallara uygun hareket etmek için önemlidir.

Grup Çalışmasına Nasıl Hazırlanırız?

Kolaylaştırıcı eğitimciler her grup çalışmasından önce hazırlık toplantısı yaparak o hafta uygulanacak atölye programını katılımcıların özellikleri ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak değerlendirmelidir. Programın bazı bölümleri grubun mevcut ihtiyacına göre yeniden tasarlanabilir. Örneğin, bir drama etkinliğini aynı amaca hizmet eden başka bir etkinlik ile değiştirmek ya da atölyelerde kullanılan oyun ve hikâye içeriklerini yerel kültüre ya da grubun demografisine daha uygun olanlarıyla değiştirmek vb.

Kolaylaştırıcı eğitimciler atölye hazırlığına aşağıdaki soruları takip ederek başlayabilirler:

Atölye ön hazırlık listesi

- Atölyenin ana hedefi ve teması nedir?
- Katılımcılar kim? Bu konuda neler biliyorlar?
- Katılımcılar neleri bilmeye ihtiyaç duyuyorlar?
- Atölye programında kullanılan dramalar, oyunlar ve canlandırmalar grup katılımcı profiliyle uyumlu mu?

Atölyede ele alınacak konular ve uygulamalar belirlendikten sonra aşağıdaki yönergeye uygun olarak gözden geçirilir ve atölye akışı planlanır:

1. Adım: Atölye programında ele alınacak başlıkları kontrol edin. Vurgulamanız gereken temel noktaları belirleyin.

2. Adım: Atölyede uygulanacak teknikleri grubunuzun özellikleri açısından değerlendirin. Örneğin, yazılı materyaller kullanacaksanız kadınların okuma yazma bildiklerinden emin olun. Grubunuzda fiziksel veya görme engelli bir kadın varsa ve uyum sağlayamayacaksa hareketli oyunları kullanmayın. Bu uygulamaların yerine aynı amaca hizmet eden farklı uygulamalar oluşturun. Kullanılacağınız uygulamalarda şiddet barındıran hikâyeler, sesler ve görseller kullanmamaya özellikle dikkat edin.

3. Adım: Atölyede yapılacak grup tartışmaları için sorularınızı gözden geçirin. Gerekliyse, yeni sorular belirleyerek tartışma akışı için ön hazırlık yapın.

4. adım: Grup çalışması sırasında kadınların sorabilecekleri soruları düşünün, yanıtlar için ön hazırlık yapın.

5. adım: En son planınızın mantıklı bir akışı olup olmadığını kontrol edin.

Grup Çalışmasında Kullanılan Teknikler ve Yöntemler

Birlikte Yaşam Programı'nın grup çalışmalarında en sık kullanılan teknikler aşağıdaki gibidir:

Düz Anlatım

Atölye programlarda kolaylaştırıcı eğitmenlerin bilgi ve deneyim paylaştıkları kısımlarda düz anlatım tekniği kullanılmıştır. Programların bu bölümleri için hazır metinler verilmiştir. Kolaylaştırıcılar bu metinleri olduğu gibi kullanabilir veya aynı içerikle kendi oluşturdukları konuşmalar hazırlayabilirler. Düz anlatım, grubun sadece dinleyici olduğu süreçlerdir. Uzun sürmesi halinde katılımcılar sıkılır, ilgileri dağılır. Katılımcıların ilgisini canlı tutmak için düz anlatımlara soru- cevap kısımları eklemek, konu hakkında fikirleri alarak aktif katılımlarını desteklemek faydalı olacaktır. Anlatılan konuya uygun yaşanmış hikâyeler, anılar, espriler, kısa canlandırmalar vb. kullanmak da aynı şekilde dinleyicilerin dikkatinin canlı tutulması açısından faydalı olacaktır.

Beyin Fırtınası

Atölyelerde bir kavramın tanımını yapmak ve grup tartışması başlatmak üzere birçok yerde beyin fırtınası tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte konuya kısa bir giriş yapıldıktan sonra kadınlarından akıllarına gelen ilk fikri söylemeleri istenir. Alınan geribildirimler kullanılarak ana konuya giriş yapılır. Beyin fırtınası sırasında katılımcıları tüm yanıtları doğru kabul edilir çünkü sorular "bu kavram siz de neyi çağırıyor, size ne hissettiriyor" şeklinde sorulur. Amaç, doğru yanıtı değil kavramın kadınlar üzerindeki etkisini ve çağırışını görmektir.

Küçük Grup Çalışması

Küçük grup çalışması katılımcıları iki veya daha fazla gruba ayırarak uygulanmaktadır. Programın Tanışın Seversin ve Bizim Sahne Atölyelerinde kullanılmıştır. Bu teknik kadınların verilen görevleri grupça tartışıp yardımlaşmayla yerine getirmelerini gerektiren etkinliklerde kullanılmıştır. Grup içi dayanışmayı güçlendirir ve birlikte başarıya motivasyonu yaratır. Küçük grup çalışmalarında, her grupta yerel ve mülteci kadınların olmasına özellikle dikkat edilmelidir. Aksi takdirde bu yöntem dayanışma yerine yerel ve mülteci gruplar arasında rekabetçi bir çekişmeye dönebilir.

Drama – Canlandırma

Bu yöntem, özellikle kadınların kendilerinden farklı olanla empati kurmaları için kullanılmıştır. Katılımcıların belli bir bilgi, beceriyi, duyguyu pratik etmelerini kolaylaştırır. Atölye programlarında önerilen drama senaryolarının grup katılımcılarıyla uyumlu olup olmadığını kontrol edin. Farklı senaryolar kullanacaksınız kadınların tanıdık olduğu konular seçin. Onlardan bilmedikleri olaylar, durumlar hakkında rol yapmalarını istemeyin.

Vaka Çalışması

Atölyelerde, özellikle Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi'nde öykü ve vaka çalışmaları kullanılmıştır. Bu çalışma sorun çözümü için ve yeni kavramların yorumlanmasına destek olmak için iyi bir yöntemdir. Hazırlanan vaka, hikâyeyi anlatarak veya canlandırma yöntemiyle grupla paylaşılır. Bu tekniği kullanırken vaka ile ilgili soruları açık ve kısa tutun. Konu ve kavram üzerinde tartışmayı sürdürmek istiyorsanız birbirini tamamlayan soruları önceden hazırlayın.

Küçük Testler

Kadınların kavrama düzeylerini test etmek için yararlı bir yöntemdir. Paylaşılan konulara bağlı olarak grubunuzu bazı sorularla test edebilirsiniz. Bu kısımda en önemli püf nokta, katılımcılara sınavdaymış gibi hissettirmemektir. Örneğin, "ilk oturumda vücut dilini konuşmuştuk, buna kim bir örnek vermek ister?" şeklinde sorular sorulabilir.

GRUP ÇALIŞMALARINI NASIL YÖNETMELİYİZ?

İyi bir gözlemci olun.

Grup çalışmalarına katılan her kadının grupla ve kolaylaştırıcılarla iletişim halinde olması önemlidir. Katılımcı bir ortam sağlayın. Söz alamayan, geride kalan, geri çekilen katılımcıların fark edilmesi ve desteklenerek iletişim çemberine dâhil edilmeleri grup diyalogunun homojen bir şekilde gelişmesini sağlar. Katılımcıların grup içindeki pozisyonları hakkında gözlem yapmak, kutuplaşmaların fark edilmesini dolayısıyla oluşabilecek gruplaşma ve çatışmaların öngörülmesini kolaylaştırır.

Kolaylaştırıcı eğitmenler, grup çalışmalarını yönetirken gözlem yeteneklerini güçlü bir şekilde kullanmak için aşağıdaki sorularla kendilerini test edebilirler:

- Gruptaki herkesi görüyor muyum?
- Her kadının farkında mıyım?

- Kim içerde, kim dışarda? Geride kalan bir kadın var mı?
- Kimler yan yana oturuyor, kim kiminle iş birliği yapıyor?
- Grubu huzursuz edecek davranışlar veya etkenler var mı?

Gerilim ve çatışmaların çözümünde geç kalmayın.

Grup alışmaları sırasında bazen görünmeyen, arka planda ilerleyen sessiz çatışma biçimleri yaşanabilmektedir. Bu gerilim zaman zaman küçük bir mesele bahane edilerek su yüzüne çıkmaktadır. Bazı durumlarda iki grup veya kişi arasında oluşan gerilim uygulamalar sırasında bu kişilerin birbirleriyle zıtlarımları, eleştiri için fırsat kollamaları gibi durumlar yaratabilir. Gözlem kabiliyeti güçlü olan kolaylaştırıcılar katılımcılar arasında yaşanan bu durumu henüz gerilimin ilk aşamalarında fark edebilirler. Grup içinde yaşanan her türlü gerilimi zamanında fark etmek ve çözüm üretmek önemlidir. Çünkü iki kişi arasında yaşanan basit bir anlaşmazlık, bu kişilerin kendi gruplarını etkileyerek taraftar toplamalarına, kutuplaşmaya ve gruplaşmaya sebep olabilmektedir. Bu nedenle kolaylaştırıcılar, katılımcılar arasında yaşanan tatsızlıkların çözümü için gecikmeden harekete geçmelidir. Yaşanan duruma bağlı olarak sorun yaşayan taraflarla, grubun tamamını ilgilendiren bir hal almışsa tüm grubun katılımıyla bir toplantı yaparak çözümü kavuşturmalıdır. Grup çalışmalarında küçük görünen gerilimler mayalı hamura benzer. Bekledike büyür.

Grubun temas etmesi ve iletişim kurması için fırsatlar yaratın.

Grup çalışmalarının ilk buluşmalarında yerel ve mülteci kadınlar genellikle kendi kültürlerinden kişilerle yan yana oturmak isterler. Katılımcıların ilk zamanlarda dilini ve kültürünü bildiği, kendisine daha tanıdık gelen kişilere yakın durmaları doğaldır. Programın ilerleyen dönemlerinde, örneğin üçüncü haftada bu durum devam ediyorsa katılımcıların daha homojen bir şekilde yerleşmeleri için çözüm geliştirilmelidir. Katılımcılara nerede oturmaları gerektiğini söylemek doğru bir çözüm olmaz. Bunun yerine katılımcıların yer değiştirmelerini sağlayacak, mülteci ve yerel kadınları yan yana getirecek oyunlar ve etkinlikler gerçekleştirilebilir. Örneğin, gruba yerel ve mülteci kadınların eşleşerek yerine getirecekleri sorumluluklar vermek, onları fiziksel olarak yaklaştıracak drama, dans vb. etkinlikler yapmak, iş birliği yapmalarını sağlayacak görevler vermek vb. yöntemler kullanılabilir.

Kolaylaştırıcı Eğitimcilerin Grupla İletişimi

Dinleme

Kolaylaştırıcı eğitimci, etkin dinlemeyi bilmelidir. Katılımcıları dinlerken başka şeylerle ilgilenmemelidir. Örneğin, cep telefonunu karıştırmak vb. Göz teması kuralmalıdır. Jest ve mimiklerle anlatıcıya anlaşıldığını hissettirmelidir. Anlamadığı konuya sorular ve geribildirimlerle açıklık kazandırmalı, açık iletişim kuralmalı ve düşünce okumaya çalışmamalıdır.

Hitap

Eşit ilişkiyi güçlendirmek için katılımcı ve kolaylaştırıcıların birbirlerine isimleriyle hitap etmeleri önerilir. Teyze, abla, hanım, kardeş, tatlım, canım, kuzum, hanım-hanımfendi vb. hitaplar kullanılmamalıdır.

Konuşma

Sade bir dil kullanılmalıdır. Uzun ve ağıdalı cümleler yerine kısa cümleler kurulmalıdır. Jargon ve akademik sözcükler yerine gündelik sözcükler kullanmaya özen gösterilmelidir. Bu sözcükleri kullanmak şartsa, gruba manaları konusunda açıklama yapılmalıdır.

Ses tonu grubun rahatlıkla duyacağı şekilde olmalıdır. Alçak ses anlaşılmayı zorlaştırır aynı zamanda grubun dikkatini dağıtır. Yüksek ses ise katılımcıları yorar. Aynı ses tonu ve değişmeyen ritimle yapılan konuşmalar ise dinleyicilerin ilgisini ve dikkatini dağıtır. Ses anlatılan konuya göre ritim kazanmalı, duygu ve heyecanı yansıtmalıdır.

Fiziksel Temas

Dokunmak, sarılmak her zaman iyi olmayabilir. Atölyeye katılan her kadın kendilerine dokunulmasından hoşlanmayabilir. Bununla beraber kolaylaştırıcılar kendileriyle tokalaşmak veya sarılmak isteyen katılımcılara tepkili ve mesafeli davranmamalıdır.

Kolaylaştırıcı Eğitimcilerin Uyumu

Kolaylaştırıcı eğitimcilerin iletişim biçimleri ve uyumları, atölye çalışmasının başarısını doğrudan etkiler. Kolaylaştırıcı eğitimcilerin uyumlu bir çalışma süreci yürütebilmeleri için aşağıdaki önerilere uygun davranmalıdırlar:

Atölye hazırlığı: Atölye hazırlığı birlikte yapılmalıdır. Kolaylaştırıcı eğitimciler, atölyeye hazırlanırken ele alacakları konu başlıklarını ve iş

bölümünü önceden planlamalı ve bu plana uymaya gayret etmelidir. Hazırlık ve atölye sırasında yapılacak eşit sorumluluk paylaşımı, atölye sırasında kolaylaştırıcılardan birinin daha aktif veya geride kalma riskini azaltır.

Grup içi sorunlar: Grup içinde yaşanan sorun ve çatışmalarda birlikte hareket edilmelidir. Kolaylaştırıcı eğitmenler, grup içinde yaşanabilecek fikir ayrılıkları sırasında taraf olmamalı, iki tarafın birbirini anlaması ve uzlaşmasına aracılık etmelidir. Kolaylaştırıcıların taraflardan birini onayladığını açıklaması, diğer tarafın dışarıda hissetmesine hatta programı yarıda bırakmaya varabilecek çözümsüz durumların oluşmasına sebep olabilir.

Rol model olma: Kolaylaştırıcılar, konuşma ve davranışlarıyla katılımcılara rol model olan kişilerdir. Kolaylaştırıcıların atölye sırasında tartışmaları veya gerginlik yaşamaları grubun uyumunu doğrudan etkiler. Grup çalışması sırasında birbirlerini yanlış/eksik/hatalı olarak eleştirmeleri, grubun kolaylaştırıcılara olan güvenini sarsabilir. Bu sebeplerle, kolaylaştırıcılar birbiriyle iş birliği içinde olmalı ve yaşadıkları sorunların çözümünü atölye sonrasında yapacakları değerlendirme toplantılarında aramalıdır.

Kolaylaştırıcı Eğitmen Olmanın Püf Noktaları

Kolaylaştırıcıların atölyelerdeki rolü ve konumlanması, onların katılımcılarla olan ilişkisini belirler. Bu, grup dinamiğini korumak ve programın hedeflerine ulaşmak için önemlidir.

Grubun rehberi ve aynı zamanda bir üyesi olun.

Kolaylaştırıcıların grupla ilişkilene biçimleri katılımcılar arasında kurum çalışanı- danışan, öğretmen- öğrenci, abla- kardeş gibi farklı şekillerde algılara sebep olabilir. Kolaylaştırıcı eğitmenler bu statülerden kaçınmalı, grubun lideri ve aynı zamanda aktif bir üyesi olarak rol almalıdır.

Örneğin, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, şiddet, hak ihlalleri kolaylaştırıcılar dahil tüm grup üyelerinin ortak sorunudur. Kolaylaştırıcıların grup çalışmaları sırasında zaman zaman kendi deneyimlerinden paylaşımlar yapması katılımcıların onları kendilerine daha yakın görmelerini/hissetmelerini sağlar.

Tüm katılımcılara eşit mesafede durun.

Özellikle çok kültürlü bir grupla yapılan çalışmalarda eşit mesafe kuralı programın hedeflerine ulaşması açısından büyük önem taşır. Gruptan bazı kişilere yakın veya uzak olmak grup dinamiğini bozar.

Bu sebeple, kolaylaştırıcı eğitmenler grupla her zaman yatay iletişim kurmalı ve her katılımcıyla eşit mesafede/yakınlıkta durmalıdır. Örneğin,

kolaylaştırıcı eğitimcilerin uyguladıkları grup çalışmalarına, daha önceden tanıdıkları yakın arkadaşları veya akrabaları katılmamalıdır.

Kolaylaştırıcılar, program devam ederken katılımcılarla çalışma dışında görüşmemeli ve arkadaşlık ilişkisi kurmamalıdır. Grubun bazı üyeleriyle daha yakın iletişim kurmak diğer üyelerle eşit mesafeye zarar verir.

Katılımcılara güven verin.

Paylaşımların sağlıklı zeminde gerçekleşmesi grubun birbirine ve kolaylaştırıcıya güven duymasına bağlıdır. Özel paylaşımların gizliliği ilkesi hem katılımcıların hem de kolaylaştırıcıların uyması gereken önemli bir prensiptir. Kolaylaştırıcıların gizlilik prensibine uygun davranması, programa hazırlıklı gelmeleri, moderasyon, içerik hakkında yetkin ve yeterli deneyime sahip olmaları, eşit ve adil davranmaları katılımcıların güvenini kazanmaları için önemli hususlardır.

Yargılamayın ve reçete vermeyin.

Kadınlara özel yaşamlarıyla ilgili tavsiye ve önerilerle onları farklı düşünmeye ve davranmaya yönlendiren tutumlardan kaçınılmalıdır. Örneğin, annelik ve çocuk bakımının kadınların yaşamlarına etkisi ve zorlayıcı yönleri hakkında bilgi ve deneyim paylaşımları yapılabilir. Ancak, "Bence daha fazla çocuk doğurmalısın. Çok yıpranmışsın, kendini bu kadar ezdirmemelisin. Eşinle konuşmalı ve çocuk bakımında sana destek olmasını sağlamalısın" cümlelerinde olduğu gibi tavsiyelerde bulunmak, onları yargılamak özel yaşamlarına müdahale etmek anlamına gelir.

"Şiddet, hakaret, ayrımcılık, yargılamak, diğerlerinin söz hakkını almak" gibi iletişim kurallarını ihlal eden durumlar dışında katılımcıların paylaşımlarına müdahale edilmemelidir.

Sadece aracı olun: Grup kendi çözümlerini ve yanıtlarını bulsun.

Grup çalışması sırasında oluşan sorunların çözümü ve soruların yanıtları için harekete geçmeden önce, grubun o konu hakkında ne düşündüğünü sormak, öneri ve fikirlerini almak, katılımcılara bilgi ve deneyimlerini paylaşma fırsatı yaratır. Bununla birlikte beraber düşünme, dayanışmayla çözüm yaratma becerisini güçlendirir.

Her durumda sabırla ve nezaketle yaklaşın.

Kolaylaştırıcılar grupların yetişkin kadınlardan oluştuğunu unutmamalıdır. Grupla iletişim nezaket ve saygı çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Katılımcılara küçümseme veya yargılama içeren şaka ve espriler yapılmamalıdır. Örneğin, "Bugün pek bir konuşkansınız. Size öyle geliyor, o iş öyle değil! Bunları daha önce konuşmuştuk ne çabuk unuttunuz? Böyle düşünmene inanamıyorum!"

“Susun! Konuşmayın! Beni dinleyin! Sessiz olun!” gibi emir kipi içeren hitaplarda bulunulmamalıdır. Grubu yönetirken bu tür talepler için gruba açıklama yapıldıktan sonra rica edilmelidir. Örneğin, “Aynı anda konuştuğunuzda söylediklerinizi takip etmekte zorlanıyoruz. Hepinizi duymak, grupça sohbet etmek/tartışmak isteriz. Sırayla konuşursak birbirimizi çok daha iyi duyarız.”

Özel ihtiyacı olan katılımcıları gözetin.

Kolaylaştırıcı eğitimlerle grup arasında kurulan güven ilişkisi zaman zaman bazı katılımcıların özel görüşme talebinde bulunmasına neden olabilir: “Senden başka kimseye anlatamayacağım özel bir durumum var, özel konuşmak istiyorum” talebinde olduğu gibi birebir görüşmenin kaçınılmaz olduğu durumlarda, bu görüşmelerin atölye saati dışında yapılmasına özen gösterilmelidir. Görüşme sırasında katılımcının özel paylaşımları sınırlanmalı, kolaylaştırıcı talep edilen konuda uzman olsa bile danışman-danışan ilişkisi kurmamalıdır. Doğrudan destek ve öneri sunmak yerine sosyal çalışmacı, psikolog, hukuk danışmanı vb. ilgili birimlere yönlendirme yapılmalıdır.

Programı uygulayan merkezlerin psiko-sosyal destek ekiplerinin olmaması durumunda, gruplarla çalışmaya başlamadan önce kadınların destek alabilecekleri kurumlar, birimlerle görüşülmeli ve gerekli durumlarda yönlendirme yapmak üzere iş birliği olanağı hazır tutulmalıdır.

GRUP ÇALIŞMALARINDA ZOR ANLARI YÖNETMEK

Farklı Katılımcı Tutumlarını Yönetmek

Grup çalışmaları sırasında zaman zaman katılımcıların programın sağlıklı yürütülmesini zorlaştıracak davranış kalıplarıyla karşılaşılabilir. Bazı katılımcı tutumu örnekleri aşağıda özetlenmiştir:

Sizin ve grubun heyecanına ortak olmayan katılımcılar

Bazen grup içinde yaşanan hiçbir olay ve duyguya katılmayan kişilerle karşılaşabilirsiniz. Hemen hemen her konuda isteksiz ve tepkisiz davranabilirler.

Çözüm önerileri:

- Bu tavrına sebep olan durumu ortadan kaldırmak için katılımcıyla iş birliği yapın.
- Bu katılımcıyla grup çalışması dışında özel bir görüşme yapıp açık iletişim kurun.

- Katılımcıya grup çalışması sırasında kendisini rahatsız eden veya olumsuz etkileyen bir durum olup olmadığını sorun.
- Bu davranışına herhangi bir sebep olmadığını söyleyebilir. Açıklamasını doğru kabul edin, onu değiştirmeye zorlamayın ve durumu kişiselleştirmeyin.

Çekingen, geride kalan ya da görünmek istemeyen katılımcılar

Bazı katılımcılar grup çalışması sırasında söz almak, etkinlerde gönüllü olmak veya sorumluluk almak istemeyebilirler.

Çözüm önerileri:

- Motive edici olun.
- Oyunlar sırasında kolaylıkla yerine getirebileceği basit roller için gönüllü olmasını rica edin.
- Grup çalışmaları sırasında sorularla katılımını teşvik edin.
- Geride durmaya devam ediyorsa, konuşması ve katılımcı olması yönünde ısrarcı olmayın.

Grup çalışması sürecinde gruba güven duyacak, zamanla daha katılımcı olacaktır.

Sürekli soru soran ve yorum yapan baskın katılımcılar

Grup çalışmalarında zaman zaman her konuda söz almak, her tartışmanın en aktif katılanı olmak isteyen kişilerle karşılaşabilirsiniz. Bu durum bazen diğer katılımcıların konuşma fırsatı bulamamalarına sebep olabilir.

Çözüm önerileri:

- Katılımcıya grup süresinin sınırlı ve diğer katılımcılarında söz haklarını kullanmak istediklerini hatırlatın.
- Yürüttüğü tartışmalar grubun yararına değilse, diğer katılımcıları da tartışmalara dahil edin. Örneğin, katılımcıdan müsaade isteyerek durdurun: "Ayşe, anlattıkların çok önemli. Gruptaki diğer arkadaşlarının da bu konuda söyleyecekleri olabilir. "
- Üst üste söz alıyorsa veya söz almadan konuşuyorsa, "Senden küçük bir ricam var, seni dinlemek istiyoruz ancak senden önce söz isteyenler oldu. Önce onlara söz verelim. Daha sonra sana dönelim" şeklinde açıklamalarla söz sırasına uymasını hatırlatın.
- Gerekli durumlarda katılımcı yöntemle yeni grup kuralları belirleyin: "Bir kişi ikinci sözü almadan önce ilk sözü isteyen herkes konuşmuş olsun vb."

Bu yaklaşımlar, katılımcının zaman içinde grup kurallarıyla uyumlu davranmasını sağlayacaktır.

Proaktif davranan ve gruba liderlik etmek isteyen katılımcılar.

Çözüm önerileri:

- Katılımcının ışığını söndürmeden grup dinamiğiyle dengeli bir ilişki kurmasını sağlayın.
- Grup için faydalı bilgilerini paylaşmasını engellemeyin. Aksine yetkin olduğu konuları paylaşması için cesaretlendirin.
- Zaman zaman uygun görevler verin. Bir konuyu araştırarak gruba sunum yapması gibi.
- Grubun diğer üyeleri üzerinde baskı kurmasına ve grubu yönetmesine izin vermeyin.
- Karşısında değil yanında olduğunuzu hissettirin. Görüldüğünü fark ettikçe sizin ve grubun hızına adapte olacaktır.

Gergin Anları Yönetmek

Grup çalışması sırasında yaşanan fikir ayrılıkları ve çatışmalar doğru yönetildiğinde yeni bilgi ve deneyimler kazandıran fırsatlar haline gelebilir. Kolaylaştırıcı eğitmenlerin atölyeler sırasında gerginlikle başa çıkabilme yeteneği, etkin bir grup yönetimi için önemlidir. Ancak, bazı durumlarda, sözü kadınlara bırakmak ve grubun kendi çözümlerini yaratmasını beklemek daha faydalı sonuçlar yaratabilir. Kişiler arasında oluşan gerilimler, grup çalışmaları ilerledikçe katılımcılar arasında güçlenen iletişim ve bağ sayesinde kolaylaştırıcıların müdahalesine gerek kalmadan çözüm bulmaktadır.

Aşağıda kolaylaştırıcı eğitmenlerin çatışma anında izleyecekleri adımlar hakkında genel bir çerçeve paylaşılmıştır.

Ancak her durumun kendine özgü olduğunu ve bu genel adımların her duruma uymayabileceğini unutmamak önemlidir.

Bu adımlar, kolaylaştırıcıların grup çalışması sırasında yaşanan gergin anları nasıl yönetebileceğine dair bir rehber niteliği taşımaktadır.

Sakin olun: Kolaylaştırıcıların gerginlik anlarında sakinliğini koruması önemlidir. Ancak bu, tepkisiz kalacakları anlamına gelmez.

Gerginliğin sebebini anlayın: Gerginliği yaratan sebeplerin anlaşılması, çözüm sürecinin ilk adımıdır. Bu genellikle tarafların dinlenmesini gerektirir.

Grupta duygusal istikrarı sağlamaya çalışın: Gerilim çatışan kişilerin birbirleri ve sizinle iletişim kurmasını engelleyecek boyutta ise, duygusal istikrarın sağlanması için bir süre beklemek gerekebilir. Bu süre, yaşanan duygu yoğunluğuna bağlı olarak değişebilir. Bu durumlarda atölyeye bir süre ara verebilirsiniz. Ara sırasında gerginlik yaşayan tarafları iki ayrı alana alarak her gruba bir kolaylaştırıcı olmak üzere görüşme yapabilirsiniz. Görüşmenin ardından kolaylaştırıcılar olarak kendi aralarınızda fikir alışverişi yapip durumun çözümüne yönelik bir plan oluşturabilirsiniz.

Tarafların sorun hakkında konuşmalarını sağlayın: Tarafların birbirlerinin duygu ve düşüncelerini anlamalarını sağlamak üzere açık ve etkin bir iletişim yöntemleriyle görüşmelerini sağlayın. İletişimin sağlıklı zeminde gerçekleşmesi için aktif olarak görüşmenin moderasyonunu gerçekleştirin.

Çözüm önerilerini dinleyin: Taraflardan durumun çözümüne yönelik öneriler alın. Öneriler üzerinde uzlaşma sağlanmamışsa kendi önerilerinizi sunabilir veya süreç bunun için uygunsa diğer katılımcıları sürece dâhil ederek ortak bir çözüm yaratmak üzere grupça fikir alışverişi yapılabilir.

Sonlandırma: Çatışmanın çözümünün ardından gruba üzerinde uzlaşılan çözüm özetlenerek bir kez daha tekrar edilir. Çatışmadan öğrenilen deneyimler, dersler hakkında bir konuşma yapılır. Katılımcılar arasında yaşanan süreç hakkında duygu ve düşüncelerini paylaşmak isteyenlere söz verilir. Son sözlerin ardından, halen zaman varsa grup çalışmasına devam edilir. Grup çalışması bir rahatlama aktivitesiyle tamamlanır.

Grup çalışmasına devam etmek için yeterli zaman kalmamışsa atölyede ele alınan konunun kilit mesajları hakkında gruba bilgi verilerek oturum tamamlanır ve rahatlama etkinliğine geçilir. Eksik kalan konular için gerekliyse bir oturum daha yapılabilir veya bir sonraki oturumun bir bölümü bu konuya ayrılır.

Duygusal Anları Yönetmek

Katılımcıların Duygusal Yoğunluğu

Katılımcılar deneyim paylaşımları sırasında duygulanabilir veya ağlayabilirler. Bu gibi durumlarda, kolaylaştırıcıların katılımcılara yanında olduklarını hissettirmeleri ve onlara destek olmaları önemlidir.

Duygusal anlar yaşayan bir katılımcıya en iyi gelen davranış grubundan duyacağı destek sözleridir. Grup çalışmasının ilerleyen süreçlerinde katılımcılar arkadaşlarını teselli etmek için genellikle kolaylaştırıcı eğitmenlerin yönlendirmesine gerek kalmadan harekete geçerler. Çalışmanın ilk dönemlerinde "Arkadaşlar Fatma'ya ne söylemek istersiniz?" şeklinde yönlendirmelerle diğer katılımcıları arkadaşlarına destek olmaları yönünde harekete geçirebilirsiniz.

Katılımcının duygusal durumu grup çalışmasına devam edemeyecek bir hal almışsa çalışmaya kısa bir ara verilebilir. Bunun yerine, katılımcı (isterse ve kabul ederse) kolaylaştırıcılardan birinin eşliğinde atölye salonundan çıkarılarak başka bir alana alınabilir. Bu sırada kolaylaştırıcılardan biri katılımcıya destek olmaya devam ederken grup çalışması bir kolaylaştırıcı ile devam eder.

Duygusal yoğunluğun yaşandığı grup çalışmalarını bir rahatlama aktivitesi ile tamamlamak yararlı olacaktır.

Kolaylaştırıcı Eğitmenlerin Duygusal Yoğunluğu

Atölye sırasında duygusal yoğunluk yaşayan kolaylaştırıcılar, katılımcılardan izin alarak bir süreliğine atölyeden ayrılabilir. Bu sırada atölye tek kolaylaştırıcı ile devam eder. Bu durumun sık tekrarlanması kolaylaştırıcı eğitmenin gruptaki konumuna zarar verir. Kolaylaştırıcı eğitmen grup lideri olmak yerine sürekli teselli edilen biri konumuna gelir. Bunun yanı sıra hassasiyet yaşayan bir kolaylaştırıcının varlığı katılımcıların bu durumdan etkilenmelerine ve onu üzme kaygısıyla paylaşımlarını sınırlamalarına sebep olabilir. Bu da programın sağlıklı yürütmesi açısından doğru bir pozisyon olmayacaktır.

Duygusal yoğunluk yaşayan kolaylaştırıcı eğitmenlerin danışmanları veya program ekibiyle grup çalışmalarına devam edip etmeyecekleri konusunu değerlendirmelerini öneririz. Programın aynı kolaylaştırıcılarla başlaması ve tamamlanması önemlidir. Ancak programın sağlıklı zeminde ilerlemesi, katılımcıların ve kendi duygu durumunu korumak üzere kolaylaştırıcılar programdan ayrılabilirler. Ayrılan kolaylaştırıcı yerine yeni bir kolaylaştırıcı programı devralır. Yeni kolaylaştırıcının gruba uyumu, katılımcıların yeni kolaylaştırıcıyla güven ilişkisi kurabilmeleri için tanışma-kaynaşma atölyesi düzenlenir, ardından rutin program sürdürülür.

BÖLÜM 5

ATÖLYE

UYGULAMALARI

ATÖLYELERİ UYGULARKEN BU REHBERİ NASIL KULLANMALISINIZ?

Sevgili kolaylaştırıcı eğitimciler,

Rehberin uygulama bölümü atölyeleri yürütürken kullanacağınız kapsamlı bilgilerden oluşmaktadır. Bu bölümde her atölye için hazırlık çalışmasına yönelik temel bilgilerin olduğu ve uygulama hakkında detaylı anlatımların yer aldığı iki bölüm bulacaksınız.

Hazırlık bölümünde, kolaylaştırıcılara ön bilgi notu, atölyenin kazanımları, gündem ve zaman planı, yöntem ve gerekli malzeme ve ihtiyaçlar konuları yer alıyor:

- Atölyenin kazanımları başlığında katılımcıların uygulanacak atölyede hangi konularda bilgi, beceri ve farkındalık kazanacakları hakkında özet bilgi yer alıyor.
- Gündem ve zaman planı başlığında atölye gündeminde yer alan konu başlıkları, süre ve akış hakkında bilgiler mevcut.
- Yöntem başlığı atölye sırasında kullanılacak uygulama araçları ve atölyenin oturma düzenini belirtiyor.
- Gerekli malzeme ve ihtiyaçlar başlığı ise uygulama sırasında kullanılacak materyaller hakkında bilgiler içeriyor.

Uygulama bölümünde, grup çalışmasının selamlaşma aşamasından kapanış – değerlendirme aşamasına kadar tüm aşamalarda izlenecek yol ve ele alınacak konular ve konuların nasıl aktarılacağı, uygulama araçları, etkinlikler, drama etkinlikleri ve rahatlama çalışmaları hakkında detaylı bilgiler bulunuyor. Uygulama bölümü iki oturumdan oluşuyor. Birinci oturum, selamlama ve atölye temasının ilk aşaması, ikinci oturum ise ana temanın ikinci aşaması ve değerlendirme bölümlerinden oluşuyor.

Atölyelerin hedeflenen sonuçlara ulaşması ve iki kolaylaştırıcının uyumlu olarak çalışması için her atölyeden önce kolaylaştırıcı eğitimcilerin grubun ihtiyacını değerlendirmeleri, atölye programını grup profiline uygun olarak gözden geçirmeleri ve iş bölümü yapmaları gerekir. Atölyede ele alınacak konular ve etkinlikler konusunda önceden iş bölümü yapılması grup dinamiğini güçlendirir ve program akışının daha sağlıklı gerçekleşmesini sağlar. Atölyeler sırasında bir kolaylaştırıcının daha baskın olması, katılımcıların baskın olan kolaylaştırıcıya odaklanmasına, geride kalan kolaylaştırıcının katılımcılar üzerindeki etkisini kaybetmesine sebep olabilir. Bu sebeple gündemle ilgili iş bölümünü eşit olarak paylaşmaya gayret edin.

Atölyeden sonra çalışmanın nasıl geçtiğini konuşmak üzere değerlendirme yapmayı ihmal etmeyin. Atölyeler yoğun içeriklerle uygulanan ve her anında aktif olmanız gereken çalışmalardır. Değerlendirme çalışmasını atölyeden bir gün sonra yapmanız daha sağlıklı olacaktır. Bu yöntem, kendi öz değerlendirmenizi yapabilmemiz ve grup çalışmasının nasıl geçtiği hakkında düşünebilmeniz için de zaman kazandıracaktır.

İki kolaylaştırıcı olarak yola birlikte çıktığınızı, birlikte başardığınızı, birlikte güçlendiğinizi unutmayın. Aranızdaki uyum ve dayanışma, grup katılımcılarının sosyal uyum yolculuğuna doğrudan yansiyacaktır.

Verimli ve keyifli grup çalışmaları dileriz.

1. HAFTA – Tanışma Atölyesi

ÖN BİLGİ

- Katılımcıların isimlerini aklınızda tutmanız sağlıklı bir iletişim için önemli bir adımdır. Bunun için ilk atölyede kadınların isimlerinin yazılı olduğu yaka kartları kullanabilirsiniz.
- Grubunuzdaki kadınlara hitap ederken teyze, abla, hanım vb. gibi sıfatlar kullanmamanızı tavsiye ederiz. Birbirinize isimlerinizle hitap etmeniz eşit iletişim kurmanızı sağlar ve hiyerarşiyi azaltır. Katılımcılar arasında sizden yaşça büyük kadınlar varsa şu şekilde açıklama yapabilirsiniz: "Aramızda dil, yaş, din farkları olabilir. Program süresince farklılıklarımızı bir yana bırakarak hep birlikte yol alacağız. Bu sebeple birbirimize isimlerimizle hitap edelim istiyoruz."
- İhtiyaç tespiti çalışması sırasında, programın içeriği dışında grubun talep ettiği bilgi veya etkinlik varsa not alın. Bu talepleri kurumunuzla paylaşım imkânları dâhilinde uygulanabilecek etkinlikleri uygulayabilirsiniz.
- Katılımcılar sizlerden sosyal yardımlar, sağlık desteği, kira yardımı vb. taleplerde bulunabilirler. Program dışında danışmanlık talepleri için katılımcıları ilgili birimler varsa kurum içinde, bu imkânlara sahip değilseniz diğer kurumlara yönlendirme yapabilirsiniz.

ATÖLYENİN KAZANIMLARI

- Grup katılımcıları ve uygulama ekibi tanışır.
- Katılımcılar grup kurallarını katılımcı yöntemle belirler.
- Katılımcılar, program hakkında bilgi edinir ve programla ilgili beklenti ve ihtiyaçlarını iletir.

YÖNTEM	Uygulama Araçları	Düz anlatım Soru - cevap
	Oturma Düzeni	Çember (yuvarlak) biçiminde oturma düzeni
GEREKLİ MALZEME VE İHTİYAÇLAR	Pano kâğıtları (4-5 adet) Pano kalemi (2 renk) 1 yumak ip	

GÜNDEM VE ZAMAN PLANI	
I. Oturum Selamlama ve programın tanıtımı (20 dakika) Grubun tanışması (20 dakika)	
Ara/İkram	
II. Oturum Grup kurallarının belirlenmesi (20 dakika) Grubun talepleri ve ihtiyaç tespiti (15 dakika) Günün değerlendirilmesi ve kapanış (10 dakika)	

ATÖLYE PROGRAMI

I. Oturum

Atölyeye kolaylaştırıcıların ve tercümanın kendilerini gruba tanıtması ile başlanır. Ardından aşağıdaki program tanıtım metninden yararlanarak katılımcılara program hakkında bilgi verilir:

“Birlikte Yaşam Programı, yerel ve mülteci kadınlar arasında sosyal ilişkiler geliştirmek, birbirlerini destekleyecekleri ve kız kardeşlik bağıyla güçlenecekleri dayanışma bağları yaratmak amacıyla uygulanıyor. Bugüne kadar uyguladığımız programlarla ördüğümüz sosyal uyum ağıyla arkadaşlıklar kurduk. Birbirimizin kültürünü, yaşam biçimlerini öğrendik. Farklılıklarımız zenginleştirdi, benzerliklerimiz yakınlaştırdı.

Programımız dokuz atölyeden oluşuyor ve dokuz hafta devam ediyor. Atölyeler haftada bir gün düzenleniyor ve her oturum ortalama iki saat sürüyor.

Sizlerin katılımıyla düzenleyeceğimiz her atölyede bilgi ve deneyimlerimizi paylaşacak ve birlikte güçleneceğiz.

Önümüzdeki hafta iletişim temasında buluşacağız. Bu atölyemizde grup arkadaşlarımızla ve çevremizle sağlıklı iletişim kurabilmemiz için dikkat etmemiz gereken kuralları ve bilgileri paylaşacağız.

Sonraki buluşmalarımızda kültürlerimizi daha yakından tanıyacağız. Bizim Sahne atölyesi birbirimize yemeklerimizi, şarkılarımızı, danslarımızı anlatacağımız aynı zamanda keyifli zaman geçireceğimiz bir çalışma olacak.

Tanısın Seversin oturumumuzda önyargılar ve ayrımcılık konusunu ele alacağız. ‘İnsanlar neden ayrımcılık uygular? Neden ayrımcılık yapıyoruz ve neden ayrımcılık yaşıyoruz?’ sorularının yanıtlarını hep birlikte bulacağız.

Kadın Olmak atölyesinde toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyetimizden dolayı karşılaştığımız ayrımcılık ve engellerin temelinde yatan düşünce ve inançlar hakkında konuşacağız.

Kadın dayanışması, cinsiyetimizden dolayı karşı karşıya kaldığımız ayrımcılık ve şiddetle baş etmek için destek alabileceğimiz en değerli araçtır. Birlikte Güçleniyoruz atölyesinde dayanışmayı konuşacağız. Dünyanın farklı yerlerinde kadınların yarattığı dayanışma örneklerini ele alacak ve kendi dayanışmamızı nasıl yaratabileceğimizi tartışacağız.

Final atölyemizde bir parti düzenleyeceğiz. Partimizin adı Birlikte Yaşam olacak. O güne kadar kurduğumuz dostlukları ve dayanışmayı hep birlikte kutlayacağız.

Sizlerle bugün başladığımız bu programla sosyal uyum ağıımızın daha da büyüyeceğine ve güçleneceğine inanıyoruz.”

Program tanıtımı tamamlandığında katılımcılarla soru-cevap kısmına geçilir.

TANIŞMA ETKİNLİĞİ

Bir Baharat Olsam!

Tanışma etkinliğinde katılımcılardan kendilerini en iyi ifade eden bir baharatı seçmeleri ve bu baharatın hangi kişisel özelliklerini temsil ettiğini grupla paylaşmaları istenir. Baharatlar, ait oldukları yemek kültürüne özgü bir kimlik kazandırır. Bu kimlikler, toplumun kültür yapısı, beğenileri ve yaşam biçimleri hakkında ipuçları içerir. Bu etkinlik, katılımcıların kişisel özellikleri hakkında bilgi edinmelerini sağlarken, aynı zamanda mutfak kültürleri hakkında sohbet etme fırsatı yaratır. Baharatla tanışma etkinliği, programın ilk buluşmasında, grubun birbirlerinin kişisel özellikleri ve kültürleri hakkında fikir edinmeleri için etkili bir araç olmaktadır.

Katılımcılar kendilerini tanıtırken “Bu baharat hangi yemeklerde kullanılır? Yemeğin tarifi nedir? Bu bir bayram yemeği midir?” gibi sorular sorabilir. Tanışma etkinliği, katılımcıları kültürleri hakkında bilgi paylaşmaya teşvik eder, aynı zamanda keyifli ve eğlenceli bir sohbet ortamı yaratır.

Yönerge:

“Her kültüre özel baharatlar vardır. Hatta birbirine yakın kültürlerin mutfaklarında kullanılan çok sayıda ortak baharat olduğunu görürüz. Örneğin, kimyon, zerdeçal, zencefil, tarçın, karabiber gibi hem Ortadoğu hem de Türkiye mutfağında yoğun olarak kullanılan baharatlardır.

Her baharat tıpkı insanlar gibi farklı karakterler ve özellikler taşırlar. Tatlı, acı, tuzlu, hoş kokulu, rahatlatan, iyileştiren, keskin veya yumuşak tatlara sahipler. Örneğin çabuk öfkelenen birini bibere, sakın mizaca sahip birini vanilyaya benzetebiliriz.

Şimdi her birinizden sizi en iyi tarif eden baharatı bulmanızı istiyoruz. Seçtiğiniz baharatı kimseye söylemeyin. Herkes seçimini yaptıktan sonra sırayla adımızı, seçtiğimiz baharatı ve o baharatı hangi özelliğimizle eşleştirdiğimizi grupla paylaşacağız.”

Örnek:

Benim adım Nilgün. Beni en iyi ifade eden baharat olarak tarçını seçtim. Tarçın hem tatlılarla hem de diğer yemeklerle kullanılabilen bir baharattır. Ben de tarçın gibi uyumlu bir insanım. Farklı kültürlerden insanlarla kolaylıkla iletişim kurabiliyorum.

Benim adım Resmîye. Beni en iyi ifade eden baharat zencefildir. Zencefil aynı zamanda hastalıkların tedavisinde de kullanılır, insanları iyileştirir. Ben de zencefil gibi insanların mutlu ve iyi olmaları için elimden geleni yaparım.

II. Oturum

GRUP KURALLARININ OLUŞTURULMASI

Grup kuralları kadınlarla birlikte katılımcı bir yöntemle belirlenmeli ve her bir kural için her katılımcıdan sözlü onay alınmalıdır.

Grup kurallarını oluşturmaya başlamadan önce, kadınlardan alınacak kuralların not edilmesi için herkesin göreceği bir noktaya yazı tahtası yerleştirilir. Kolaylaştırıcı eğitimler aşağıdaki açıklamadan yararlanarak grup kurallarını oluşturmaya başlar:

“Atölyelerimizi düzenli olarak yürütmemiz ve grubumuzun daha sağlıklı bir şekilde iletişim kurması için grup kurallarımızı oluşturmak istiyoruz. Kurallarımızı birlikte oluşturacağız. Sizce grup kurallarımız ne olsun?”

İlk buluşmada kadınlar söz almakta zorlanabilirler. Bu durumda kolaylaştırıcı eğitimler bazı grup kuralları önererek ilk adımı atabilirler. Örneğin:

“Birbirimizin sözünü kesmemek grup kurallarımızdan biri olsun mu?”

Katılımcılardan öneriler alındıktan sonra grup kuralları üzerinden tek tek geçilir. Gizlilik ilkesi ve farklı fikirlere saygı ve kadınları yargılamamak kuralları her grup için geçerli kurallardır. Katılımcılar tarafından bu kurallar önerilmemişse eksik kurallar gruba önerilir, katılımcıların onayının ardından listeye eklenir.

PROGRAMDAN NE BEKLİYORUZ?

Aşağıdaki bilgi notundan faydalanarak katılımcıların programa dair beklentilerini paylaşmaları istenir:

“Sizlerle dokuz hafta devam edecek bir program uygulayacağız. Birlikte uzun bir yolculuk yapacağız.”

Birinci oturumumuzda programımız hakkında bilgiler paylaştık. Atölyelerde ele alacağımız konuları duyduunuz. Eksik bulduğunuz bir konu, eklemek istediğiniz bir başlık var mıdır?

Bugün atölyeye gelirken ne düşündünüz? Programdan ne gibi beklentileriniz vardı? Şimdi ne düşünüyorsunuz? Bizimle paylaşmanızı rica ediyoruz.”

Kadınlardan alınan yanıtlar grubun göreceği şekilde pano kâğıdına yazılarak listelenir. Beklentilerin yazıldığı bu liste, programın son oturumu olan değerlendirme atölyesinde paylaşılacak üzere muhafaza edilir. Değerlendirme atölyesinde liste grupça tekrar ele alınır ve çalışmanın beklentilerini karşılayıp karşılamadığı grupça değerlendirilir.

Bu bölümde, katılımcıların çalışma hakkında beklentileri, talepleri ve ihtiyaçları not edilir. Alınan geribildirimler program ekibinde değerlendirilir. Katılımcıların mevcut programla örtüşen talepleri uygulamalar sırasında yerine gelecektir. Bu talepler arasında programda yer almayan konular varsa program amaçlarına hizmet edecek doğrultuda program içeriğine adapte edilmesi değerlendirilir.

İSİM HATIRLAMA OYUNU

Bu çalışma katılımcıların birbirlerinin isimlerini öğrenmelerini kolaylaştırmak için oynanır.

Tanışma atölyesinde yeterli süre kalmaması durumunda bu etkinlik bir sonraki atölyede uygulanabilir. Katılımcıların birbirlerinin isimlerini öğrendiklerini düşünüyorsanız bu çalışmayı uygulama planınızdan çıkarabilirsiniz.

Yumak oyunu:

1. Aşama: Katılımcılar ayağa kalkarak salonun ortasında çember şeklinde dizilir. *“Elimde bir yumak ip var. Ben ismimi söyledikten sonra yumağımı birinize atacağım. Yumağı alan gönderdiğim ipi tuttuktan sonra kendi ismini söyleyerek yumağı başka birine atacak. Herkes aynı şekilde devam edecek. Kişiler tamamlanınca sonra ortada iplerle bir örümcek ağı oluşacak. Daha sonra ters yönde devam edeceğiz. İpi en son alan kişi, ipi kendisine atan kişinin ismini söyleyerek yumağı geri gönderecek. O da yumağı sardıktan sonra, ipi kendisine atan kişinin adını söyleyerek yumağı geri gönderecek. Örümcek ağı bitene kadar bu şekilde devam edilecek.*

İkinci turda örümcek ağını çözmek için size ipi atan kişinin adını söylemeniz gerekiyor. Bu sebeple isimleri aklınızda tutmanız iyi olur.”

2. Aşama: Örümcek ağı çözüldükten sonra katılımcılara,

- Bu grupta beş kişinin adını sayabilecek var mı?
- Sekiz kişinin adını sayabilecek biri var mı?
- Herkesin adını sayabilecek biri var mı?

soruları sorularak isimlerin daha fazla tekrar edilmesi sağlanır. İsimler tekrar edildikçe hatırlanması kolaylaşır.

GÜNÜN DEĞERLENDİRMESİ VE KAPANIŞ

Katılımcılar atölye ile ilgili kişisel değerlendirmelerini aşağıdaki gibi sınıflandırıp paylaşabilirler:

- Bugünkü atölyede konuştuğumuz en önemli ve faydalı konu/bilgi,
- Atölyenin en güzel/iyi bölümü,
- Farklı veya daha iyi olabilirdi diye düşündüğüm kısım/konu etkinlik.

Konuşmak isteyenlere söz verilir ve değerlendirme çalışması tamamlanır. Bir sonraki haftanın toplantı saati ve gündemi hakkında bilgi verilir ve katılımcılar uğurlanır.

2. HAFTA - İletişim Atölyesi

ÖN BİLGİ

Birlikte Yaşam Programı, farklı kültürlere ve bakış açlarına sahip kadınların bilgilerini, fikirlerini ve deneyimlerini paylaştıkları atölyelerden oluşmaktadır. Güvenli bir paylaşım ortamı için, katılımcıların kendilerini özgürce ifade edebildikleri, yargılanmadıkları ve farklı hissetmeye veya davranmaya zorlanmadıkları bir grup ortamının oluşturulması gerekmektedir. Bu nedenle, programın ikinci oturumu, iletişime zarar verebilecek davranışları grupça tartışmak ve grubun iletişim kurallarını belirlemek üzere 'iletişim' temasına ayrılmıştır. Atölye programında ele alınan başlıkların dışında, grubunuza faydalı olacağını düşündüğünüz konuları gündeme ekleyebilirsiniz.

ATÖLYENİN KAZANIMLARI

- Katılımcılar eşit ve barışçıl iletişim konusunda farkındalık kazanır.
- Grup katılımcılarının iletişim becerileri güçlenir.
- Grup içinde sağlıklı ve güvenli bir iletişim ortamı için ortak kurallar ve prensipler belirlenir.

YÖNTEM	Uygulama Araçları	Düz anlatım Soru- cevap
	Oturma Düzeni	Daire (yuvarlak) biçiminde oturma düzeni
GEREKLİ MALZEME VE İHTİYAÇLAR	Pano kâğıtlar Pano kalem (2 renk) Drama çalışması için müzik	

GÜNDEM VE ZAMAN PLANI	
I. Oturum Selamlama (10 dakika) Sözsüz iletişim (15 dakika) Sağlıklı bir iletişim için düşünmemiz gereken sorular (20 dakika)	
Ara/İkram	
II. Oturum Dinlemeyi biliyor muyuz? (15 dakika) İletişime zarar veren davranışlar (10 dakika) İletişim kurallarımız (10 dakika) Günün değerlendirilmesi ve kapanış (10 dakika)	

Atölye süresi, katılımcı ve söz alan kişi sayısına göre 100 ile 120 dakika arasında değişebilir.

ATÖLYE PROGRAMI

I. Oturum

SELAMLAMA

Grup katılımcıları karşılanır. Katılımcılara bir önceki toplantının ardından neler hissettikleri, neler düşündükleri hakkında sorular sorulur.

“Geçen hafta ilk toplantımızı yaptık. Bazılarınız birbirini ilk kez gördü, tanıdı. Tanışma atölyemizden sonra neler düşündünüz? Bugün buraya gelirken neler hissettiniz?”

Konuşmak isteyen kadınlara söz hakkı verilir. Önceki hafta birlikte belirlenen grup kuralları hatırlatılır. Gündem hakkında bilgi verilir.

“Bugün atölyemizde iletişim konusunu ele alacağız. ‘İnsanlarla nasıl iletişim kuruyoruz? Sağlıklı bir iletişim için nelere dikkat etmeliyiz?’ soruları üzerine grup olarak birlikte düşüneceğiz.”

İki Dilde Selamlaşma

Bu çalışma katılımcıların tercüme desteği olmadan birbirleriyle Arapça ve Türkçe selamlaşmayı öğrenmelerini hedefliyor. Grubunuzda Arapça ve Türkçe dışında farklı anadillerden kadınlar varsa çalışmaya bu dilleri de ekleyebilirsiniz.

Yönerge

“Bildiğiniz gibi bazılarımız Arapça bazılarımız Türkçe konuşabiliyor. Bu çalışma ile tercüme desteği olmadan birbirinizle selamlaşabilmenizi amaçlıyoruz. Böylece her hafta bulduğunuzda doğrudan selamlaşabilecek ve birbirinize nasıl olduğunuzu sorabileceksiniz.

Grubumuzdan bir Türkçe ve bir Arapça konuşan olmak üzere iki gönüllü arıyoruz. Kimler bize bu konuda destek olmak ister?”

Gönüllüler belirlenir. Tüm grubun görecekları şekilde ayağa kalkarlar.

“Şimdi grupça Türkçe selamlaşalım.”

Türkçe konuşan gönüllü gruba *“Merhaba, günaydın”* der. Tüm grup bu cümleyi tekrar eder.

“Şimdi grupça Arapça selamlaşalım.”

Arapça konuşan gönüllü gruba Arapça dilinde *“Merhaba, günaydın”* der. Tüm grup bu cümleyi tekrar eder.

Kolaylaştırıcı eğitmenler bu bölüm için farklı selamlaşma diyalogları uygulayabilirler.

SÖZSÜZ İLETİŞİM

Drama Çalışması: Sözsüz Selamlaşma

Drama çalışması, katılımcıların sözsüz iletişimin etkisini gözlemlemesini hedefler. Bu bölümde amaç iletişimde beden dili ve mimiklerin önemini vurgulamaktır. Katılımcılar arasından dört gönüllü oyuncu seçilir.

Yönerge

“Hiç konuşmadan beden dili ile iletişim kuracağımız bir çalışma yapacağız. Müzik eşliğinde serbest şekilde yürüyeceksiniz. Müzik durduğunda sizi nasıl selamlaşacağınız konusunda yönlendireceğiz. Oyun boyunca konuşmayacaksınız. Diğer katılımcılarımızın oyuncularını dikkatle izlemesini rica ediyoruz.”

Oyuncular atölyenin ortasında birkaç saniye müzik eşliğinde yürür. Müzik durdurulur:

“Size en yakın kişiye hiç konuşmadan uzun zamandır görmediğiniz ve çok sevdiğiniz bir arkadaşınızla karşılaşmışsınız gibi selam verin.”

Müzik tekrar başlar ve yürümeye devam edilir. Müzik durdurulur:

“Size en yakın kişiye hiç konuşmadan hiç hoşlanmadığınız, karşılaşmaktan çok da memnun olmadığınız biriyle karşılaşmışsınız gibi selam verin.”

Drama tamamlandığında oyunculara aşağıdaki sorular sorulur:

“Özlediğiniz arkadaşınıza selam verirken ne hissettiniz, nasıl davrandınız?”

Hoşlanmadığınız kişiye selam verirken ne hissettiniz, nasıl davrandınız?”

Geribildirimler alındıktan sonra aşağıdaki sorular çerçevesinde sohbete devam edilir.

“İletişimde olduğumuz kişinin sözlerinden mi yoksa davranışlarından mı daha çok etkilenirsiniz?”

Beden dilimiz ve davranışlarımız iletişimde olduğumuz kişiye göre gösterdiği farklılıklar gösterir mi?”

Kolaylaştırıcı aşağıdaki bilgi notunu grupla paylaşarak tartışmayı tamamlar.

“Sözcükler karşımızdaki kişilerle düşüncelerimizi ve duygularımızı paylaşmamız için önemli bir araçtır. Kendimizi ifade ederken sözcüklerimiz kadar önemli, belki daha da etkili olan diğer ikinci bir dilimiz daha var: beden dili. Yüz ifademiz (mimikler), duruş biçimimiz elimiz kolumuzla yaptığımız hareketler (jestler) beden dilimizi oluşturur.

Sözün taşıdığı anlam ve davranışlar arasındaki uyum önemlidir. Vücut dilimizle verdiğimiz mesaj kelimelerle aktardığımızdan daha etkilidir. Beden dili konuşma, dinleme ve anlama eylemlerinin hepsinde önemli bir araçtır. Bir dinleyici iletişim kurduğu kişinin sadece sözlerine değil; yüzüne, bakışlarına, eline kolunu nasıl kullandığına, duruş şekline vb. bedeniyle neler anlattığına dikkat eder. Bazen konuşma olmadan, yalnızca yüz ifadeleri, el ve kol hareketleri veya beden duruşu gibi sözsüz davranışlarla da iletişim kurulur. Buna sözsüz iletişim denir.”

Ardından aşağıdaki notlardan faydalanılarak sağlıklı bir iletişim için dikkat edilmesi gereken hususlar hakkında bilgiler paylaşılır.

“Kiminle, nerede, nasıl ve ne zaman iletişim kurduğumuz sorularının yanıtları hakkında düşünmek kendimizi doğru ifade edebilmek ve insanları doğru anlamak için faydalı olacaktır.

İçerik: Ne söylüyoruz? Anlatmak istediğimiz konuyu karşımızdaki kişinin anlayabileceği kadar açık ve net ifade etmeliyiz.

Yer: Nerede söylüyoruz? İletişim kuracağımız mekân birbirimizi doğru duymamız ve göz teması kurabilmemiz için uygun olmalıdır.

Zaman: Ne zaman söylüyoruz? Dinlemeye hazır mı? İletişimde olduğumuz kişinin bizi dinlemeye hazır olması sağlıklı bir iletişim için önemlidir. Günün her saati konuşma için uygun olmayabilir. İş saatleri, uyku saatleri, gece saatleri vb.”

Konu tamamlandığında katılımcılardan paylaşılan bilgiler hakkında ne düşündükleri sorular ve geribildirim istenir.

Aşağıdaki notlardan faydalanarak sağlıklı bir iletişim için dikkat edilmesi

gereken hususlar hakkında bilgiler eklenir.

“Üslup: Nasıl söylüyoruz? Vücut dilimiz, mimiklerimiz ve ses tonumuz çoğu zaman kullandığımız kelimelerden daha etkilidir.

Muhatap: Kime söylüyoruz? İletişimimizi kuracağımız kişi ile yakınlığımız, yaşı, hassasiyetlerini değerlendirerek planlarız.”

Konu tamamlandığında katılımcılardan paylaşılan bilgiler hakkında ne düşündükleri sorulur ve geribildirim istenir.

II. Oturum

DİNLEMİYİ BİLİYOR MUYUZ?

Katılımcılarla aşağıdaki notlardan faydalanarak “Dinleme” konusuna giriş yapın.

“İletişim, duygu ve düşüncelerimizi karşı tarafa aktarmak ve aynı zamanda karşı tarafı anlamak ve dinlemektir. Duymak, dikkat ve çaba olmaksızın meydana gelen sesleri aldığımız fizyolojik bir süreçtir. Dinlemek ise ‘duymak, anlamak ve öğrenmek’ için gelen sese odaklandığımız ve bunun için çaba gösterdiğimiz bilinçli ve aktif bir eylemdir.

Etkin dinleme konuşanın dikkatle dinlenmesi, söylediklerinin anlaşılması, yanıt verilmesi, söylenenler üzerinde düşünülmesi anlamına gelir. Hem konuşmacı hem de dinleyici iletişime aktif olarak katılır.

Etkili iletişimde dinleyici;

Kendisine aktarılan duygu ve düşünceleri anlamak için tüm dikkatini anlaticıya yöneltir,

Konuşanla göz teması kurar ve beden dili ile onu dinlemeye istekli olduğunu hissettirir,

Anlatılanı anladığından emin değilse sorular sorar,

Gelen sorulara yanıt verir.”

Konu tamamlandığında katılımcılardan paylaşılan bilgiler hakkında ne düşündükleri sorulur ve geribildirim istenir.

İLETİŞİM KURALLARIMIZI KONUŞALIM!

Grup katılımcılarının duygu ve düşüncelerini rahatça paylaşabilmeleri için güvenli ve sağlıklı bir iletişim zeminine ihtiyaç vardır. Grup üyeleriyle katılımcı bir şekilde iletişim kuralları hakkında konuşmak, üzerinde uzlaşılan

kurallarla bir iletişim sözleşmesi hazırlamak grup içinde eşit ve güvenli iletişim biçiminin oluşması için yararlı olacaktır.

Aşağıda, atölyelerimiz sırasında deneyimlediğimiz iletişime zarar veren davranışlar hakkında bazı örnekler paylaştık. Bu tutumlardan bazılarını veya tamamını grubunuzla paylaşmanız kadınların iletişim kuralları sözleşmesini oluşturmak üzere fikir alışverişi yapmalarını kolaylaştıracaktır.

Aşağıdaki bilgiler paylaşılırken katılımcılara bu davranışlar hakkında ne düşündükleri sorulur:

Farklı şekilde hissetmeye zorlamak:

Mutlu ol! Yeter artık üzülme, ağlama! Halinden memnun olmalısın!

Farklı görünmeye zorlamak:

Bu kadar üzgün görünme! Bu kadar açık giyinme! Bu kadar ciddi görünme!

Eleştiriye kapalı olmak:

Haksızlık ediyorsun! Yanılıyorsun, beni çekemiyorsun!

Suçlu hissettirmek:

Ben sana yardım etmeye çalıştım ama sen kıymetini bilmedin!

Eğer iyi bir anne/kadın/abla/insan olsaydın bunu yapmazdın.

Yalnızlaştırmak:

Bu şekilde düşünen/hisseden/davranan tek kişi sensin! Sen zaten bizim gibi değilsin! Niye herkes gibi normal biri değilsin?

Duyguları küçümsemek:

Seni yaşadıkların benim dertlerimin yanında çok küçük kalır.

Yaşamın o kadar kötü olamaz! Abartıyorsun.

İğnelemek ve alay etmek:

Vah canım, duyguların mı incindi?

Neyin var, bugün gene yatağın tersinden mi kalktın?

İletişim sözleşmesini belirlemek üzere aşağıdaki gibi bir açıklama ile katılımcıların önerilerini almaya başlayabilirsiniz.

“Atölyelerimizde fikirlerimizi, deneyimlerimizi rahatça konuşabilmemiz için güvenli ve sağlıklı bir iletişim ortamına ihtiyacımız var. Bu ortamı hep birlikte yaratabiliriz. Sizce duygu ve düşüncelerimizi rahat bir şekilde paylaşabilmemiz için nasıl bir grup ortamına ihtiyacımız var? Bunun oluşması için nasıl davranmalıyız?”

Önerileri herkesin göreceği bir yazı tahtasına veya panoya yazın. İletişim sözleşmesini bundan sonra yapacağınız her atölyede tüm katılımcıların görebileceği şekilde asılı tutun.

GÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ VE KAPANIŞ

Katılımcılar atölye ile ilgili kişisel değerlendirmelerini aşağıdaki gibi sınıflandırıp paylaşabilirler:

- Bugünkü atölyede konuştuğumuz en önemli ve faydalı konu/bilgi,
- Atölyenin en güzel/iyi bölümü,
- Farklı veya daha iyi olabilirdi diye düşündüğüm kısım/konu/etkinlik

Konuşmak isteyenlere söz verilir ve değerlendirme çalışması tamamlanır. Bir sonraki haftanın toplantı saati ve gündemi hakkında bilgi verilir ve katılımcılar uğurlanır.

3. HAFTA – atışma özümü Becerileri Atölyesi

ÖN BİLGİ

Atölye teması, çatışma durumunda sergilenen genel tutumlar ve çözüm yöntemleri hakkında bilgi ve farkındalık kazandıran başlıklardan oluşmaktadır. Atölye, katılımcıların tartışma veya çatışma anlarında sergiledikleri tutumlar hakkında öz değerlendirme yapmalarına, grupta yaşanabilecek çatışmaların barışçıl iletişimle sürdürülmesi ve çözümü için neler yapılabileceği hakkında önerilerin tartışılmasına ve ortak kararların alınmasına odaklanmaktadır.

ATÖLYENİN KAZANIMLARI

- Grup çatışma kavramı ve çatışma çözümü hakkında bilgi ve farkındalık kazanır.
- Katılımcılar çatışma anında nasıl tutum ve davranış sergiledikleri hakkında farkındalık kazanır.
- Grubun çatışmaları çözme kapasitesi güçlenir.

YÖNTEM	Uygulama Araçları	Düz anlatım Soru- cevap Grup tartışması Drama çalışması
	Oturma Düzeni	Daire (yuvarlak) biçiminde oturma düzeni
GEREKLİ MALZEME VE İHTİYAÇLAR	Çalışma stratejileri rol kartları Pano kağıtları ve kalem (2 renk) Drama çalışması için müzik	

GÜNDEM VE ZAMAN PLANI
I. Oturum Selamlama (10 dakika) Çatışma nedir? Vaka çalışması - 1. aşama (10 dakika) Çatışma ve anlaşmazlıklarda nasıl davranırız? (20 dakika)
Ara/İkram
II. Oturum Çatışma çözümü ve iletişim (15 dakika) Çatışma çözümü: Vaka çalışması - 2. aşama (25 dakika) Günün değerlendirilmesi ve kapanış (10 dakika)

Atölye süresi, katılımcı ve söz alan kişi sayısına göre 100 ile 120 dakika arasında değişebilir.

ATÖLYE PROGRAMI

I. Oturum

SELAMLAMA

Selamlaşmadan sonra katılımcılara, bir önceki toplantının ardından neler hissettikleri, neler düşündükleri hakkında sorular sorulur:

“Geçen hafta sizlerle iletişim konusunu konuşmuştuk. Atölyeden sonra bu konuda neler düşündünüz? Aradan bir hafta geçti, bu sürede iletişim kurarken ele aldığımız bilgileri kullanan oldu mu? Aklinızda kalanlar nedir?”

Grup kuralları hatırlatılır.

Gündem hakkında kısa bilgi verilir.

“Günlük yaşamımızda zaman zaman çevremizdeki diğer kişilerle anlaşmazlıklar yaşarız. Bazen arkadaşımızla aynı şeyi ister, paylaşamayız veya farklı düşünür anlayamayız. Bazen de çevremizdekilerin biz nasıl istiyorsak öyle davranmasını isteriz veya çevremiz bunu bizden bekler. Bunun gibi birçok farklı sebep diğer insanlarla çatışmamıza sebep olabilir. Bugün sizlerle çatışma ve çatışma çözümleri hakkında konuşacağız.”

ÇATIŞMA NEDİR? VAKA ÇALIŞMASI – 1. AŞAMA

Atölyeye vaka çalışması ile devam edilir:

“Size Ayşegül ile Hiba'nın hikâyesini okuyacağız. Yarım bıraktığımız hikâyeyi sizin tamamlamanızı isteyeceğiz, bu sebeple dikkatlice dinlemenizi rica ediyoruz.

Ayşegül ve Hiba, aynı binada yaşayan iki komşudur. Her hafta çocuklarıyla birlikte merkezimize gelerek etkinliklerimize katılırlar. Dil engeli nedeniyle sohbet edemeseler de, karşılaştıklarında selamlaşırlar. Ayşegül ve Hiba'nın çocukları, yakın yaşlarda oldukları ve çocuk atölyelerinde bir araya geldikleri için hızla kaynaşır ve arkadaş olurlar.

Depremi ardından Ayşegül, iki çocuğuyla birlikte memleketi Malatya'dan İstanbul'a taşınmıştır. Eşinden boşanmış olan Ayşegül, iki çocuğunu tek başına büyütmektedir. Bir ay önce, evine yakın bir güzellik merkezinde düşük maaşla kuaför olarak çalışmaya başlamıştır. Hiba ise Suriyeli bir mülteci kadındır. Çocuklarının hayatta kalabilmesi için onları da ararak Türkiye'ye sığınmıştır. Evde terzilik yaparak geçimini sağlayan Hiba, Ayşegül gibi çocuklarını babaları olmadan tek başına büyütmektedir.

Eylül ayında okulların açılmasıyla birlikte, eğitim masrafları her iki anneyi de zorlar. Yardım alabilmek için mahalle muhtarına başvururlar. Bir süre sonra, muhtarlığa sınırlı sayıda kırtasiye yardımı gelir. Ayşegül, yardım yapıldığını duyunca sevinçle muhtarlığa koşar. Ancak muhtarlığa vardığında, elinde yardım paketi olan Hiba ile karşılaşır. Muhtar, Ayşegül'e son yardım paketini Hiba'ya verdiklerini ve başka yardım paketi kalmadığını söyler. Bu durum, Ayşegül'ü çok üzgün ve öfkeli bir hale getirir. Hiba, durumu anlayınca yardım paketindeki kırtasiye malzemelerini paylaşmayı teklif eder. Ancak Hiba'nın Türkçesi yeterli olmadığı için, Ayşegül onun ne dediğini anlamaz ve öfkeli bir şekilde muhtarlıktan ayrılır. Hiba, Ayşegül'ün kendisine öfkelenmesine anlam veremez.

İkisi de evlerine dönerler ve ...”

Hikâye bu noktada sonlandırılır. Gruba aşağıdaki sorular sorulur:

“Yaşanan olayın ardından Hiba ve Ayşegül arasında neler yaşanmış olabilir? Bu durum komşuluk ilişkilerine nasıl yansımıştır?”

Konuşmak isteyenlere söz verilir.

Grupla çatışma senaryosu oluşturulurken sorunun çözümü hakkında tartışmalar henüz yapılmaz. Katılımcılara çözüme dair önerilerin daha sonra konuşulacağı bilgisi verilir.

Kolaylaştırıcılar katılımcılardan aldıkları geribildirimlerle çatışmanın nasıl devam edeceği ve sebepleri hakkında bir kısa senaryo oluşturur.

Hikâye tamamlanırken mülteci kadınlar Hiba'yı, yerel kadınlar Ayşegül'ü destekleyen tutumlar sergileyebilir. Kolaylaştırıcı eğitmenler, katılımcıları vakaya objektif yaklaşımları konusunda yönlendirmelidir. Bunun için iki profil arasındaki benzerliklere dikkat çekilebilir. Örneğin, Hiba ve Ayşegül göç ederek İstanbul'a yerleşen, benzer sorunlar ve zorluklar yaşayan iki kadındır. İkisi de çocuklarını babaları olmadan yetiştirmekte, desteğe ihtiyaç duymakta ve zor şartlarla mücadele etmektedir. Ulaşabildikleri destekler sınırlıdır. İki kadın arasında dilden kaynaklı iletişim engeli bulunmaktadır.

Grubun oluşturduğu hikâye aşağıdaki örneğe benzer bir şekilde tamamlanabilir.

“Ayşegül ve Hiba evlerine dönerler. O günden sonra selamlaşmazlar. Çocuklarının birbirleriyle arkadaşlık etmesine izin vermezler. Aynı ortamlarda bulunmamaya ve karşılaşmamaya çalışırlar. Aynı atölyelere katılmazlar. Yaşadıkları binada çocuk gürültüsü, temizlik vb. türlü bahanelerle birbirlerini şikâyet etmeye ve her fırsatta tartışmaya başlarlar.”

Hikâye tamamlandıktan sonra ikinci oturumda çatışmanın çözümü hakkında konuşmak üzere bu bölüm kapatılır.

Atölyeye “Sizce çatışma anında herkes aynı şekilde mi davranır?” sorusuyla devam edilir.

Konuşmak isteyenlere söz verilir.

ÇATIŞMA VE ANLAŞMAZLIKLARDA NASIL DAVRANIRIZ?

Bu bölümde katılımcıların çatışma anlarında nasıl davranış ve tutumlar sergiledikleri hakkında düşünmeleri ve tartışmaları amaçlanmaktadır. Çatışma anında insanların tutum ve davranışları üzerine düşünmek için hayvan metaforlarından ve taktiklerinden faydalanılabilir.

Kaplumbağa taktiği: Bu tutuma sahip kişiler çatışmadan kaçınmaya meyillidir. Çatışma anında bir kaplumbağanın kabuğuna çekilmesi gibi kendini çatışmaya kapatır veya o ortamdan uzaklaşır.

Köpek balığı taktiği: Bu taktiği kullanan kişi çatışmada elde edeceği kazancı ilişkilerinin önünde tutar. Çatışmayı kazanmak için baskın, baskıcı hatta güç kullanan davranışlar sergileyebilir. Her koşulda çatışmayı kazanmayı hedefler.

Tilki taktiği: Bu kişiler çatışma sırasında orta derecede iş birliği yapar. Çatışmada iki tarafın da kısmen kabul edebileceği çözümler bulur. Kazanmak için kısmen kaybetmeyi göze alır.

Baykuş taktiği: Bu taktiği kullanan kişi hem kendisinin hem de çatışmaya girdiği karşı tarafın kazanmasına odaklıdır. İki tarafında zarar görmeden kazanmasını sağlayacak yöntemler bulur. Hem kazancını hem de ilişkilerini eşit düzeyde önemser.

Ayıcık taktiği: Ayıcık taktiğini kullanan kişi kazanmaktan çok ilişkilerini önemser. Sevdikleriyle ilişkilerinin bozulmaması için kaybetmeyi göze alır.

İnsanlar çatışma anında her durumda aynı taktikleri kullanmazlar. Çatışmanın konusuna, kimlerle çatışma içinde olduklarına göre kullandıkları taktikler değişebilir. Örneğin sevdiğimiz bir insanla çatıştığımızda ayıcık gibi davranırken onları korumak için zaman zaman köpekbalığı gibi daha agresif tutumlar sergileyebiliriz.

Bu bölüme gruba aşağıdaki açıklama ve soru ile başlanır.

“Çatışma durumunda insanlar genel olarak beş farklı tutum sergilerler. Bu tutumlar kaplumbağa, köpekbalığı, tilki, ayıcık ve baykuş sembolleriyile özdeşleştirilir.

Çatışma anında kaplumbağa gibi davranmak sizde nasıl bir davranışı çağırıyor?”

Konuşmak isteyenlere söz verilir.

“Kaplumbağa tehlike anında kabuğuna çekilir. Bu davranışa sahip insanlarda tartışma anında geri çekilir. Mücadele etmez, diğerleri için kendi isteklerinden vazgeçer, sorun yokmuş gibi davranır. Kaybetmeyi göze alır.

“Köpek balığı ise kaplumbağanın aksine hırs, öfke, saldırı gibi duygu ve davranışları çağırıştırır. Çatışma durumunda bazı kişiler kazanmak için daha baskıcı davranırlar. Kazanmak ve karşısındaki kişiye kaybettirmek üzere daha saldırgan daha mücadeleci davranırlar. Bu tutumda köpek balığı kazanır diğer taraf kaybeder.

Oyuncak ayıcık gibi davranmak sizde nasıl bir davranışı çağırıştırıyor?”

Konuşmak isteyenlere söz verilir.

“Ayıcık davranışına sahip kişi yeter ki onlar mutlu olsun diye düşünür. Karşısındaki insanların mutluluğu için kendi isteklerinden vazgeçer. Onun için önemli olan sevdiklerinin onu sevmeye devam etmesi ve mutlu olmalarıdır. İnsanların ona olan sevgisi ve mutlulukları onun için bir kazanç olsa da kendi isteklerinden vazgeçmesi kayıptır.

Tilki denince akla kurnaz, planlı, çıkarlarını koruyan, orta yollu hareket edebilen, işbirlikçi davranışlar gelir. Bu tarzı benimseyen insanlar çatışma anında biraz kendi isteklerinden vazgeçer biraz da karşıdaki kişinin amaçlarından vazgeçmesini ister. İki taraf için orta yol bulunmaya çalışır. Tam olarak tatmin olunmasa da sorun çözülür. Biraz kazan biraz kaybet yöntemi de diyebiliriz.

Baykuş gibi davranmak sizde nasıl bir davranışı çağırıştırıyor?”

Konuşmak isteyenlere söz verilir.

“Baykuş bilgeliği, zekâyı, koruyuculuğu temsil eder. Kulakları sese çok duyarlıdır. İyi bir dinleyicidir. Empati kurar. Başını 270 derece, neredeyse bir tur çevirebilir. Geniş bakış açısına sahiptir. Bu özelliklere uygun davranan biri çatışma anında kendi isteklerinden vazgeçmez ve aynı zamanda karşısındaki insanın isteklerine kavuşmasını önemser. Çatışmada kendi kazanırken karşı tarafın da kazanmasını sağlar. Yani her iki taraf da kazanır.”

Bu örnekler üzerinden, çatışma ve anlaşmazlıklarda katılımcıların nasıl davranış ve tutum sergiledikleri ve bunların sebepleri grup ile tartışılır. Ardından aşağıdaki bilgi notundan faydalanılarak drama çalışmasına geçilir.

“Çatışma dendiğinde genelde iki veya daha çok kişinin yaşadığı fikir ayrılığı veya anlaşmazlığı gelir akla.

İnsanlar kendi kendileriyle de çatışma yaşayabilirler. Bazen çok istediğimiz iki şey arasında seçim yapmak zorunda kaldığımızda, ya da istemediğimiz

bir şeyi yapmak zorunda kaldığımızda, duygularımızla mantığımız arasında kaldığımızda... Kendimizle çatışma yaşayabiliriz. Örneğin, sadece bir gününüz var. Hem anneniz hem de arkadaşınızı çok özlediniz ikisini de görmek istiyorsunuz ama sadece biriyle görüşecek zamanınız var. İkisinden birini tercih etmek zorundasınız. Bu durumda hangisini seçeceğimiz konusunda kendi içimizde çatışma yaşayabiliriz.

Kişiler arasında çatışma yaşanmasının temelinde farklı sebepler yatar. İnsanların isteklerinin, davranışlarının, ihtiyaçlarının birbiriyle uyuşmaması çatışmalara sebep olabilir. Mesela bir tarafın talep ve ihtiyacının diğeri tarafla ters düşmesi halinde çatışma yaşanabilir. İki kardeşin evde kalan son çikolatayı paylaşamaması gibi."

DRAMA ÇALIŞMASI – NASIL DAVRANIRIM?

İnsanların çatışma anında tutumları çatışmanın sebepleri, ihtiyaçları, çıkarları veya kiminle çatıştıkları gibi durumlara bağlı olarak değişir. Her zaman ayıcık veya köpek balığı gibi davranmayız. Bu drama katılımcılar çatışmanın özelliklerine bağlı olarak nasıl davrandıklarını ve hangi tutumları sergilediklerini fark ettirmek amacıyla uygulanacaktır.

Atölye salonunun farklı köşelerine kaplumbağa, baykuş, köpek balığı, tilki ve baykuş resimleri asılır.

Katılımcılar ayağa kalkar ve salonun ortasında dururlar.

Aşağıdaki yönerge okunur:

"Salonumuzda kaplumbağa, baykuş, köpek balığı, tilki ve baykuş tutumlarını simgeleyen beş bölge oluşturduk. Sizlere farklı çatışma durumları hakkında cümleler okuyacağız. Okuyacağımız çatışma örneklerine göre nasıl bir tutum benimseyeceğinize karar verin ve buna uygun olan köşeye seçin ve oraya giderek bekleyin. Yeni çatışma örneği okunduğunda tutumunuzu yeni duruma göre tekrar değerlendirin bu buna uygun olan köşeye gidin."

Gerekirse aşağıdaki gibi çatışma anında farklı tutumlar konusunu kısaca özetleyerek gruba hatırlatın.

"Kaplumbağa: Çatışmaya girmem, oradan uzaklaşırım.

Köpek Balığı: Çatışmayı kazanmak isterim. Çatışmayı kazanmak için tüm şartları zorlarım.

Ayıcık: Benim ne istediğimin önemi yok, onların mutlu olmasını ve beni sevmeleri için kendi isteklerimden vazgeçerim.

Tilki: Çatışmayı kazanmak isterim. Bunun için karşımdaki kişiyi ikna ederim. Bazı konularda ben geri adım atarım, bazı konularda onun geri adım

atmasını sağlayarak uzlaşırım.

Baykuş: Çatışmalarda ben de o da kazanabilir. Ne ben ne de o isteklerinden vazgeçmez, ikimizin de kazanacağı bir yol bulurum."

Hatırlatmadan sonra birinci soruya geçilir:

"Çok yorgunsunuz, çocuğunuz onu parka götürmenizi istiyor. Bir yandan dinlenmek istiyorsunuz, diğer yandan çocuğunuz onu parka götürmeniz için ısrar ediyor. Çocuğunuza karşı tutumunuz ne olur?"

Katılımcılar kendine en uygun olan bölüme geçer.

İkinci soru:

"Mahallenizde çocuklar için bir tiyatro etkinliği yapılacak. Çocuğunuz bu etkinliğe katılmayı çok istiyor. Etkinliğe sadece bileti olan çocuklar katılabilecek. Siz de bilet almak için çocuk merkezine gittiniz ve sıraya girdiniz. Sıra size geldiğinde görevli etkinlik için sadece 1 bilet kaldığını söylüyor. Bir anda yeni gelen bir anne sizin önünüze geçiyor ve görevliden son kalan bileti kendisine vermesini istiyor. Tutumunuz ne olur?"

Katılımcılar kendine en uygun olan bölüme geçer.

Katılımcılar seçtikleri köşelerde beklerler. Katılımcılara tutumlarını temsil eden köşeleri yani tutumlarını belirlerken hangi kriterleri, duyguları ve şartları değerlendirdikleri sorulur.

Konuşmak isteyenlere söz verilir. Aşağıdaki açıklama ile bu bölüm tamamlanır:

"Her çatışma durumunda aynı tutumu sergilemez, aynı şekilde davranmayız. Örneğin, çatışma yaşadığımız konu bizim için çok önemli değilse, bizi çok yıpratacağını düşünüyorsak veya çatışmaya girdiğimiz kişi ile uyumumuzu korumak istiyorsak, onu üzmemek istemiyorsak ayıcık gibi davranıp konuyu kapatabiliriz. Çatışmaya ayıracak zamanımız ve enerjimiz yoksa, karşımızdaki kişinin bizi çok yıpratacağını düşünüyorsak, tartışmaya hazır değilsek veya konu ile ilgili biraz daha düşünmeye ihtiyacımız varsa kaplumbağa gibi davranabiliriz. Haklı olduğumuzdan eminsek, kazanacağımız durum bizim için önemliyse, haksızlığa uğradığımızı düşünüyorsak köpek balığı gibi davranabiliriz."

II. Oturum

ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE İLETİŞİM

Bu oturumda grup empati kavramı ve ben-sen dili üzerine düşünmeye davet edilir:

"Hayatımızın her alanında çatışma ve anlaşmazlıklarla karşılaşırız. Deneyimlerimiz, bakış açımız ve kişilik özelliklerimize bağlı olarak bu çatışmaları, anlaşmazlıkları nasıl çözeceğimiz konusunda kendi yöntemlerimizi yaratırız. Atölyemizin bu bölümünde çatışmalara çözüm bulmamızı destekleyecek iletişim kuralları ve yöntemleri hakkında konuşacağız. Bu başlıklarımız ilki empati olacak.

Empati nedir?

Empati kavramı günlük yaşamımızda çok duyduğumuz bir kavram. Bu kavram size ne çağırıyor?"

Konuşmak isteyenlere söz verilir.

"Empati, bir insanın kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak duygularını ve içinde bulunduğu durumu anlamasıdır. Karşımızdaki kişiyi gerçekten anlamak istiyorsak empati kurarken öncelikle objektif yani tarafsız davranabilmeliyiz. Empati kurduğumuz kişinin ne hissettiğini ve düşündüğünü anlamalıyız.

Empati karşımızdaki kişiye 'seni anlıyorum' mesajını vermemizi sağlar. Anlaşıldığını hissetmek, bilmek bizim için olduğu kadar karşımızdaki kişi için de önemlidir. Bu duygu çatışma durumunun çözüme doğru yol alabilmemizi kolaylaştırır. Örneğin, yorgun olmamıza rağmen onunla parka gitmemizi isteyen çocuğumuza 'Hayır parka gidemeyiz' yanıtı yerine 'Hava güzel, evde sıkıldın oyun oynamak istiyorsun seni anlıyorum ve hak veriyorum. Bugün çok yorgunum biraz dinlenmeliyim, yarın parka gidebiliriz' yanıtını vermeniz daha sağlıklı sonuçlar yaratabilir. Bu cümle ile çocuğunuzun sizinle empati kurmasını kolaylaştırmış aynı zamanda onu anladığınız yönünde mesaj vermiş olursunuz."

BEN DİLİ- SEN DİLİ

Empati kavramının ardından gruba ben-sen dili ile ilgili bir soru sorularak devam edilir:

"Sizce ben dili ile sen dili arasında nasıl bir fark vardır?"

Konuşmak isteyenlere söz verilir. Aşağıdaki bilgilerden faydalanarak gruba

ben dili ve sen dili kavramlarının tanımları yapılır:

“Sen Dili

İletişim duygu ve düşüncelerimizi paylaşma aracıdır. Bunu yaparken bazen istemeden de olsa kırıcı veya sorgulayıcı olabilmekteyiz. Bir durumu anlatmak için kullandığımız dil, bu durumdan nasıl etkilendiğimizi ifade etmekten çok karşı tarafı suçlayan mesajlar barındırabiliyor. Bu iletişim diline ‘sen dili’ diyoruz. Sen dili genellikle karşıımızdaki kişi de ‘suçlanmış, yargılanmış’ duygusu yaratır. İletişimde kurduğumuz kişi bizi anlamak/ dinlemek yerine suçlandığını düşünür ve savunmaya geçme yöneliminde olur. Sorun çözülmez ve kişiler birbirini kırmış, üzmüş olurlar.

Ben Dili

İyi bir iletişim kurmanın yollarından biri de ‘ben dilini kullanmaktır’. Ben dili, karşı tarafa odaklanmak yerine duygu ve düşüncelerimizi karşıımızdakine aktarmak, yaşanan durumun bize ne hissettirdiğini paylaşmaktır.

Ben dili, kişilerin birbirlerini daha kolay anlamaları ve uzlaşmaları için önemli bir araçtır. İletişim kurmadan önce ‘Ben ne hissediyorum? Bu durumdan nasıl etkileniyorum? Ne düşünüyorum? Bunu karşıımızdaki kişiye en iyi nasıl aktarabilirim?’ sorularına odaklanmak gerekir. Böylece kendimizi, duygularımızı daha sağlıklı anlatabilir, yaşanan durum için karşıımızdaki kişiyi suçlamak yerine bu durumun bize ne hissettirdiğini aktarabilmiş oluruz.

Sen dili ve ben dili konusunda birkaç örnek:

Sen dili: Neden geç kaldın? Bu saate kadar seni bekledim!

Ben dili: Geç kaldığın için merak ettim, endişelendim.

Sen dili: Yine oyuncaklarını her yere dağıtmışsın. Bıktım usandım arkanı toplanmaktan!

Ben dili: Gün boyunca çok yoruluyorum, dinlenemiyorum. Eğer oyuncaklarını kendin toplarsan dinlenmek için zaman kazanabilirim.”

Konu tamamlandığında katılımcılardan ben dili ve sen dili konusunda ne düşündükleri hakkında geribildirim istenir. Konuşmak isteyenlere söz verilir.

ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ: VAKA ÇALIŞMASI – 2. AŞAMA

Çözüm bizim işimiz!

Katılımcıları iki gruba ayırın. Grubun tamamı aynı dili konuşabiliyorsa veya her gruba birer tercüman desteği sağlayabiliyorsanız küçük grupların her birini karma bir şekilde oluşturun. Bu şartlara sahip değilseniz, küçük gruplardan birini mülteci, diğerini yerel kadınlardan oluşturabilirsiniz.

Vaka çalışmasında grupla tamamlanan ilk bölüm gruplara okunur:

“Birinci oturumumuzda Ayşegül ve Hiba arasında yaşanan çatışma hikâyesinin yarım kalan kısmını tamamlamıştık. Hikâyemiz şu şekilde tamamlanmıştı:

Örnek: Hikâyenin Devamı / Çatışma Senaryosu

Ayşegül ve Hiba evlerine dönerler. O günden sonra selamlaşmazlar. Çocuklarının birbirleriyle arkadaşlık etmesine izin vermezler. Aynı ortamlarda bulunmamaya ve karşılaşmamaya çalışırlar. Aynı atölyelere katılmayı reddederler. Yaşadıkları binada çocuk gürültüsü, temizlik vb. türlü bahanelerle birbirlerini şikâyet etmeye her fırsatta tartışmaya başlarlar.

1. *Ayşegül ve Hiba arasında yaşanan çatışmanın temel sebepleri nedir?*
2. *Muhtarlıkta yaşadıkları çatışmanın ardından birbirleri hakkında neler düşünmüş olabilirler? Birbirleri hakkında varsayımları nelerdir?*
3. *Yaşadıkları gerginlik ve çatışma hayatlarını nasıl etkiledi?*
4. *Aralarındaki sorunu çözmek için neler yapılabilir?”*

Bu sorular hakkında düşünceleri için zaman tanınır.

“Ayşegül ve Hiba’nın bizim grubumuzda yer alan iki arkadaşınız olduğunu hayal edin. Aralarında yaşanan sorunu çözmek için bir araya geldiniz. Yaşadıkları sorunu çözerek programa devam etmelerini hedefliyorsunuz. Birbirlerini dinlemeleri, anlamaları, empati kurmaları, doğru bir iletişimle aralarındaki çatışmayı çözmeleri için bir plan hazırlamanızı istiyoruz. Çözüm planınızı oluşturmak için 10 dakikanız var.

Oluşturduğunuz planı daha sonra büyük grupla paylaşmak üzere lütfen not alın.”

Küçük grup çalışmasının ardından gruplar oluşturdukları çözüm planını grubun tamamı ile paylaşırlar. Kolaylaştırıcılar sunum sırasında soru, yorum ve katkılarıyla temel mesajlara dikkat çeker.

Atölyeye aşağıdaki soru ile devam edilir.

“Peki, grup çalışmalarımız sırasında çatışma/anlaşmazlık durumunda nasıl hareket etmeliyiz?”

Katılımcılardan aldığınız geribildirimlerle grubun çatışma durumunda nasıl davranacağını gösteren bir eylem planı taslağı üzerine çalışın. Eylem planını hazırlarken aşağıdaki önerilerden yararlanabilirsiniz.

“Anlaşmazlık durumunda öncelikle kızgınlığımızı ve öfkemizi doğru yönetmeye gayret edeceğiz. Çatışma anında öfkemizi/duygularımızı kontrol edemeyeceğimizi düşünüyorsak tartışmaya ara verip konuyu daha sonra konuşmak üzere ertelemek istediğimizi söyleyeceğiz. Duygu ve düşüncelerini doğru anlamak için karşı tarafı etkin bir şekilde dinleyecek, söz hakkını kullanmasına izin vereceğiz.

Yaşanan durumun karşı tarafı nasıl etkilediği ve ne hissettiği hakkında empati kurmaya gayret edecek, onu anlamaya çalışacağız.

Ben dilini kullanarak duygu ve düşüncelerimizi ifade edeceğiz.

Aramızdaki çatışmayı çözmek için birbirimizle iş birliği yapacağız.”

Katılımcılardan gelen öneriler ve geribildirimlerle eylem planı tamamlanır ve atölye salonunun duvarına asılır.

GÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ VE KAPANIŞ

Katılımcılar atölye ile ilgili kişisel değerlendirmelerini aşağıdaki gibi sınıflandırıp paylaşabilirler:

- Bugünkü atölyede konuştuğumuz en önemli ve faydalı konu/bilgi,
- Atölyenin en güzel/iyi bölümü,
- Farklı veya daha iyi olabilirdi diye düşündüğüm kısım/konu/etkinlik

Konuşmak isteyenlere söz verilir ve değerlendirme çalışması tamamlanır. Bir sonraki haftanın toplantı saati ve gündemi hakkında bilgi verilir ve katılımcılar uğurlanır.

4. HAFTA – Bizim Sahne Atölyesi (Kültürel Farkındalık)

ÖN BİLGİ

Bizim Sahne Atölyesi, iki grubun birbirlerini ve kültürlerini daha yakından tanımalarına, temas ve iletişimlerinin güçlenmesine yönelik etkinliklerden oluşmaktadır.

Atölyede uygulanacak etkinliklerin tamamı yerel ve Suriyeli kadınların katılımıyla oluşan iki küçük grupta yürütülmelidir. Etkinlik içerikleri iki grubu iş birliğine yönlendirecek şekilde tasarlanmıştır. Bu yöntem yerel ve mülteci kadınların diyalog kurmasını, iş birliği yapmasını ve dayanışma içinde sonuca ulaşmasını sağlamaktadır.

ATÖLYE KAZANIMLARI

- Katılımcılar, birbirlerinin kültür ve yaşam biçimleri hakkında bilgilenir.
- Katılımcıların temas ve diyalogları artar.
- İş birliği ve dayanışma becerileri güçlenir.

YÖNTEM	Uygulama Araçları	Düz anlatım Soru- cevap Küçük grup çalışması Yarışma Sunum Drama
	Oturma Düzeni	Daire (yuvarlak) biçiminde oturma düzeni Mekanın bir kısmı sahne olarak kullanılmak üzere hazırlanır.
GEREKLİ MALZEME VE İHTİYAÇLAR	Kültür bulmacası malzemeleri Pano Fotoğraf setleri	

GÜNDEM VE ZAMAN PLANI
I. Oturum Selamlama (10 dakika) Kültür bulmacası (40 dakika)
Ara/İkram
II. Oturum Bizim sahne (40 dakika) Günün değerlendirilmesi ve kapanış (10 dakika)

Atölye süresi, katılımcı ve söz alan kişi sayısına göre 100 ile 120 dakika arasında değişebilir.

ATÖLYE PROGRAMI

I. Oturum

SELAMLAMA

Grup katılımcıları karşılanır.

Selamlaşmadan sonra kadınlara, bir önceki toplantının ardından neler hissettikleri, neler düşündükleri hakkında sorular sorulur.

“Geçen hafta sizlerle çatışma konusunu konuşmuştuk. Atölyeden sonra bu konuda neler düşündünüz? Aradan bir hafta geçti, bu sürede anlaşmazlıklar durumunda nasıl davrandığınızı gözlemlediniz mi? Atölyede öğrendikleriniz çevrenizle iletişiminize yansdı mı? Bu konuda diğer insanların davranışları hakkında gözlemlerinizi oldu mu? Aklınızda kalanlar nedir?”

Konuşmak isteyenlere söz hakkı verilir.

Grup kuralları hatırlatılır. Gündem hakkında kısa bilgi verilir.

“Bugün birbirimizin kültürlerini daha yakından tanıyacağız. Bunun için sizlere oyunlar, etkinlikler hazırladık. Etkinliklerimize başlamadan önce grubumuzu iki ekibe ayıracağız.”

Kolaylaştırıcılar eşit sayıda yerel ve mülteci kadından oluşan karma ekipleri oluşturur. Örneğin, grup altı yerel ve altı mülteci kadından oluşuyorsa, her biri üç yerel ve üç mülteci kadından oluşan iki ekip oluşturulur.

KÜLTÜR BULMACASI

Her gruba birer tane (bkz. Tablo-1) 18 kareden oluşan pano verilir. Panodaki kutularla eşleştirmek üzere 18 fotoğraftan oluşan setler dağıtılır. Panodaki her bir kare yapıştırılacak fotoğrafın ebadında olmalıdır. Kutulardaki yazılar Türkçe ve Arapça olacak şekilde çift dilli düzenlenir.

Bulmacada yer alan sanatçı, şehir, yemek vb. başlıkları ve fotoğrafları katılımcı profilinin yaş ve eğitim seviyesine uygun olarak düzenlenmelidir. Örneğin, grubunuz orta yaş üstü ise sanatçı fotoğraflarını onların rahatlıkla tanıyacağı kişiler arasından seçmelisiniz.

Bulmacada yer alan başlıkları grubunuzun ilgi alanlarına göre değiştirebilirsiniz. Örneğin, el sanatlarıyla ilgilenen bir grupla çalışıyorsanız iki kültüre ait motifler, el sanatları ürünlerine ait fotoğraflar kullanabilirsiniz.

İbadet, siyasetçi, siyasi lider, bayrak vb. konuları içeren fotoğraflar ve sorular kullanılmamalıdır.

Tablo-1 Örnek Bulmaca Panosu

Şehir SRY	Şehir TR	Şehir SRY
Şehir TR	Şehir SRY	Şehir TR
Yemek SRY	Yemek TR	Yemek SRY
Yemek TR	Yemek SRY	Yemek TR
Sanatçı TR	Sanatçı SRY	Sanatçı TR
Sanatçı SRY	Sanatçı TR	Sanatçı SRY

Kültür bulmacası etkinliği, 3 aşamadan oluşmaktadır:

1. Aşama: Eşleştirme

“Her ekibe bir bulmaca panosu verdik. Bu panolarda Türkiye ve Suriye için ayrılan kutucuklar var. Gördüğünüz gibi kutucuklarda Türkiye Yemek, Suriye Yemek, Türkiye Şehir, Suriye Şehir ibareleri görünüyor. Size verdiğimiz setlerde bu bölümlere ait fotoğraflar var. Her ekip kendisine verilen fotoğrafları panodaki uygun kutucuklara yerleştirecekler. Bulmacayı ilk tamamlayan ekip bu bölümün kazananı olacak.”

Kutucuklara fotoğrafları eksiksiz ve doğru olarak yerleştiren ilk ekip bu bölümün kazananı olacak. Kazanan ekip diğer ekipten bir şarkı söylemesini veya şiir okumasını isteyebilir.

2. Aşama: Fotoğrafın hikayesine hazırlık

Panolar tamamlandıktan sonra tüm grubun göreceği şekilde asılabilir veya masaların üzerine yerleştirilebilir. Her ekipten kendi panolarından seçtikleri dört fotoğrafı tanıtmaları istenecek.

“Her ekibin ikinci bir görevi var. Aranızdan iki gönüllü belirleyin. Hazırladığınız panodan Türkiye ve Suriye’den birer fotoğraf seçin. Gönüllüleriniz bu fotoğraflar hakkında gruba tanıtım yapacaklar. Örneğin,

yemek fotoğrafını seçtiyseniz o yemeğin tarifini anlatabilirsiniz. Bir şehir fotoğrafı seçtinizse o şehrin özelliklerini, bir sanatçı seçtiyseniz o sanatçının filmi veya bir şarkısını söyleyebilirsiniz. Hazırlık için beş dakikanız var.”

3. Aşama: Sunum

Hazırlık süresinin sonunda ekiplerden ikişer kişi olmak üzere dört gönüllü sunum sahnesine geçerek seçtikleri fotoğraflarla ilgili sunumlarını gerçekleştirebilirler.

*Sunum yapılacak fotoğraf sayısını atölye süresine göre, Suriye ve Türkiye'ye ait tanıtımların eşit sayıda olması şartı ile artırabilirsiniz.

*Sunuma hazırlık süresini grubun ihtiyacına ve sunum sayısına göre belirleyebilirsiniz.

II. Oturum

BİZİM SAHNE

Bu bölüme iki ekiple devam edilir. Kolaylaştırıcılar isterlerse ekipleri yeniden oluşturabilirler.

Her iki ekibe grup içinde hazırlık yapacağı görevler verilir. Görevlerin çift dilli yazılı olduğu kâğıtlar dağıtılır. Katılımcılar arasında okuma yazma bilmeyen varsa görevler sözlü olarak açıklanmalıdır.

Yönerge

“Her ekipten yazılı olan görevleri yerine getirmelerini rica ediyoruz. Görevlerimiz şunlar:

Görev 1: Türkçe bir ninni öğrenin. Ninni ekibin tamamı tarafından en az bir dakika boyunca söylenecek.

Görev 2: Arapça bir şarkı öğrenin. Şarkı ekibin tamamı tarafından en az bir dakika boyunca söylenecek.

Görev 3: Birlikte bir gösteri hazırlayın. Bu bir dans veya drama olabilir. Gösteri ekibin tamamının katılımıyla gerçekleşecek.

Ekip görevlerini hazırlamanız için 15 dakikanız var.”

Görevleri grubunuzun özelliğine göre değiştirebilir, görev sayısını azaltabilir veya yeni görevler ekleyebilirsiniz. Grubun ihtiyacına göre hazırlık süresini uzatabilirsiniz.

İki ekip kendi içinde hazırlıklarını tamamladıktan sonra sahnede sırayla altı gösteri yapılır. Her gösteriden sonra ekipler birbirini alkışlar.

GÜNÜN DEĞERLENDİRMESİ VE KAPANIŞ

Kolaylaştırıcılar atölye oturumlarında yapılan uygulamalar ve grup paylaşımlarını kısaca anlatarak atölyeyi özetlerler. Ardından atölye katılımcılarıyla atölyenin nasıl geçtiği hakkında değerlendirme yapılır. Tüm katılımcılardan geribildirim almaya özen gösterilir.

Grubun geribildirimleri alındıktan sonra kolaylaştırıcılar da geribildirimlerini paylaşırlar ve bir sonraki toplantının gün ve saati paylaşılır ve atölye tamamlanır.

5. HAFTA
Tanısın Seversin Atölyesi
(Önyargılar ve Ayrımcılık)

ÖN BİLGİ

İlk haftalarda katılımcılar yoğunlukla karşılaştıkları ve deneyimledikleri ayrımcı davranış ve tutumlardan söz ederler. Bu atölyede katılımcıların farkında olarak veya olmayarak sergiledikleri ayrımcı davranışlar hakkında farkındalık yaşamaları amaçlanmaktadır. Atölyenin bir diğer temel amacı, grubun içselleştirilmiş önyargılarını fark etmeleri ve bunu değiştirmek üzere harekete geçmelerini sağlamaktır.

ATÖLYENİN KAZANIMLARI

- Katılımcı, ayrımcılık ve önyargı kavramları hakkında bilgi ve farkındalık kazanır.
- Kendi önyargılarını ve ayrımcı davranışlarını fark etmeye başlar.
- Ayrımsız, eşitlikçi anlayışla dil ve davranış geliştirmek yönünde istek kazanır.

YÖNTEM	Uygulama Araçları	Grup çalışması Düz anlatım Soru – cevap Grup tartışması Küçük grup çalışması Drama çalışması Canlandırma
	Oturma Düzeni	Salon katılımcıların iki ayrı grup halinde oturabilecekleri şekilde hazırlanır. Salonun iki ayrı yerinde daire şeklinde oturma düzeni kurulur, ortaya birer sehpa veya masa yerleştirilir.
GEREKLİ MALZEME VE İHTİYAÇLAR	Mahalleni kur oyunu fotoğraf setleri Pano kâğıtları (4-5 adet) Pano kalemleri (en az 2 renk) A4 Kâğıt (4-5 adet) Yazı kalemleri (2-3 adet)	

GÜNDEM VE ZAMAN PLANI

I. Oturum

Selamlama (10 dakika)
Grup çalışması: Bizim Mahalle (20 dakika)
Bakış açısı ve önyargılar (10 dakika)

Ara/İkram

II. Oturum

Drama: Tanısan Seversin (20 dakika)
Ayrımcılık nedir? (20 dakika)
Günün değerlendirilmesi ve kapanış (10 dakika)

Atölye süresi 120-140 dakika arasında değişebilir.

ATÖLYE PROGRAMI

I. Oturum

SELAMLAMA

Kadınlar atölyeye alınırken iki grup şeklinde hazırlanan oturma düzeninden dolayı nereye oturacakları konusunda kararsızlık yaşayabilirler. Onlara bu atölyeyi iki ayrı grupta yürüteceğinizi, istedikleri grupta oturabileceklerini söyleyebilir veya yönlendirme yaparak grupları siz oluşturabilirsiniz.

Selamlaşmadan sonra kadınlara, bir önceki toplantının ardından neler hissettikleri, neler düşündükleri hakkında sorular sorulur.

“Bir önceki atölyemizde birbirimizi daha yakından tanıdık ve kültürlerimiz hakkında yeni bilgiler öğrendik. Atölyeden sonra neler düşündünüz? Aklınızda kalanlar nedir? Bugün buraya gelirken neler hissettiniz?”

Konuşmak isteyenlere söz hakkı verilir.

Grup kuralları hatırlatılır.

Gündem hakkında kısa bilgi verilir.

“Bugün ayrımcılık konusunu konuşacağız. Ne yazık ki hepimizin zaman zaman karşılaştığı ve kötü hissettiren bir durumdur ayrımcılık. Atölyemize bir grup çalışması ile başlayacağız. Çalışmamızın adı: Bizim Mahalle”

GRUP ÇALIŞMASI: BİZİM MAHALLE

Bu çalışma katılımcıların önyargı ve ayrımcı davranışlarını fark etmelerini hedefler.

Bizim Mahalle çalışmasında katılımcılara farklı özelliklere sahip kadınlara ait fotoğraf setleri verilir. Fotoğraf setlerini gazeteler, dergiler ve internet sayfalarından bulduğunuz kadın fotoğraflarıyla oluşturabilirsiniz.

Katılımcıların bu fotoğraflardaki karakterleri kendilerine yakın veya uzak karakterler olarak ayırtmalarını sağlar. Bunun için onlara “mahallelerini kurlmaları” görevi verilir. Mahallelerine alacakları kişi sayısında bir sınırlama yoktur. Ancak, kendilerine verilen fotoğrafları “aynı sosyal çevrede birlikte yaşamak istedikleri ve istemedikleri kişiler” olarak sınıflandırır.

Uygulama: Bizim Mahalle

Atölyeden önce farklı kültür ve karakterlerden oluşan 16 kadın fotoğrafı seçilir. Her fotoğraftan ikişer tane olmak üzere 32 fotoğraf hazırlanır. Her grup için 16 kişilik fotoğraf setleri/kartları ayrı ayrı dosyalanır.

Resimler aşağıdaki fotoğrafta görüldüğü gibi, kent ve kırsal yaşamdan, sanayiden ve tarımdan, farklı ölkelerde farklı işler yapan kadınlardan oluşmalıdır. Örneğin, geleneksel giysiler içinde Japon kadın, pop müzik sanatçısı, ressam, Afrikalı bir kadın, öğretmen, dansçı, sporcu vb.

1. aşama: Bizim mahallenin kurulması

Her grup kendileri için hazırlanmış bölüme yerleşir. Grupların birbirlerinden etkilenmemeleri için mümkün olduğu mesafeli konumlanmaları, bu mümkün değilse kendi aralarında yüksek sesle konuşmalarını istenir.

Her bir grubun sehпасına fotoğraf setleri bırakılır. Her kolaylaştırıcı bir grupta görev alır. Kadınlarla aşağıdaki yönerge paylaşılır:

“Her gruptan kendi mahallesini kurmasını istiyoruz. Masanızda 16 kadına ait fotoğraf var. Sizden kuracağınız mahallede yaşayacak kişileri fotoğraflarını verdiğimiz kadınlar arasından seçmenizi rica ediyoruz. İstedığınız sayıda kişi seçebilirsiniz. Mahallenize alacağınız her kadın grup katılımcılarınızın tamamının onayı ile seçilmelidir. Seçim sırasında konuşmayacağız. Onayladığımız kişiler için el kaldıracacağız, onaylamadıklarımız için dur işareti yapacağız. Seçim çoğunluk kararı ile değil, tüm üyelerin el kaldırarak onaylanması sonucunda gerçekleşmelidir. 5 dakikanız var. Seçimimizi bu süre içinde hızlıca bitirmelisiniz.”

2. aşama: Mahallemizi tanıyalım

İki gruptan mahalle sakini olarak seçilen fotoğraflar ve mahalleye kabul edilmeyen fotoğraflar alınır.

Gruplara birlikte yaşamak üzere seçtikleri bazı fotoğraflardan 3-4 tane gösterilerek bu kişilerin neden seçildikleri sorulur. Mümkün olduğunda bir kelime veya kısa cümlelerle yanıtlamaları istenir. Grupların geribildirimleri herkesin göreceği şekilde not edilir.

Örnek:

Eğlenceli

Yetenekli

Güzel

Sevimli

Bize benziyor...

Aynı yöntemle mahalleye seçilmeyen kadınlar için geribildirimler alınır. Seçilmeyen fotoğraflardan 3-4 tane gösterilir ve "Bu kişiyi mahallenize neden almadınız?" diye sorulur. Alınan yanıtlar grubun göreceği şekilde başka bir kâğıda not edilir.

Örnek:

Dövmeleri var.

Mahalleyi huzursuz eder.

Kavgacı

Bize benzemiyor....

Yanıtlar alındıktan sonra bu bölüm tamamlanır.

3. aşama: Grup tartışması/ Dışarıda kalan kim?

Grup tartışması, katılımcıların mahalle dışında bıraktıkları kişilere karşı tutumlarını ve sebeplerini fark etmeleri ve grupça değerlendirmeleri amacıyla uygulanmaktadır.

"Çalışmamıza başlarken mahallenizde birlikte yaşayacağınız kişileri belirlemenizi istedik. Size seçeceğiniz kişi sayısı hakkında sınırlama getirmediğimiz. Fotoğrafların tamamını seçebilirsiniz. Ancak bazı kişileri mahallenize almadınız.

Sizlerle fotoğraflarını paylaştığımız kişileri tanımıyorsunuz. Daha önce karşılaşmadınız. Fotoğraflarında gördüğümüz fiziksel özellikleri üzerinden değerlendirip onlar hakkında 'Çok çalgın görünüyor. Mahalleyi huzursuz eder. Kavgacı birine benziyor. Bize benzemiyor.' şeklinde yorumlar yaptınız ve varsayımlarda bulundunuz.

Sizce neden böyle yorumlar yaptık?"

Konuşmak isteyenlere söz verilir.

BAKIŞ AÇISI VE ÖNYARGILAR

Grup tartışmasının ardından aşağıdaki bilgilerden faydalanarak bakış açısı ve önyargı hakkında bilgi paylaşın.

“Deneyimlerimiz, ait olduğumuz kültür, eğitimimiz, hayat tecrübemiz, çevremiz, yaşımız, mesleğimiz, okuduğumuz kitaplar, ailemiz vb. birçok durum ve özelliğimiz hayata bakış açımızı oluşturur. Dünyaya bakış açımızın oluşturduğu çerçeveden bakar, yaşamımızı buna göre yorumlar ve şekillendiririz. Karşılaştığımız kişi ve durumların iyi, kötü, güzel, çirkin, doğru, yanlış, normal veya anormal olduğunu bakış açımıza göre değerlendirir, yaşamla ilgili davranışlarımızı buna göre belirleriz.

Her insanın hayata bakış açısı farklıdır. Kişilerin yaşamlarını kendi bakış açılarına göre değerlendirmeleri ve tercih ettikleri biçimde davranmaları doğal bir haktır. İnsanlar yaşamlarını, tercihlerini, davranışlarını kişisel bakış açılarına göre düzenleyebilirler. Ancak, kendi seçimleri ve kabulleri dışında kalanı yani kendisinden farklı olanı dışladığı, ötekileştirdiği, olumsuz sıfatlar yüklediği noktada ayrımcılık başlar. Ayrımcılığın temelinde ise önyargılar vardır. Önyargı, yeterli ve gerekli bilgimiz olmadığı halde, bazen tanımadan kişilerin dış görünüşüne, milliyetine, dinine, hangi şehirden olduğuna, mesleğine, cinsiyet kimliğine, fiziksel özelliklerine vb. bakarak hüküm vermek, fikir yürütmektir. Önyargılarımız nedensiz oluşmaz. Bu yargılarımızı çocukluktan başlayarak sosyal çevre, medya, okul vb. birçok alanda öğreniriz. İlk yargılarımızı ailemizden aldığımız mesajlarla öğrenir yaşımız ilerledikçe bizden farklı olana karşı daha çok önyargı biriktiririz.

Bize karşı önyargılı davranışları kolaylıkla fark ederiz ancak kendi önyargılarımızı görmemiz bu kadar kolay olmaz.”

Bu tartışma ikinci oturumda devam eder.

Not: İkinci oturuma başlamadan önce oturma düzeni tüm katılımcıların bir arada olacağı büyük daire biçiminde düzenlenir.

II. Oturum

DRAMA: TANISAN SEVERSİN

“Bizim Mahalle” çalışmasında mahalleye seçilmemiş karakterlere ait iki fotoğraf seçin. Varsa iki grup tarafından da mahalleye alınmamış kişileri seçmeye özen gösterin. Katılımcılar arasından canlandırma çalışması için iki gönüllü seçin.

Gönüllüler aşağıdaki yönergelere uygun olarak seçilen profillerden birer karakter oluşturarak canlandırma yaparlar. Atölye süresi sınırlıysa canlandırma çalışmasını daha kısa sürede uygulamak için gönüllüler yerine

kolaylaştırıcılar da sorumluluk alabilir.

Gönüllülere birer fotoğraf verilir ve aşağıdaki yönerge paylaşılır.

“Size verdiğimiz karakterleri canlandırmanızı istiyoruz. Fotoğraftaki profile uygun olarak aşağıdaki soruların yanıtlarıyla bir karakter oluşturun. Ardından bu kişileri siz o kişiymişsiniz gibi canlandırın.

İsmin nedir? Kaç yaşındasın? Hangi ülkede/şehirden yaşıyorsun?

Güne nasıl başlarsın, gün içinde neler yaparsın? Seni neler heyecanlandırır? Ne korkutur?

Nelerden mutlu olur olursun? Mesleğin veya becerilerin nelerdir?

Geleceğe dair hayallerin nelerdir?

Hazırlanmak için 5 dakikanız var. İsterseniz kendi grubunuzdan destek alabilirsiniz. Süre dolduğunda hikâyesini anlatacağınız kadınların rolüne girerek, onlar konuşuyormuş gibi bize tanıtacaksınız.”

Her gönüllü (veya kolaylaştırıcı) hazırladığı karakteri canlandırır. Canlandırmalar yapıldıktan sonra oyunculara canlandırdıkları karakter hakkında ne hissettikleri, bu karakterlerle nasıl bir bağ kurdukları sorulur. Geribildirimler alınır. Gruba sorulur:

“Sizin için iki karakterin canlandırması yapıldı. Bu kişilerin daha önce sadece fotoğraflarını görmüş, kendinize yakın hissetmediğiniz için mahallenize seçmemiştiniz. Yapılan canlandırmalarla onları daha yakından tanıdınız. Onlar hakkında şimdi ne düşünüyorsunuz?”

Konuşmak isteyenlere söz verilir.

AYRIMCILIK NEDİR?

Bu bölümde aşağıdaki bilgilerden faydalanarak ayırım ve ayrımcılık kavramları hakkında bilgi paylaşarak başlayın.

“Ayrım sözcüğü, ‘bir kimse veya nesnenin bir başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan ayrılık, benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik, farklılık, fark’ anlamındadır. Mesleğimizi, giyim tarzımızı, kiminle mutlu olacağımızı, hangi eğitimi alacağımızı, hangi yemeği pişireceğimizi neredeyse hayatın her anını ayırım yaparak ve bize uygun olanı seçerek yaşarız. Bize uygun olanı seçebilmemiz için ayırım yapabiliyor olmamız gerekir.

Ayrımcılık ise, belirli bir grubun veya kişinin, sahip olduğu doğuştan gelen veya sonradan edinilmiş kültürel özellikleri ya da farkları nedeniyle, ayırt edilmesi ve toplumun geri kalan kısmından bilinçli olarak uzaklaştırılması ve dışlanması olarak tanımlanabilir. Özetle, bir kişinin veya grubun herhangi bir niteliği sebep gösterilerek dışlanması, haksızlığa uğraması ve bu yolla

mağdur edilmesi anlamına gelir. İnsanların sahip olduğu birçok özellik ayrımcılık için neden gösterilebilir. Örneğin, milliyet, din, dil farklılıkları, zenginlik-yoksulluk gibi sınıfsal farklılıklar, eğitilmiş-eğitimsiz, doğulu veya batılı olmak, esmer, zayıf, engelli veya şişman olmak gibi bedensel ve fiziksel özellikler cinsiyet vb.

Şimdi hep birlikte bazı örnekler üzerinde düşünelim.”

Örnek-1

“Kadınların eğitim alanında çok başarılı olduklarını düşünüyorum” ifadesinde ayrımcı bir yaklaşım olduğunu söyleyemeyiz. “Kadınlar doğaları gereği eğitim konusunda daha başarılıdır. Bu nedenle çocuk eğitimi ve bakımı kadınların görevidir” ifadesinde ise toplumsal cinsiyet ayrımı vardır.

Gruba iki yargı arasında nasıl bir fark olduğu sorulur.

Konuşmak isteyenlere söz verilir. Aşağıdaki açıklamayla devam edilir.

“Birinci cümlede kadınların eğitim konusunda yetenekli oldukları ifade edilmiş. İkinci cümlede, çocuk eğitiminin sadece kadınların yerine getirmesi gereken bir sorumluluk olduğu iddia edilerek toplumsal cinsiyet rolü desteklenmiş ve cinsiyet ayrımcılığı yapılmıştır. ”

Örnek-2

Bir doktorun; “Akdeniz kültürünü ve yaşam biçimini beğeniyorum. Bu kültürden insanlarla iyi anlaşıyorum. Arkadaşlarımın çoğu Akdenizlidir” ifadesi sosyal yaşamı hakkında bakış açısını yansıtır. “Akdenizliler kuzeylilerden iyidir” dediğinde genelleme ve ayrımcılık yapmış olur.

Gruba bu yargı arasında nasıl bir fark olduğu sorulur.

Konuşmak isteyenlere söz verilir. Aşağıdaki açıklamayla devam edilir.

“Bazı kültürleri kendimize daha yakın hissedebilir, arkadaşlarımızı o kültürden gelen kişiler arasından seçebiliriz. Bu doğal bir durumdur. Ancak Akdenizliler iyi, kuzeyliler kötüdür gibi genellemeler ayrımcılık içerir. Aynı doktor, muayenehanesine gelen Akdenizli bir hastaya diğer hastaları geride bırakarak öncelik tanıdığına veya kuzeyli bir hastaya sağlık hizmeti vermeyi ret ettiğinde ise hem ayrımcılık hem de hukuken ‘suç’ işlemiş olur. ”

GÜNÜN DEĞERLENDİRMESİ

Katılımcılar atölye ile ilgili kişisel değerlendirmelerini aşağıdaki gibi sınıflandırıp paylaşabilirler:

- Bugünkü atölyede konuştuğumuz en önemli ve faydalı konu/bilgi,
- Atölyenin en güzel/iyi bölümü,

- Farklı veya daha iyi olabilirdi diye düşündüğüm kısım/konu/etkinlik
Konuşmak isteyenlere söz verilir ve değerlendirme çalışması tamamlanır.

RAHATLAMA ÇALIŞMASI VE KAPANIŞ

Katılımcıların Bizim Mahalle çalışmasında ve canlandırma sırasında empati kurdukları karakterlerin üzerlerinde bıraktığı etkiyi atmaları ve olumsuz duygulardan uzaklaşmaları için rahatlama aktivitesi gerçekleştirilir.

Katılımcılar salonun ortasında çember biçiminde sıralanır.

Birinci adım:

“Bugün birçok karakterden bahsettik. Bazılarını canlandırdık. Canlandırdığımız karakterlerin duygularını hissettik, paylaştık. Şimdi, size gösterdiğim gibi ellerimizi kullanarak hep birlikte bu etkiden arinalım.”

Kolaylaştırıcı elleriyle, göğsünden başlayarak sanki üzerine konan bir şeyi uzaklaştırıyormuş ve siliyormuş gibi hareketler yapar. Katılımcılardan benzer hareketleri yapmalarını ister. Katılımcılarla birlikte ortalama 30 saniye kadar bu hareketleri tekrar eder.

İkinci adım:

“İki elimizle yere değmek istiyormuşuz gibi eğilelim, doğrulurken önce düşük doğruldukça artan bir ses ile haykıralım. AAAAAHH!”

Grubun tamamı bu hareketi en az üç kez tekrarlar. Ardından tüm grup birbirini alkışlar ve çalışma tamamlanır. Rahatlama çalışması ile ilgili duygusunu paylaşmak isteyen varsa söz verilir.

Bir sonraki haftanın toplantı saati ve gündemi hakkında bilgi verilir, katılımcılar uğurlanır.

**6. HAFTA- Kadın Olmak Atölyesi
(Toplumsal Cinsiyet)**

ÖN BİLGİ

Bu atölye, cinsiyet ayrımcılığını besleyen toplumsal inanç, kabul ve kuralları fark ettirmeyi ve cinsiyet eşitliği yönünde farkındalık yaratmayı hedefler.

Gruplarda, toplumsal cinsiyet kavramlarıyla ilk kez karşılaşacak katılımcılar olabileceği unutulmamalıdır. Atölye sırasında kültürel kodlar veya inançlar vb. referans gösterilerek toplumsal cinsiyet rollerini onaylayan geribildirimlerle karşılaşabilirsiniz. Kadınlardan gelen bu tür geribildirimleri eleştirmek doğru bir yöntem olmayacaktır. Bu tür eleştiriler kadınlara değerlerine ve inançlarına saygı gösterilmediğini düşündürebilir. İtiraz eden kadınlarla birebir tartışma yürütmek yerine, "Bu konuda farklı düşünen veya fikrini paylaşmak isteyen var mı?" şeklinde sorularla konuyu grup tartışması biçiminde sürdürmek en doğru yöntem olacaktır.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığını konuşmak zaman zaman kadınların olumsuz deneyimlerini hatırlamalarına, cinsiyetlerinden dolayı yaşadıkları engel ve şiddeti hatırlamalarına neden olabilmektedir. Bu sebeple, atölye programının sağlıklı bir zeminde uygulanması için konular drama ve oyunlarla zenginleştirilmiştir. Programın son bölümü rahatlatma aktivitesine ayrılmıştır.

ATÖLYENİN KAZANIMLARI

- Katılımcı, cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsiyetçi ayrımcılık kavramları hakkında bilgi edinir.
- Cinsiyet ayrımcılığını besleyen toplumsal kaynakları ve inançları keşfeder.
- Kendi yaşamlarında karşılaştıkları engel ve sınırların, cinsiyet ayrımcılığıyla bağını ve ilişkisini fark eder.
- Grup katılımcıları kültürel farklılıklarına rağmen cinsiyetlerinden dolayı yaşadıkları benzer sorun alanlarını ve engelleri fark eder.

YÖNTEM	Uygulama Araçları	Düz anlatım Soru- cevap tartışması Drama ve vaka çalışması
	Oturma Düzeni	Grup, Çember (yuvarlak) biçiminde oturma düzeni
GEREKLİ MALZEME VE İHTİYAÇLAR	Pano kağıtları (4-5 adet) Pano kalemleri (en az 2 renk) A4 kağıt (4-5 adet) Yazı kalemleri (2-3 adet)	

GÜNDEM VE ZAMAN PLANI	
I. Oturum Selamlama (10 dakika) Cinsiyet nedir? (10 dakika) Kadın ve erkek rollerini nasıl tanımlıyoruz? İsimsiz mektup çalışması (20 dakika) Toplumsal cinsiyet rolleri (10 dakika)	
Ara/İkram	
II. Oturum Toplumsal cinsiyet rolleri ve biz (15 dakika) Toplumsal cinsiyet eşitliği (15 dakika) Günün değerlendirilmesi ve kapanış (10 dakika)	

ATÖLYE PROGRAMI

I. Oturum

SELAMLAMA

Grup katılımcıları karşılanır.

Katılımcılara bir önceki toplantının ardından neler hissettikleri, neler düşündükleri hakkında sorular sorulur.

“Geçen hafta sizlerle ayrımcılık konusunu konuşmuştuk. Atölyeden sonra bu konuda neler düşündünüz? Aradan bir hafta geçti, atölyede öğrendikleriniz çevrenizle iletişiminize yansdı mı? Bu konuda diğer insanların davranışları hakkında gözlemleriniz oldu mu? Aklınızda kalanlar nedir?”

Konuşmak isteyenlere söz hakkı verilir.

Grup kuralları hatırlatılır.

Gündem hakkında kısa bilgi verilir.

Gruba önceki hafta ayrımcılık konusunda yapılan paylaşımları hatırlatmak, cinsiyete dayalı ayrımcılık temasına giriş için uygun zemini yaratacaktır.

“Ayrımcılık konusunu konuşurken uyguladığımız ve karşılaştığımız ayrımcı davranışlara örnekler verdik. Bu hafta, cinsiyetimizden dolayı karşılaştığımız ayrımcılık ve bunun sebepleri hakkında konuşacağız.”

CİNSİYET NEDİR?

“Bugün sohbetimize bir soru ile başlamak istiyoruz. Daha önce cinsiyet kavramı ile birçok kez karşılaşmış olabilirsiniz. Cinsiyet nedir? Cinsiyet dediğinde aklınıza ilk gelen şey nedir?”

Doğru mu yanlış mı diye düşünmeden aklımıza ne geliyorsa paylaşabiliriz.”

Konuşmak isteyenlere söz hakkı verilir. Ardından aşağıdaki bilgi notları paylaşılır.

“Cinsiyet: Doğuştan gelen, eril (erkek) ve dişi (kadın) özelliklere dair biyolojik özelliklere işaret eder. Cinsiyet (cins) bir canlının doğuştan kazandığı cinsel üremeye yönelik özelliklerin toplamıdır. Biyolojik olarak erkek veya kadın olma halidir.

Cinsiyet özelliğimiz doğuştan gelir, dünyanın her yerinde aynı şekilde tanımlanır. Bununla birlikte her toplum kadın ve erkeklerin nasıl davranmaları gerektiği hakkında farklı kural ve beklentilere sahiptir. Atölyemizin bundan sonraki bölümünde toplumların kadınlık ve erkeklik rollerini nasıl

tanımladığı ve bunun yaşamlarımıza nasıl yansıdığı konularında tartışmalar yürüteceğiz.”

İSİMSİZ MEKTUP ÇALIŞMASI: KADIN VE ERKEK ROLLERİNİ NASIL TANIMLIYORUZ?

Toplumsal cinsiyet temasına “İsimsiz mektup” çalışmasıyla devam edilir. Bu çalışmada temel amaç katılımcıların kadın ve erkek rollerine dair ezberlerini, bu rolleri nasıl tanımladıklarını ve önyargılarını fark etmeleridir.

Çalışmaya İstanbul’da yaşayan emekli bir öğretmenin dilinden yazılan mektubun okunmasıyla başlanır. Emekli öğretmen mektubunda kendi yaşamını ve mahallesinde yaşayan insanları anlatmaktadır. Mektupta karakterlerin cinsiyetleri hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Mektup okunduktan sonra katılımcılardan mektupta anlatılan karakterlere birer isim bulmaları istenir. Grubun bulduğu isimler karakterlerin cinsiyetleri ile eşleştirilir. Kadın karaktere erkek, erkek karaktere kadın ismi verilmiş mi tespit edilir. Ardından karakterlere hangi özelliklerine göre kadın veya erkek isimleri verildiğine dair grup tartışması yapılır.

Not: Arapça cinsiyet özelliğine sahip bir dildir. Hikâyenin Arapça anlatımında cinsiyete işaret eden sıfatlar, ibareler kullanılmamasına özen gösterilmelidir.

Grupla aşağıdaki yönerge paylaşılır.

“Sizinle emekli bir öğretmenin kendisi ve mahallesi hakkında bilgiler paylaştığı bir mektup okuyacağız. Biz bu mektubu okurken dikkatlice dinlemenizi rica ediyoruz. Okuma bittikten sonra sizlere bu metin ile ilgili sorularımız olacak.”

Kolaylaştırıcılardan biri aşağıdaki yazıyı herkesin duyacağı şekilde yüksek sesle okur.

“Selamlar saygıdeğer kadınlar. Size kendimi ve mahallemi tanıtmak isterim.

İstanbul’un Üsküdar ilçesinde doğdum ve büyüdüm. Hayatım aynı mahallede geçti. Burada herkes beni tanır ve sever. Arkadaş, dost edinmeyi çok severim. 70 yaşındayım ve emekli öğretmenim.

Her gün güne erken başlarım. Çayımı demler, sonra da sokağın başındaki fırından sıcak ekmek alırım. Fırıncımız benim öğrencim. Onun ilkokul öğretmeniydim. Çok saygılı, güler yüzlü, çalışkan biridir. İri mavi gözleri çocukluğundan beri hiç değişmedi. Hala pırlıl pırlıl cam gibi parlar.

Kahvaltıdan sonra çiçeklerimi sular evi şöyle bir toparlarım. İşlerim bitirdikten sonra sabah kahvemi içerim. Kahve içmeye bazen komşum gelir, bazen ben ona giderim. Bazen de bahçeye iner çınar ağacının gölgesinde

içeriz. Komşum da benim gibi emekli. Eski bir trafik polisi.

İki gün önce üst kata genç biri taşındı. Mimarmış. Henüz tanışmadık. Kapısında bisiklet gördüm. Uzun boylu, sporcu bir tipi var. Komşular onun için sert ve asık suratlı dediler. Pek konuşkan değilmiş. Tanıyınca anlayacağız bakalım.

Komşumla ben tatlıyı çok severiz. Geçen ay mahallemize Suriye tatlıları yapan bir pastane açıldı. Neredeyse haftada 2-3 kez gidiyoruz. Pastane sahibi çok nazik biri. 'Bu tatlı bayramda, bu tatlı ramazanda' yenir diye ballandıra ballandıra anlatıyor gittiğimizde. Şimdiden tüm çeşitlerini denedim.

İste böyle. Umarım bir gün yolunuz bu taraflara düşer. Çınar ağacımızın gölgesinde bir kahve içeriz."

Okuma tamamlandıktan sonra katılımcılara aşağıdaki yönerge okunur.

"Sizden, bu yazıda anlatılan kişiler için birer isim bulmanızı rica ediyoruz.

Hikâyeyi anlatan emekli öğretmenin adı ne olsun?

Fırıncının adı ne olsun?

Trafik polisi emekli komşunun adı ne olsun?

Mimar komşumun adı ne olsun?

Pastaneci komşunun adı olsun?"

Katılımcıların hikâyenin kahramanlarına verdikleri isimleri bir panoya yazın. Ardından aşağıda profil bilgilerinin yazılı olduğu kağıdı, grubun bulunduğu isimlerin yanına asın.

Mektuptaki karakterlerin orijinal cinsiyetleri şu şekildedir:

Anlatıcı, emekli öğretmen: Erkek

Fırıncı: Kadın

Trafik polisi emekli komşu: Erkek

Mimar komşu: Kadın

Suriyeli tatlıcı: Kadın

Grupla birlikte iki listeyi karşılaştırın. Listede kadın karakterlere erkek, erkek karakterlere kadın ismi verilmiş mi? Birlikte kontrol edin. Ardından katılımcılara kahramanları hangi özelliklerine göre isimlendirdiklerini sorun.

"Hikâyedeki mimar bir kadın. Bize mimarın erkek olduğunu düşündüren durum nedir?"

Hikâyedeki emekli öğretmen bir erkek. Bize kadın olduğunu düşündüren durum nedir?”

Konuşmak isteyen katılımcılara söz verilir ve tartışma tamamlanır.

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ NEDİR?

İsimsiz Mektup çalışmasının ardından aşağıdaki bilgi notundan faydalanarak gruba cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları hakkında açıklama yapın.

“Biyolojik cinsiyet özelliklerimizi doğuştan gelir, dünyanın her yerinde aynıdır. Yani bütün bebekler benzer biyolojik özelliklerle doğar. Toplumsal cinsiyetimiz ise doğduktan sonra toplumun erkeklik ve kadınlık hakkında görüşleri, inançları ve beklentileriyle şekillenir. Toplumun kadın ve erkekler için belirlediği davranış ve yaşam biçimlerine cinsiyet rolleri denir.

Doğduğumuz günden itibaren toplumun beklentilerini, kızlara ve erkeklere verdiği anlamları öğrenmeye ve buna uygun davranmaya yönlendirilerek büyürüz. Hayata ilk adım attığımız anda bize verilen isimler bile bizden beklenen cinsiyete dair mesajlar taşır. Kadın isimleri daha çok duygu, hayal, güzel koku, iyi huy, çiçek, güzellik, estetik, fazilet, fedakâr, uysal, uyumlu, ürkek, gülümseyen, ağlayan, iffetli vb. manalar taşır. Leyla, Emel, Gül, Ceylan, Ahu, Afife, vb. Erkekler verilen isimler ise cesur, yetenekli, başarılı, güçlü, korkusuz, bilgili, atak vb. manalar barındırır. Aslan, Volkan, Kahraman, Polat, Savaş vb.

Toplumsal cinsiyet rolleri kadınlardan narin, itaatkâr, iyi huylu, akıllı, fedakâr ve güzel olmaları bekler ve bunu bir mühür gibi bize verdiği isimle sabitler. Aynı şekilde erkeklerden atak, cesur, korkusuz, zeki ve yiğit olmaları beklenir. Bu konuda sizin eklemek istedikleriniz var mı? Ne düşünüyorsunuz?”

Konuşmak isteyenlere söz verilir ve oturum tamamlanır.

II. Oturum

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ VE BİZ

Bu bölüme Parkta Yürüyüş isimli drama çalışması ile başlanır. Bu çalışma katılımcıların toplumsal cinsiyet ayrımcılığının kadınların yaşamını nasıl etkilediği konusunda grupça düşünmeye ve tartışmaya başlamaları için uygun bir zemin yaratacaktır.

Drama senaryosunun genel hatları şu şekildedir:

Yürüyüş yapmak üzere akşam saatlerinde parka giden Zeynep ve Roşin’in parkta bir erkek tarafından sözlü tacize uğrar ve tartışma yaşarlar. Bu tartışmaya şahit olan mahalle sakinleri bu olayda Zeynep ve Roşin’i suçlar. Cinsiyetçi bir bakış açısıyla akşam karanlığında, yanlarında bir erkek

olmadan dışarı çıktıklarını ve hatalı olduklarını savunurlar.

Canlandırmanın ardından katılımcı bir yöntemle Zeynep ve Roşin karakterlerinin karşılaştıkları ayrımcı davranışlar grupça tespit edilir ve sebepleri tartışılır. Ardından, karakterlerin yaşadıkları cinsiyet ayrımı ile katılımcıların kendi yaşamlarında karşılaştıkları deneyimler arasında bağ kurmaları sağlanır. Katılımcılar kendi yaşamlarında ve çevrelerinden kadınların karşılaştıkları benzer ayrımcılık deneyimleri hakkında bilgi paylaşımı yaparlar.

Roşin ve Zeynep'in hikâyesi üzerinden başlayan bilgi ve deneyim paylaşımları grubun kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığı ve bu ayrımcılığın yarattığı engel ve sorunların ele alınmasıyla tamamlanır.

Uygulama

Gruptan iki gönüllü seçilir. Gönüllülerden biri Zeynep, diğeri Roşin'i canlandırmak üzere görev alır. Gönüllülere konuşma metinleri verilir. Oyunda görgü tanıkları rolleri için (Semire Teyze ve Bakkal Nuri Amca) iki gönüllü daha seçilebilir veya bu rollerin her birini bir kolaylaştırıcı canlandırabilir.

Gönüllüler dairenin ortasına alınır.

Kolaylaştırıcılar çalışmaya aşağıdaki notu okuyarak başlar:

“Sevgili kadınlar, dün akşam Zeynep ve Roşin parkta yürüyüş yaparken bir sorun yaşamışlar. Yaşanan olaya Semire Teyze ve Bakkal Nuri Amca tanıklık etmiş. Dün akşam ne olmuş, ne bitmiş önce onlardan dinleyelim.”

Görgü Tanıkları

Semire Teyze:

“Ben bu mahallenin Semire Teyzesiyim. Evimiz parkın karşısında. Balkonda oturmuş etrafı seyrediyordum. Parkta yürüyen iki genç kız gördüm. Güle oynaya yürüyorlardı. Böyle güle oynaya gezmek genç kızlara yakışmaz evlatçığım. Hem de akşam karanlığında. Neyse şekerim, daha sonra bir delikanlı yaklaştı onlara. Bir süre onlar önde delikanlı arkada yürümeye devam ettiler. Bir iki dakika sonra kızlardan biri elindeki şişeyi delikanlıya fırlattı ve tartışmaya başladılar.

Biz gençken annemizle sokağa çıkar, edebimizle sağa sola bakmadan yürürdük. İşte böyle gezersen bunlarla karşılaşsın.”

Bakkal Nuri Amca:

“Ben Bakkal Nuri. Bu sokağın 40 yıllık esnafıyım.

Bizim mahallede böyle olaylar olmazdı hiç. Kadınlar da değişti dünyada.

Hava kararmış, akşam saati parkta ne işin var? Evinde oturacaksın. Çok mu sıkıldın abini eşini alacaksın yanına öyle gezeceksin.

Mahallemizin kızlarını, kadınlarını her zaman koruruz ama onlarda dikkat edecek, doğru davranacak. Akşam vakti saat 10.00 olmuş, sokakta kendi başına gezmeyecek. Delikanlı hatalı tamam ama bir de hata yaptırana bakacaksın.”

Görgü tanıklarının ardından Zeynep ve Roşin konuşur.

Zeynep:

“Hava çok sıcaktı, parka gidip biraz hava alalım dedik. Roşin ile beraber yürüyorduk. Bir kişinin bizi takip ettiğini fark ettik. Bize yaklaşınca laf atmaya başladı. Onu uyarmamıza rağmen ısrarla takip etmeyi sürdürdü. Çok öfkelenidik.”

Roşin:

“Bize yaklaştığını görünce elimizdeki plastik su şişelerini ona fırlattık. Ardından tartışma büyüdü. Ondan şikâyetçiyiz! Bu mahallede yaşayan her kadın rahatsız edilmeden parkta, sokakta gezebilmeli. Mahallemizdeki tüm kadınların desteğini istiyoruz!”

Drama tamamlandıktan sonra katılımcılardan görgü tanıklarının Zeynep ve Roşin'in karşılaştıkları durumu nasıl yorumladıkları sorulur ve bu yorumlardaki ayrımcı tutumlar grupça değerlendirilir.

Tartışmanın ardından şu soru yöneltilir:

“Bu olaya şahitlik eden Nuri Amca ve Semire Teyze Zeynep ve Roşin'e karşı sırf kadın oldukları için ayrımcılık yapmış olabilirler mi?”

Konuşmak isteyenlere söz verilir ve drama çalışması tamamlanır.

TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI

Grup tartışmasının ardından aşağıdaki bilgi notundan yararlanarak toplumsal cinsiyet ayrımcılığı hakkında bilgi paylaşın.

“Toplumsal cinsiyet rolleri her topluma, bölgeye ve hatta her insana göre değişir. İçinde yaşadığımız toplum nasıl davranacağımız, nasıl anne ve eşler olacağımız, hangi mesleği seçeceğimiz gibi, yaşamımızla ilgili kuralları belirler.

Toplumsal cinsiyet rolleri sadece kadınları değil aynı zamanda erkekleri de olumsuz etkiler. Cinsiyetçi baskı ile erkekler daima güçlü, koruyan, sert, duygularını belli etmeyen, korkmayan, cesur kişiler olmaya zorlar. Bununla birlikte kadınlar, cinsiyet ayrımcılığına erkeklerden daha fazla maruz kalır.

Örneğin, çocuk yaşlarda annemizle beraber ev temizliği ve çocuk bakımı gibi işlerde sorumluluk alırız. Oyun oynama hakkımız elimizden alınır. Sırf kız çocuğu olduğumuz için bazen ev işlerinde anneye yardım bahanesiyle veya artık genç kız olduğumuz düşüncesiyle okuldan alınırız.

Aileler erkek çocuklarının iş sahibi olması için yatırım yapar, maddi kaynak yaratır. Kızlarının iş sahibi olması için yatırım yapan pek fazla aile yoktur.

Her kadın farklı şekillerde de olsa cinsiyetçi ayrımcılıkla karşılaşır.

Kendiniz veya çevrenizdeki kadınların karşılaştığı ayrımcı davranışlar hakkında örnekler paylaşmak isteyen var mı? Bu konuda düşüncelerini, deneyimlerini paylaşmak isteyen var mı? Cinsiyet ayrımcılığı bizim ve çevremizdeki kadınların yaşamını nasıl etkiliyor? Nelerle karşı karşıya kalıyoruz?”

Konuşmak isteyenlere söz verilir.

Katılımcıların söz almakta zorlanmaları durumunda kolaylaştırıcılar kendi deneyimlerinden örnekler vererek grup tartışmasını başlatabilirler.

Grup tartışması için ipuçları:

*Çocukluk döneminden başlayarak ev ve içinde ve ev dışında bizim için belirlenmiş kapalı sınırlar içinde yaşarız. Bu durum bizim karar verme ve bağımsız hareket etme yeteneği kazanmamızı engeller.

*Cinsiyet ayrımcılığı kendi yaşamımızı kurma ve hayatımızla ilgili karar verme haklarımızı elimizden alır. Eğitim, iş ve sosyal yaşama katılımımızı sınırlar.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

“Toplumsal cinsiyet kuralları toplumu oluşturan bireylerin kabulü ve onayı ile var olur. Bireysel olarak cinsiyetlere yüklediğimiz anlamlar bir zincirin halkaları gibi birleşir cinsiyet tanımını oluşturur. Sahip olduğumuz cinsiyetçi önyargılar, kurallar ve inançlar bir yandan cinsiyetçi rolleri besler, diğer yandan bu rollerle şekillenen, sınırlanan kişiler oluruz.

Çoğu zaman önyargılı, ayrımcı davranışlarımızın farkında bile olmayız. Özellikle kadın ve kız çocuklarına uygulanan ayrımcılık toplum tarafından o kadar normal karşılanır ki bunun haksızlık ve ayrımcılık olduğunu göremeyiz bile.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeklerin hayatın her alanına eşit katılımları ve eşit haklara sahip olmalarını ifade eder. Eşit bir yaşam; ‘herkesin kendini özgürce var edebildiği, cinsiyet ayrımcılığı ve önyargılardan arınmış, eşit hak ve katılımın olduğu toplumsal alanın’ sağlanması ile mümkündür. Bu alanın sağlanması cinsiyet rolleri ile şekillenen önyargı ve engellerin

ortadan kaldırılması ile mümkündür.

Önyargı ve engellerin ortadan kaldırılması için her birimiz çok şey yapabiliriz. Öncelikle cinsiyetlere yönelik öğrendiklerimizi, ezberlerimizi, önyargılarımızı fark etmemiz gerekir. Bize öğretilenleri eşitlik yönünde dönüştürmemiz değişim için önemli bir adım olacaktır. Buna günlük yaşamda çoğu zaman üzerinde çok düşünmeden kullandığımız ayrımcı ifadeleri ve ezberlerimizi değiştirerek başlayabiliriz.

‘Erkek işi, kadın işi, erkek sözü, erkek gibi kadın’ vb. ifadelerden kaçınarak, çocuklarımıza cinsiyetlerine göre değil yaşlarına ve yeteneklerine göre sorumluklar vererek cinsiyet eşitliği yönünde adımlar atabiliriz. Biz bu adımları attıkça toplumsal cinsiyet ayrımı halkaları zayıflayacak ve eşitlik yönünde değişim güçlenecektir.”

Gruba soru:

“Daha eşit bir yaşam için neler yapabiliriz? Bu konuda önerisi veya sorusu olan var mı?”

Konuşmak isteyenlere söz verilir ve oturum tamamlanır.

GÜNÜN DEĞERLENDİRMESİ

Bir sonraki atölye için ödev verilir ve kısa bir hazırlık yapılması istenir:

“Bir sonraki atölyemizde kadın dayanışmasını konuşacağız. Kadınlar dünyanın her yerinde birbirlerine destek olmak yaşamlarını kolaylaştırmak için çeşitli yöntemler uygularlar. Mesela birçok yerde kış hazırlıkları birlikte yapılır. Doğum yapan bir kadına yine başka bir kadın yardım eder. Hayatımızın zor anlarında kadın arkadaşlarımız destek olur.

Aranızdan gönüllüler belirlemek istiyoruz. Bize çevrenizde veya memleketinizde kadınlar birbirlerine nasıl destek olurlar, mesela bununla ilgili gelenekler nelerdir araştırıp anlatmanızı rica ediyoruz. Bu çalışma için kimler gönüllü olmak ister?”

Gönüllü olan kadınların isimleri not edilir. Sunum için ihtiyaç duyacakları teknik destek olması durumunda ekibin yardımcı olacağı söylenir.

Katılımcılar atölye ile ilgili değerlendirmelerini aşağıdaki gibi sınıflandırıp paylaşabilirler.

- Bana göre bugünkü atölyede konuştuğumuz en önemli ve faydalı konu/ bilgi, en güzel/iyi bölüm
- Farklı veya daha iyi olabilirdi diye düşündüğüm kısım/konu/etkinlik

RAHATLAMA ÇALIŞMASI VE KAPANIŞ

Huzur dolu bir nefes. Grup ayağa kalkar ve salonun ortasında çember şeklide sıralanır.

Yönerge

1. Aşama

“Bizim için huzuru ifade eden durum veya yer seçelim. Örneğin, çiçeklerle dolu bir bahçe veya sahilde yürümek. Bu yeri temsil eden bir koku veya çiçek seçelim. Örneğin, yasemin çiçeği ve deniz kokusu”

Katılımcılara bunu düşünmeleri için birkaç saniyelik kısa bir süre verin.

2. Aşama

Katılımcılar aşağıdaki örnekte olduğu gibi kendileri için huzuru temsil eden çiçek ve kokuları gruba hediye eder.

Katılımcıların çalışmayı daha iyi anlaması için bu tura önce kolaylaştırıcılar başlar.

Örnek:

1. Kolaylaştırıcı

“Benim huzur dolu yerim çiçekli bir bahçe. Çiçekleri koklar gibi derin bir nefes alır. Size o bahçedeki yasemin çiçeklerinin kokusunu yolluyorum.”

Elleriyle çiçek kokusunu herkese dağıtıyormuş gibi canlandırma yapar.

2. Kolaylaştırıcı

“Benim huzurlu yerim bir sahil yolu. Sizinle denizin kokusunu paylaşıyorum.”

Kolaylaştırıcılar, katılımcılar paylaşım yaparken “Bu çok güzel bir koku, bana çok iyi geldi” vb. yorumlarla katılımcıları isteklendirir ve çalışmanın etkisini artırır.

Katılımcıların paylaşımı tamamlandıktan sonra çalışma aşağıdaki gibi tamamlanır.

“Güzel çiçekler, deniz kokusu, gül kokuları (paylaşılan kokular tek tek hatırlatılır) sunduk birbirimize. Bu kokuları avucumuza dolduralım (avuçlarını açar, avuçlarında güzel kokular varmış gibi) ve hep birlikte bir kez daha koklayalım. Bu güzel kokular bir sonraki buluşmamıza kadar sizi sarsın, sarmalasin.”

Rahatlama çalışması ile ilgili duygusunu paylaşmak isteyen varsa söz verilir.

Bir sonraki haftanın toplantı saati ve gündemi hakkında bilgi verilir, katılımcılar uğurlanır.

**7. HAFTA – Birlikte
Güçleniyoruz Atölyesi
(Kadın Dayanışması)**

ÖN BİLGİ

Programın bu aşamasına kadar düzenlenen atölyeler grubun kadın dayanışması fikri etrafında buluşmaları için zemin hazırladı. Kadın dayanışması, katılımcıların program sırasında oluşturdukları ekip ruhu ve birlikteliğin güçlenmesi ve bu bağın program sonrasında da devam etmesi için önemli bir kavramdır.

Kolaylaştırıcılar bu atölyede grubun kendi dayanışma yöntemlerini keşfetmeleri için tartışmalarda ilham verici ve yol gösterici olmalıdır.

ATÖLYENİN KAZANIMLARI

- Grup kadın dayanışması hakkında bilgi edinir ve farkındalıkları güçlenir.
- Grup kendi aralarında dayanışma yöntemleri yaratmak üzere tartışma başlatır.

YÖNTEM	Uygulama Araçları	Düz anlatım Soru- cevap Grup tartışması Sunum
	Oturma Düzeni	Daire (yuvarlak) biçiminde oturma düzeni
GEREKLİ MALZEME VE İHTİYAÇLAR	Pano kağıtları (4-5 adet) Pano kalemleri (en az 2 renk) A4 kağıt (4-5 adet) Yazı kalemleri (2-3 adet)	

GÜNDEM VE ZAMAN PLANI	
I. Oturum Selamlama (10 dakika) Kadın dayanışması - Gönüllü sunumları (35 dakika)	
Ara/İkram	
II. Oturum Dünyadan kadın dayanışması örnekleri (10 dakika) Kadın dayanışması nedir? (10 dakika) Kadın dayanışmasını güçlendirmek (15 dakika) Günün değerlendirilmesi ve kapanış (10 dakika)	

Atölye süresi, katılımcı ve söz alan kişi sayısına göre 120-140 dakika arasında değişebilir.

ATÖLYE PROGRAMI

I. Oturum

SELAMLAMA

Grup kuralları hatırlatılır.

Atölyeye önceki hafta yapılan toplantının kısa bir özeti yapılarak başlanır.

Katılımcılara sorulur:

“Geçen hafta sizlerle toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konularını konuşmuştuk. Atölyeden sonra bu konuda neler düşündünüz? Aradan bir hafta geçti, atölyede öğrendikleriniz çevrenizle iletişiminize yansdı mı? Diğer insanların davranışları hakkında gözlemlerinizi oldu mu? Aklınızda kalanlar nedir?”

Konuşmak isteyenlere söz hakkı verilir.

Gündem hakkında kısa bilgi verilir.

“Bugün ‘kadın dayanışmasını’ konuşacağız. Biz kadınlar güçlenmek, daha iyi mücadele etmek, hayatı kolaylaştırmak için bazı çareler, çözümler kullanırız. Mesela, sosyal çalışmalara ve eğitimlere katılmak, dil öğrenmek, el becerisi öğrenmek, kitap okumak, çevremizde güven duyduğumuz kişilerle deneyim paylaşımı yapmak, bilgi alışverişinde bulunmak vb. farklı aktiviteler bireysel olarak güçlenmemizi ve iyilik halimizi destekler. Bununla birlikte, her kültürde kadınların bir araya gelerek başardıkları, yardımlaştıkları, birlikte güçlendikleri yöntemler, gelenekler vardır. Örneğin, geçmişten günümüze kadınlar, doğum, taziye, düğün, çocuk bakımı, tarım, şiddetle mücadele, savaş, göç vb. birçok alanda dayanışma yöntemleri geliştirdiler.

Bir önceki buluşmada bizlere kadın dayanışması hakkında sunum yapacak gönüllerimizi seçmiştik. İlk oturumumuzda onları dinleyeceğiz.”

Bu konuda hazırlık yapan üç gönüllüye sunumlarını paylaşmaları için söz verilir.

Her sunumdan sonra grup katılımcıları merak ettikleri konular hakkında birbirlerine sorular sorarlar. Farklı dayanışma örnekleri hakkında bilgi ve deneyimlerini paylaşabilirler.

II. Oturum

FARKLI KÜLTÜRLERDEN KADIN DAYANIŞMASI YÖNTEMLERİ

Oturuma aşağıdaki bilgi notu ile başlanır:

“Dünyanın birçok kültüründe çok sayıda kadın dayanışması örneğiyle karşılaşırız. Doğum kadınların olağanüstü güçlerinden biridir. Bununla birlikte doğum süreci, kadınların fiziksel ve ruhsal sağlıkları açısından risklere açık oldukları, kendileriyle aynı deneyimden gelen diğer kadınlarla dayanışma ihtiyacı duydukları hassas bir dönemdir. Kadınların bu dönemde yarattıkları dayanışma yöntemleri hakkında sizin için bir araştırma yaptık. Bazı örnekleri sizlerle paylaşmak üzere seçtik.”

Kolaylaştırıcılar farklı kültürlerden seçtikleri dayanışma örneklerini paylaşırlar. Bunun için aşağıdaki notlardan yararlanabilir ve kendi araştırmalarıyla elde ettikleri bilgilerle bu bölümü uyarlayabilirler.

“Latin Amerika

Latin Amerika'nın pek çok ülkesinde kadınlara annenin ve bebeğin sağlığını korumak için doğum sonrası lacuarentena (karantina) uygulanır. Anne doğumdan sonraki altı hafta boyunca elini eteğini bütün yorucu işlerden, ağır yemeklerden çeker. Bu süre boyunca ailedeki diğer kadınlar evdeki diğer çocukların bakımını üstlenir, evi çekip çevirir ve yemek yapar. Bu sırada anne dinlenmeye ve bebeğiyle bağ kurmaya fırsat bulur.

Nijerya

Nijerya'da bebeğin ilk banyosu omugwo adı verilen güzel bir seremoni ile yapılır. Omugwo'da bebeğin anneanesi ona ilk banyosunu yaptırır. Eğer anneanne yoksa, aile büyüğü kadınlardan biri bu görevi üstlenir. Çok basit gibi görünse de derin bir anlamı vardır: Onu yetiştirirken yalnız olmayacaksınız ve etrafındaki kadınlar seni destekleyecek.

Meksika

Meksika'da rebozo⁶ şalı ritüeli, yeniden doğumu ve tazelenmeyi simgeler. Doğumdan sonra annenin hem fiziksel hem de ruhsal olarak toparlanması için rebozo şalı ritüeli gerçekleştirilir. Yeni doğurmuş kadın, güvendiği kadınlar tarafından bitki özleri içeren bir suyla nazıkçe yıkanır. Bitki özlerinin vücudu iyileştirdiğine inanılır. Sonrasında ise rebozo şalıyla tepeden tırnağa sarılır. Böylece anne kendini iyi, güvende ve sıcak hisseder. Kadınlar anneye: Biz bu şal gibi sana sarılacağız ve her zaman yanında olacağız mesajını verirler.”

⁶ İspanya ve Meksika'da kadınların başlarına ve vücutlarına sardığı şallara “Rebozo” denir. Rebozo kadınların özellikle doğum öncesinde vücutlarına sardığı ve doğum sonrasında bebeklerini taşımak için kullandıkları geleneksel bir şalıdır.

KADIN DAYANIŞMASI NEDİR?

Gruba sorulur:

“Kadın dayanışmasına dair birçok örnek hakkında konuştuk. Sizlere kadın dayanışması nedir diye sormak istiyoruz. Doğru mu yanlış mı diye düşünmeden aklınıza ilk gelen kelimeleri söyleyebilirsiniz.”

Geri bildirimler alınır. Aşağıdaki bilgilerle devam edilir.

“Toplumsal cinsiyet ayrımcılığından dolayı biz kadınlar, erkeklerden farklı olarak daha ağır koşullarla mücadele etmek zorunda kalırız. Mesela savaş, göç, afet, zorlu yaşam koşulları, çocuk bakımı, yoksulluk, cinsiyete dayalı şiddet vb. durumlarla baş etmek için erkeklerden farklı yöntemler ve tedbirler geliştirmemiz gerekir. Çoğu zaman yaşamımızdaki zorluklarla başa çıkmak ve güçlenmek için çevremizdeki diğer kadınlardan destek alırız. ‘Kadın dayanışması’ kadınların cinsiyetlerinden dolayı karşılaştıkları zorluklarla birlikte mücadele etmeleri, birbirlerini desteklemeleri ve birlikte güçlenmeleri demektir.

Kadın dayanışmasına, şiddet yaşayan kadın komşumuza nereden destek alabileceği hakkında bilgi vermek, dışarıda işimiz olduğunda kadın arkadaşımızdan bir süreliğine çocuğumuza bakmasını istemek, kadın hakları için örgütlenmek, zor anlarımızda bilgimizi deneyimimizi paylaşarak güçlenmek vb. gibi çok sayıda örnek verebiliriz.

Kadınların eşitlik ve hak mücadelelerinde çok başarılı dayanışma örnekleriyle karşılaşırız. Yıl 1973. Almanya’nın Neuss kentinde Pierburg isimli otomobil fabrikasında Yunanistan, İtalya, Yugoslavya, İspanya ve Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş olan işçi kadınlar çalışıyorlardı. Otomobil parçaları üreten kadınlar erkeklere oranla daha düşük ücret alıyorlardı. Göçmen kadınlar eşitsizliği ortadan kaldırmak için ‘eşit işe eşit ücret’ talebiyle greve başladılar. Düşük ücretlere mahkûm edilen göçmen kadınların mücadelesine zaman içinde Alman kadınlarda katılarak destek oldular. Böylece kadın dayanışmasıyla mücadelelerini güçlendirdiler. Dayanışma sonunda grev, sekizinci günde kadın işçilerin zaferiyle sona erdi. Kadınların maaşlarına 65 fenik zam yapıldı.”

Bu tarihsel örnek hakkındaki fikirler paylaşılır ve bir sonraki tartışmaya geçilir.

DAYANIŞMAYI GÜÇLENDİRMEK İÇİN NELER YAPABİLİRİZ?

Gruba sorulur: *“Yaşam şartlarımızı ve ihtiyaçlarımızı düşünerek kendi grubumuz içinde ve diğer kadınlarla dayanışmak için neler yapabiliriz? Bu konuda fikirlerinizi ve önerilerinizi almak istiyoruz.”*

Konuşmak isteyenlere söz verilir ve grup tartişması başlatılır. Aşağıdakilere benzer sorularla tartişma güçlendirilir.

“şiddet yaşayan bir komşumuz veya arkadaşımız için ne yapabiliriz? Hamile bir arkadaşımıza nasıl destek olabiliriz? Yalnız bir anneye nasıl destek olabiliriz?”

Bu bölümde grubun önerdiği dayanışma yöntemleri herkesin göreceği şekilde pano kâğıdına yazılır. Hazırlanan pano salonun uygun bir yerine asılır. Grup olarak belirlenmiş olan dayanışma yöntemleri programın değerlendirme atölyesinde gruba hatırlatılmak üzere saklanır. Aynı zamanda, Birlikte Yaşam Partisi sırasında dayanışma panosu salonda asılı tutulur ve partinin finalinde bir yerel ve bir mülteci kadın tarafından iki dilde okunur.

GÜNÜN DEğerLENDİRMEşİ VE KAPANIş

Katılımcılar atölye ile ilgili kişisel değerlendirmelerini aşağıdaki gibi sınıflandırıp paylaşabilirler:

- Bugünkü atölyede konuştuğumuz en önemli ve faydalı konu/bilgi,
- Atölyenin en güzel/iyi bölümü,
- Farklı veya daha iyi olabilirdi diye düşündüğüm kısım/konu/etkinlik

Konuşmak isteyenlere söz verilir ve değerlendirme çalışması tamamlanır.

Bir sonraki hafta gerçekleşecek olan değerlendirme atölyesi için program değerlendirme formları dağıtılır. Katılımcılardan bir hafta içinde tamamlamaları ve bir sonraki oturuma yanlarında getirmeleri rica edilir. Toplantının saati ve gündemi hakkında bilgi verilir ve katılımcılar uğurlanır.

8. HAFTA – Değerlendirme Atölyesi

ÖN BİLGİ

Değerlendirme atölyeleri, grubun program süresince yaşadıkları farkındalıkları değerlendirdikleri ve kazanımlarını paylaştıkları atölyelerdir.

Bu atölyede, programınıza katılan kadınların profillerini göz önünde bulundurarak farklı değerlendirme yöntemleri kullanabilirsiniz. Grup üyeleri arasında okuma yazma bilmeyen varsa yazılı değerlendirme yöntemleri yerine kadınların duygu ve düşüncelerini resimle anlattıkları teknikleri kullanabilirsiniz.

13 Aralık 2023 – Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı Değerlendirme Atölyesi

YÖNTEM	Uygulama Araçları	Düz anlatım Soru- cevap Resimle Anlatım
	Oturma Düzeni	Çember (yuvarlak) biçiminde oturma düzeni
GEREKLİ MALZEME VE İHTİYAÇLAR	Pano Pano kağıdı Resim kağıdı Boya kalemleri	

GÜNDEM VE ZAMAN PLANI
I. Oturum Selamlama (15 dakika) Süreç özeti (15 dakika) 'Çalışmadan beklentiler' posteri (30 dakika)
Ara/İkram
II. Oturum Değerlendirme ve geribildirimler (20 dakika) Program sonrası iletişim yönteminin planlaması (20 dakika) Kapanış ve veda

ATÖLYE PROGRAMI

I. Oturum

SELAMLAMA

Grupla son grup çalışmasından bu yana neler olduğu, gruptakilerin kendilerini nasıl hissettikleri hakkında konuşulur.

Gündem hakkında kısaca bilgi verilir.

Atölyenin ilk bölümünde kolaylaştırıcılar, kat edilen aşamaları ve grubun hikâyesini katılımcılarla paylaşırlar. Ardından, tanışma atölyesinde kolektif olarak hazırlanmış olan “çalışmadan beklentiler” posterini panoya asılır ve programın kadınların beklentilerini ne kadar karşıladığı ve eksik kalan noktalar üzerine konuşulur.

II. Oturum

DEĞERLENDİRME VE GERİBİLDİRİM

Atölyenin bu bölümünde kadınlar kapsamlı geribildirimlerini ve değerlendirmelerini sözlü bir şekilde paylaşırlar. Olumlu değerlendirmeler kadar, katılımcıların eleştirileri ve önerileri, programın iyileştirilmesine ve geliştirilmesine katkısı açısından önemlidir. Değerlendirme sırasında her katılımcıdan geribildirim alınmasına gayret edilmelidir. Katılımcılardan alınan geribildirimler programın değerlendirme raporuna eklenmek üzere not edilir.

Yazılı geribildirimler içinse geribildirim formları bir hafta önceden katılımcılarla paylaşılır. Katılımcılar formları geçen bir haftalık süre içinde evlerinde doldururlar ve değerlendirme atölyesine geldiklerinde kolaylaştırıcılara teslim ederler. Değerlendirme formları program ekibinin değerlendirme çalışmasında kullanılmak üzere kolaylaştırıcılar tarafından gizlilik ilkesi ile arşivlenir. Değerlendirme formunu doldurmak gönüllülük esasıyla gerçekleşir.

PLANLAMA: PROGRAM SONRASI İLETİŞİM

Katılımcılarla bir önceki oturumda oluşturulan “dayanışma panosu” paylaşılır. Grubun dayanışmayı güçlendirmek üzere yaptığı planlar grupça tekrar değerlendirilir. Varsa, panoya yeni başlıklar eklenir. Ardından grubun program sonrasında iletişimlerini nasıl sürdüreceklerini tartışacakları bölüme geçilir. Grup programdan sonra iletişimlerini ne şekilde sürdüreceklerini konuşarak birlikte karar verir. Kolaylaştırıcılar değerlendirme atölyelerinde kadınların iletişim süreçlerini planlamaları için grupla fikirlerini paylaşmaları ve önerilerde bulunarak destek olmalıdır.

Çalışmamıza katılan gruplar sosyal medya grupları kurarak iletişimde kalmaya ve dayanışmaya devam ettiler. Bazı gruplar birbirlerinin evinde düzenli olarak toplanmaya ve görüşmeye devam ettiler.

KAPANIŞ

Atölye ve gündemi hakkında kadınlardan geribildirim, varsa öneri ve eleştirileri alınır. Günün son değerlendirmesi yapılır, dayanışma partisi organizasyonu için gönüllüler belirlenir. Parti planlaması için öneriler yapılır ve atölye tamamlanır.

**9. HAFTA – Birlikte Yaşam
Partisi**

Birlikte Yaşam Partisi programın final buluşmasıdır. Parti, farklı kültürlerin buluşması ve kadın dayanışmasının kutlanması temasıyla gerçekleşir. Etkinlik tamamen grup katılımcıları tarafından planlanır ve gerçekleştirilir. Burada amaç, katılımcıların iş birliği yapma, birlikte karar verme becerilerinin ve kapasitelerinin güçlenmesi için fırsat yaratmaktır.

Partiden bir hafta önce gerçekleşen atölyede gruplarına liderlik edecek yerel ve mülteci kadınlar belirlenir. Genellikle her gruptan bir kişi olmak üzere iki gönüllü belirlenir. Bazı gruplarda gönüllü olmaya hevesli daha çok sayıda katılımcı olabilir. Bu durumlarda gönüllü lider sayısı artırılabilir. Temel kural yerel ve mülteci kadın gönüllülerin eşit sayıda olmasıdır.

Gönüllü organizatörler önce kendi aralarında buluşarak bir parti planı taslağı oluştururlar. Oluşturdukları planı grubun tamamıyla paylaşarak katılımcıların değerlendirmesine sunarlar. Gruptan gelen öneri ve değerlendirmelerle parti planı son halini alır. Parti planlaması ile ilgili organizasyon katılımcıların kendi aralarında oluşturdukları WhatsApp vb. iletişim grupları üzerinden gerçekleşebilir. Bunun mümkün olmayacağı durumlarda katılımcıların parti planını oluşturmaları için merkezde yüz yüze buluşmaları sağlanabilir.

Birlikte Yaşam Partilerinde program ekibi partinin misafirleri olarak konumlanırlar. Ancak, salonun parti için hazırlanması ve süslenmesi için gerekli malzemeler kurumunuz tarafından karşılanmalıdır. Bununla birlikte içecek ve atıştırmalık ikramlar yapılabilir. Ses ve müzik için teknik destekler sunulması gerekir.

Bugüne kadar gerçekleşen parti organizasyonları şu içeriklere sahipti:

- Bir yerel bir mülteci katılımcı tarafından açılış konuşması
- Dayanışma panosu hakkında düşünceler
- Arapça ve Türkçe şarkılar söyleme
- Dans gösterileri
- Mutfak kültürlerinin tanıtılması- yemek ve tatlı ikramları

Kadınlar, Birlikte Yaşam Partisine kadın olmaları şartıyla akrabalarını ve arkadaşlarını da davet edebilirler.

Etkinliğin sonunda katılımcılara kolaylaştırıcılar tarafından "Birlikte Yaşam Programı Katılım Belgesi" dağıtılır ve program tamamlanır.

BÖLÜM 6
İZLEME VE
DEĞERLENDİRME

Giriş

Birlikte Yaşam Programı'nın başarısını değerlendirmek için, katılımcılar arasında kurulan sosyal bağların programın hedefleri ve temel prensipleriyle uyumlu olup olmadığının tespit edilmesi gerekir. Grup katılımcıları arasında güçlü sosyal bağların kurulması, Birlikte Yaşam Programı'nın hedefleri açısından önemli bir aşama kaydedildiğini gösterir. Grup çalışmalarında katılımcıların birbirlerine nazik ve iyi davranması, çatışma ve fikir ayrılıklarının olmaması, sürecin tartışmasız ve sakin ilerlemesi ilk bakışta katılımcıların uyum içinde oldukları ve programın başarılı olduğu algısını yaratabilir. Ancak bu görüntü tek başına "Kadınlar arasında eşit, hiyerarşisiz ve barışçıl bir ilişki kurulmuş mu?" sorusunun yanıtını vermez. Çünkü çatışma, fikir ayrılıkları ve tartışmaların yaşanmadığı bir iletişim biçiminin temelinde iki grubun karşılıklı uyumundan ziyade gruptan birinin diğerinin baskısı altında olması ya da bir grubun diğerine uyumlanarak entegre olması gibi sebepler yatabilir.

Dolayısıyla, Birlikte Yaşam Programı'na katılan kadınlar arasında oluşan temas ve diyalog tek başına programın başarıya ulaştığını göstermez. Programın başarıya ulaştığının temel kanıtı, farklı kültürel arka planlardan gelen kadınlar arasında oluşan diyalogun eşit, hiyerarşisiz ve birbirlerinin kültürel farklılıklarına saygı duydukları bir iletişim özelliğine sahip olmasıdır. Bu nedenle değerlendirme kriterleri aşağıdaki sorulara yanıt verebilmelidir:

- Grup içinde oluşan sosyal bağ ve ilişkilene iki taraflı eşit bir etkileşim mi?
- Grup içinde katılımcılar farklılıklarıyla birlikte var olabiliyor mu?
- Katılımcılar arasında eşit ve hiyerarşisiz bir iletişim zemini oluştu mu?

Bu soruların yanıtını veren en güçlü araç kolaylaştırıcı eğitimcilerin gözlem kabiliyetleridir. Kolaylaştırıcı eğitimciler ilk oturumdan itibaren moderatörlük yeteneğiyle grubun ilişkilene biçimlerini düzenleyen ve grubu yönlendiren kişilerdir. Programın ilk gününden itibaren katılımcılarla yol alan kolaylaştırıcıların grup içinde oluşan diyalogun nasıl bir niteliğe sahip olduğu konusunda gözlem ve tespitleri çalışmanın başarısının değerlendirilmesi açısından çok önemlidir.

İZLEME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Programın izleme- değerlendirme çalışmaları şu başlıklara odaklanır:

- Uygulama ve ilerleme/etki izleme
- Genel değerlendirme
- Sonlandırma ve raporlama

Uygulama ve İlerleme/Etki İzleme

Haftalık grup içi değerlendirme: Sürecin ve uygulamanın değerlendirilmesine yönelik çalışmalar, katılımcıların sosyal uyum ve güçlenme süreçlerini takip etmek ve sürece yönelik ihtiyaçları tespit etmek, çözüm üretmek, riskleri öngörmek ve önlem almak amacıyla uygulanır.

Katılımcıların sosyal uyum ve güçlenme süreçlerinin takibine yönelik en önemli tespitlere kolaylaştırıcı eğitmenlerin grup çalışmaları sürecinde yaptıkları gözlemlerle ve katılımcılardan alınan haftalık geri bildirimlerle ulaşılmaktadır.

Her grup çalışması atölyesi "Selamlama" bölümü ile başlamaktadır. Selamlama bölümünde kolaylaştırıcı eğitmenler gruba "Geçen hafta sizlerle iletişim konusunu konuşmuştuk. Atölyeden sonra bu konuda neler düşündünüz? Aradan bir hafta geçti, bu sürede iletişim kurarken ele aldığımız bilgileri kullanan oldu mu? Aklınızda kalanlar nedir?" sorularını sorar. Katılımcılardan alınan yanıtlar ele alınan konuların katılımcıların hayatına nasıl yansıdığı, akıllarında kalan bilgiler ve yaşadıkları farkındalıkla hayatlarına aktardıkları deneyimler hakkında önemli ipuçları içerir.

Aynı şekilde her atölyenin sonunda bir değerlendirme bölümü yer almaktadır. Bu bölümde katılımcılar atölye sırasında yaşadıkları deneyimleri, edindikleri yeni bilgileri, programın daha iyi olması için eleştirilerini ve önerilerini paylaşırlar. Bu geribildirimler kolaylaştırıcıların ele alınan konu hakkında grubun ne düşündüğünü, kilit mesajların iletilip iletilmediği, atölyenin uygulama yönteminin yeterliliği veya eksikleri hakkında doğrudan bilgi almalarını sağlayan kaynaklardır.

Kolaylaştırıcı eğitmenlerin değerlendirme toplantıları: Kolaylaştırıcıların katılımıyla gerçekleşen atölye izleme ve değerlendirme toplantıları, kolaylaştırıcıların uyumu, atölyelerin planlanması, katılımcıların süreçlerini takip etmeyi hedefler. Bu toplantılarda kolaylaştırıcılar, aralarındaki iş birliği ve iş bölümünü değerlendirir. Atölye planları hazırlanır. Kadınların

geribildirimleri, gözlemleri çerçevesinde programın gidişatı değerlendirilir. Grup içinde yaşanan veya yaşanabileceği düşünülen çatışma/sorunların çözüm yöntemleri ve alınabilecek önlemler görüşülür. Kolaylaştırıcı eğitmenler değerlendirme toplantısının ardından atölye raporunu hazırlar. Atölye raporu ilgili program ekibiyle paylaşılır.

Süpervizyon toplantıları: Programın deneyimli kolaylaştırıcıları değerlendirme çalışmalarında süpervizör/danışman olarak sorumluluk alabilirler. Süpervizör temel olarak,

- Kolaylaştırıcı eğitmenlere dış göz olur,
- Karşılaşılan zorluklar ile ilgili çözüm önerileri geliştirir,
- Kolaylaştırıcıların uyum ve iş birliğini değerlendirir,
- Kolaylaştırıcılarla bilgi ve deneyim paylaşımı yapar,
- Grubun dinamiğini ve katılımcıların kat ettikleri aşamaları değerlendirir.

Genel Değerlendirme

Yazılı Geribildirim

Yazılı geribildirim için değerlendirme atölyesinden bir hafta önce düzenlenen atölyenin sonunda katılımcılarla değerlendirme formları paylaşılır. Bu formları dolduran katılımcılar eğer isterlerse değerlendirme atölyesi sırasında geribildirimlerini grupta sözlü olarak da paylaşabilirler. Her katılımcının değerlendirme formunu doldurması ve grupta paylaşması gönüllülük esasıyla gerçekleşir. Katılımcılar geribildirimlerini sadece yazılı paylaşmayı ya da anonim tutmayı tercih edebilirler.

Değerlendirme Formu Örneği

Ad Soyad (İsteğe Bağlı)

- 1- Birlikte Yaşam Programı'nda en faydalı bulduğun konular, etkinlikler hangileriydi? Bu konuların yaşamına nasıl etkileri oldu?
- 2- İlk buluşmaya hangi duygularla, düşüncelerle geldin? Program sürecinde duygu ve düşüncelerinde farklılıklar oldu mu?
- 3- Grup çalışmasına katılan yerel (mülteciler için) / mülteci (yerel kadınlar için) kadınlar ve kültürleri hakkında neler öğrendin, onlarla ilişkini değerlendirir misin?
- 4- Grup çalışmasına katılan kadınlarla programdan sonra görüşmeyi planlıyor musun, arkadaşlık kurmak istediğin kişiler var mı?
- 5- Programda neyi değiştirmek isterdin?
- 6- Programa neyi eklemek isterdin?
- 7- Bunların dışında bizimle paylaşmak istediklerini bu kısma yazabilirsin.

Görsel Geribildirim

Değerlendirme atölyelerinde okuma yazma bilmeyen katılımcıların olması durumunda ve/veya çalışmayı katılımcılar için daha keyifli hale getirmek için sözlü veya görsel araçlarla geribildirim alınabilir. Örneğin, resim veya kolaj çalışmaları gibi sanatsal etkinlikler düzenlenebilir. Görseller aracılığıyla alınan geribildirimler katılımcıların duygu ve düşüncelerini rahat ifade etmesini destekleyecektir.

13 Aralık 2023 – Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam Programı
Değerlendirme Atölyesi

Görseller aracılığıyla yapılacak değerlendirme çalışması için programdaki haftalık çalışmalar katılımcılara kısaca hatırlatılır. Ardından değerlendirme konusu paylaşılır. Örnek değerlendirme konuları:

- Grup çalışmasında sizi en çok etkileyen başlıklar ve en faydalı bulduğunuz konular nelerdir?
- Grup çalışmalarında grup arkadaşlarınızla iletişiminizi değerlendiriniz. Grup üyeleriyle arkadaşlık bağı kurdunuz mu? Programdan sonra görüşmeye devam etmeyi planladığınız arkadaşlarınız var mı?
- Grup çalışmalarının süresini, kullanılan malzemeleri, mekanın yeterliliğini vb. değerlendiriniz.

Değerlendirme için kullanılacak sanatsal yöntem hakkında bilgi verilir. Örneğin, grup çalışması sürecinde onları en çok etkileyen anları veya faydalı buldukları konuları tasvir eden resim çizmelerini isteyebilirsiniz. Duygu ve düşüncelerini temsil edecek şekiller, canlılar ve doğa resimleri çizmelerini isteyebilirsiniz. Ancak katılımcıları kendi yaratıcı ifade güçlerini keşfetmeye teşvik edip özgür bırakmanız önerilir.

Son aşamada tamamlanmış görseller üzerinden katılımcıların duygu ve düşüncelerini paylaşmaları teşvik edilir. Katılımcılar sırayla veya söz alma sırasına göre söz alır ve değerlendirmelerini paylaşır. Bu bölümde kolaylaştırıcılar ve katılımcılar söz alanların konuşmalarına ve değerlendirmelerine müdahale etmez ve yönlendirici yorumlar yapmaz.

Sonlandırma ve Raporlama

Haftalık atölye raporları: Kolaylaştırıcılar tarafından her hafta hazırlanan raporlar, toplantı içeriği, katılımcı sayıları, kadınlardan gelen geribildirimler, uygulama ve toplantı mekânı için yeni ihtiyaçları konu alır.

Birlikte Yaşam Programı Atölye Raporu

Tarih:

Tema:

Toplantı Süresi:

Kolaylaştırıcıların Adı:

Tercümanın Adı:

Katılımcı Sayısı:

- 1- Atölye, programın içerik ve zaman planına uygun gerçekleşti mi?
- 2- Çalışma sırasında karşılaştığınız zorluklar oldu mu? (Lojistik, tercüme, katılımcıların tutumu vb.)
- 3- Atölye sırasında katılımcıların katkılarını ve grup iletişimini değerlendiriniz. (grup dinamiği, kişisel davranışlar, iş birliği, çatışmalar vb.)
- 4- Raporda yer alan başlıklar dışında paylaşmak istediğiniz konular varsa lütfen bu bölüme yazınız.

Program raporu: Programın genel raporu, çalışmanın hazırlık ve uygulama süreçlerine ait tüm aşamaları içerir. Program sona erdikten sonra program ekibi içinde ortak hazırlanır.

Atölyelerin genel değerlendirme raporu, program hedeflerini gerçekleştirirken uygulamada karşılaşılan zorluklar ve çözümleri, kolaylaştırıcıların uyumu ve iş birliği, atölyelere katılan kadınların yaşadıkları süreç ve çalışmadan edindikleri faydanın değerlendirmesini içerir.

Birlikte Yaşam Programı Genel Rapor Örneği

Programın başlangıç tarihi :

Programın tamamlanma tarihi :

1- Kolaylaştırıcının adı :

2- Kolaylaştırıcının adı :

Tercümanın adı :

Programa katılan kadın sayısı :

1- Grubun profili hakkında bilgi veriniz.

2- Program süresince kadınların paylaştığı temel sorun ve ihtiyaçlar nelerdi?

3- Grubun ihtiyacına/önerisine bağlı olarak programa dâhil edilen yeni konular/temalar varsa nedenleriyle açıklayınız.

4- Program süresinde kadınlar arasında oluşan temas, etkileşim ve sosyal ilişkileri değerlendiriniz.

5- Katılımcılar program sonrasında iletişimlerini sürdürmek üzere ileriye yönelik planlar yaptı mı? Varsa, planları hakkında bilgi veriniz.

6- Programın başından bu yana oluşan grup dinamiğini ve kadınların sosyal uyum sürecini programın hedefleri açısından değerlendiriniz.

7- Kadınların program hakkında değerlendirmelerini yazınız.

8- Program grubunun öz değerlendirmesini yazınız.

1. Kolaylaştırıcı:

2. Kolaylaştırıcı:

Tercüman:

9- Paylaşmak istediğiniz başka konular varsa lütfen bu bölüme yazınız.

Son olarak, programın etki analizi için dışarıdan bağımsız değerlendirme hizmeti alınabilir. Etki analizi, programın toplumsal etkisini ölçmek, uygulamanın başarısını değerlendirmek, iyileştirmeler yapmak, kaynakları etkili bir şekilde kullanmak ve gelecekteki stratejileri belirlemek için önemlidir.

